

VAASAN YLIOPISTO

JOHTAMISEN YKSIKKÖ

Tiina Taipale

NUORET, YMPÄRISTÖ JA ILMASTONMUUTOS

Ekoutopioista ympäristöemansipoitumiseen

Aluetieteen
pro gradu -tutkielma

VAASA 2020

SISÄLLYS

	sivu
1. JOHDANTO	7
1.1. Tutkielman taustaa	7
1.2. Tutkimuskysymykset ja niveltyminen aiempaan tutkimukseen	11
2. ILMASTONMUUTOS JA OSALLISUUS	14
2.1. Nuorten ilmastonmuutosantisipaatiot	14
2.2. Ilmastonmuutos ja nuorten valtaistuminen (empowerment)	18
2.3. Demokratia, julkishallinto ja nuoret ilmastokansalaiset	23
2.4. Paikkaperustaisuuden hyödyntäminen ilmastonmuutosantisipoinnissa	30
3. UTOPIA ILMASTOPOSITIIVISEN ALUEKEHITTÄMISEN VÄLINEENÄ	35
3.1. Utooppinen ajattelu aluekehittämisessä	35
3.2. Utopia metodina nuorten ilmastonmuutosantisipoinnissa	38
3.3. Utopia ja ympäristöemansipaatio	42
4. EKOUTOPIOITA ELÄYTYMISMENETELMÄLLÄ	50
4.1. Tutkimusmetodin valinnasta	50
4.2. Tutkimuksen eettiset kysymykset	56
4.3. Tutkimuksen toteutus	58
4.4. Tutkimuksen tuottama aineisto	63
4.5. Tutkimuksen analyysimenetelmä	65
4.6. Tutkimuksen validointi	69
5. NUORTEN OSALLISUUS TULEVAISUUDEN ASUINYMPÄRISTÖIHIN	73
5.1. Utooppisen ajattelun kautta tuotetut kuvat tulevaisuuden asuinympäristöistä	73
5.1.1. Asuminen	74
5.1.2. Tekninen infrastruktuuri	75
5.1.3. Liikenne	76
5.1.4. Luonto	80
5.1.5. Palvelut	82
5.1.6. Työ ja elinkeinot	84

5.1.7. Teollisuus ja tuotanto	85
5.2. Nuorten ilmastonmuutokseen ja asuinympäristöihin vaikuttaminen	86
5.3. Nuorten osallistumista ja vaikuttamista tukevat rakenteet	91
6. POHDINTA	95
LÄHDELUETTELO	100
LIITTEET	
LIITE 1. Tutkimustiedote	111
LIITE 2. Tutkimuslomake	112

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Ympäristöemansipoitumisen prosessi.	49
Taulukko 1. Tutkimusaineiston kuvaus.	65

VAASAN YLIOPISTO
Johtamisen yksikkö

Tekijä:	Tiina Taipale
Pro gradu -tutkielma:	Nuoret, ympäristö ja ilmastonmuutos: Ekoutopioista ympäristöemansipoitumiseen
Tutkinto:	Hallintotieteiden maisteri
Oppiaine:	Aluetiede
Työn ohjaaja:	Ilkka Luoto
Valmistumisvuosi:	2020

Sivumäärä: 112**TIIVISTELMÄ:**

Ilmastonmuutos on aiheena polttavan ajankohtainen kompleksinen ongelma, jonka ratkaisemiseksi tieteilijöillä ei ole esittää yhtä oikeaa, patentoitua ratkaisua. Ilmastonmuutoksen etenemisen ennustaminen on vaikeaa, ja myös sen paikallisten vaikutusten hahmottaminen monimutkaista. Tästä syystä ilmiö aiheuttaa suurta hätää ja ahdistusta erityisesti nuorissa, jotka pyrkivät antisipoidaan tulevaisuuttaan vaikuttamalla päätöksentekijöihin ja muuttamalla käyttäytymistään ympäristöystävällisemmäksi ilman varmuutta toimiansa vaikuttavuudesta.

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää, miten nuoret hahmottavat ilmastonmuutosta ja tulevaisuuden asuin-ympäristöjään utooppisen ajattelun kautta. Lisäksi tutkin sitä, millä tavoin nuoret kokevat voivansa vaikuttaa ilmastonmuutokseen ja asuin-ympäristöjensä kehittämiseen. Etsin mahdollisia tekijöitä, jotka edistävät tai estävät nuorten osallistumista sekä selvitän, millaiset rakenteet tukevat nuorten osallistumista asuin-ympäristöjensä kehittämiseen ilmastonmuutosnäkökulmasta.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys perustuu utooppisen ajattelun hyödyntämiseen metodina aluekehittämässä. Jotta utooppista ajattelua voidaan fasilitoida nuorissa, on luotava rakenteita, joiden kautta nuoret voivat vaikuttavasti antisipoida tulevaisuutta, valtaistua ja löytää toiveikkaan, kehitystä tukevan näkökulman tulevaisuuteen, ilmastonmuutokseen ja asuin-ympäristöihin. Nimitän tätä toiveikkuuden tilaa tutkimuksessani *ympäristöemansipoitumiseksi*.

Tutkimuksen aineistonkeruumetodina käytin eläytymismenetelmää keräten nykyisiltä ja entisiltä nuorisovaltuutetuilta tulevaisuuteen sijoittuvia eläytymistarinoita. Tutkimuksen analyysimenetelmänä on käytetty narratiivista analyysia. Olen tehnyt narratiivista analyysia rakentamalla sirpaleisista eläytymistarinoista kokonaisuuksia peilaten niitä teoriaan.

Tutkielmani johtopäätelminä esitän, että nuorten kuva tulevaisuuden asuin-ympäristöistä, niiden muuttumisesta ja muutokseen vaikuttavista tekijöistä on hyvin fragmentoitunut. Nuorilla ei ole kovin selkeää näkemystä siitä, miten he pystyvät vaikuttamaan tulevaisuuden asuin-ympäristöihin. Vaikuttamista mahdollistavien rakenteiden luomisen merkitys korostuu.

Vaikka ilmastonmuutokseen liittyvän relevantin tiedon viestiminen on hyvä liittää paikalliseen kontekstiin, ja käytännön arkielämän toimet ilmastonmuutoksen torjumiseksi tapahtuvat paikkaperustaisesti, on olennaista huomata, että yhteisöllisyys ja osallisuus ilmastonmuutoksen suhteen eivät välttämättä toteudu paikkaperustaisesti, vaan ylipaikallisissa verkostoissa, hankkeissa ja järjestötoiminnassa. Tutkimuksen empiirinen aineisto on suhteellisen pieni näyte, mutta sen perusteella nuorisovaltuustotoiminnalla ei ole tällä hetkellä roolia paikallisten tai kansallisten ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävien politiikoiden ja strategioiden luomisessa.

AVAINSANAT: asuin-ympäristö, eläytymismenetelmä, ilmastonmuutos, nuoret, utopiat, valtaistuminen, ympäristöemansipaatio

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman taustaa

IPCC:n ilmastoraportti loppuvuodesta 2018 poiki valtavan määrän ilmastonmuutokseen liittyvää uutisointia Suomen tiedotusvälineissä. Sen jälkeen ilmastonmuutosuutisointi on näkynyt mediassa päivittäisellä tasolla ja valtakursseissa ilmastonmuutoksesta ollaan kansallisella ja globaalilla tasolla huolestuneita. Nuorten epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset ilmastonmuutoksen suhteen ovat kasvaneet voimakkaasti, ja erittäin paljon turvattomuutta kokevien nuorten osuus on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. (Pekkarinen & Myllyniemi 2019: 75, 76.) Tutkimustietoa ilmastonmuutoksesta on ollut tarjolla useita vuosikymmeniä, mutta vasta viime aikoina ilmaston lämpenemisen vaikutukset ovat alkaneet konkreettisesti näyttäytyä jokapäiväisessä elämässä ja ihmisten arkisissa elinympäristöissä. Ilmastonmuutos vaikuttaa pitkälle tulevaisuuteen, ja se on osoittautunut merkittävimmäksi haasteeksi ihmiskunnalle yhteenkietoutuneena väestönkasvun ja biodiversiteetin heikentymisen kanssa (Sokero, Neuvonen, Lähteenaro & Koskinen 2017: 3).

Epätietoisuus ilmastonmuutoksen lopullisista vaikutuksista ja globaalien ehkäisytoimenpiteiden riittävydestä aiheuttaa kollektiivista ahdistusta. Samaan aikaan Suomessa kamppaillaan kestävyysvajeen ja hiipuvan talouskasvun ristipaineissa. Alkuvuodesta 2020 Suomeen rantautunut musta joutsen, koronapandemia, on synkettänyt globaalin talouden näkymät ennakoimattomaan tulevaisuuteen ja epävarmuuteen. Näyttääkin siltä, että mitkään kosmeettiset korjaukset eivät tuota tilanteeseen pysyvää ratkaisua, vaan vaaditaan laajoja, nopealla aikataululla yhteiskunnan toimintaan vaikuttavia rakenteellisia muutoksia (Järvensivu, Toivanen, Vadén, Lähde, Majava & Eronen 2018: 3).

Ilmastonmuutosuutisointi on aiheuttanut Euroopassa erityisesti nuorison keskuudessa liikehdintää, mielenosoituksia ja poliittista aktivoitumista. Aika näyttää, onko kyse ohimenevästä ilmiöstä vai alkaako se paisua lumivyöryn tavoin. Ilmastoaktivoitumisen globaaliksi keulahahmoksi on ikonisoitunut 17-vuotias ruotsalainen Greta Thunberg. Ilmastonmuutokseen liittyvän tietoisuuden lisäämisestä ja sen vastaisesta taistelusta on tullut

hänen henkilökohtainen missionsa. Omalla esimerkillään ja rohkealla esiintymisellään kansainvälisissä medioissa hän innoitti vuoden 2019 aikana kymmeniä tuhansia nuoria koululakkoihin ja mielenosoituksiin ilmaston puolesta ympäri maailmaa. Myös Suomessa rohkeat nuoret ilmastoaktivistit ovat saaneet paljon huomiota. Lakkoilemalla nuoret ovat halunneet herättää päättäjiä tekemään konkreettisia päätöksiä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

Tämän tutkielman empiirisessä osuudessa selvitin nuorten suhdetta ilmastonmuutokseen ja kokemusta vaikutusmahdollisuuksista oman ympäristönsä suhteen. Empiirisen aineiston keräsin eläytymismenetelmää käyttäen nykyisiltä ja entisiltä 15–25-vuotiailta kuntien ja kaupunkien nuorisovaltuutetuilta. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on myös rakennettu juuri tätä ikäryhmää, nuoria ja nuoria aikuisia tarkastellen. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta 15-vuotias katsotaan jo riittävän kypsäksi rikosoikeudelliseen vastuuseen. Tällöin voidaan ajatella, että yksilöllinen vastuu ympäristöön kohdistuvista teoista ja ympäristökäyttäytymisestä alkaa myös tuolloin.

Nuorten valikoituminen tutkimuksen kohderyhmäksi on relevanttia, sillä seuraavan vuosikymmenen aikana he aloittavat uransa tulevaisuuden moninaisissa käytännön ammateissa, opettajina, johtajina ja tutkijoina. Nuoret tulevat myös todennäköisesti kärsimään enemmän ilmastonmuutoksen negatiivisista seurauksista sekä aiempien sukupolvien valinnoista kuin vanhemmat ikäluokat. He ovat myös kansalaisia ja kuluttajia siinä missä vanhempienkin ikäluokkien edustajat, ja omilla toimillaan vaikuttavat ilmastonmuutoksen etenemiseen tai hidastumiseen. Ajatellen demokraattista, osallistavaa ja deliberatiivista yhteiskuntaa, nuorilla on yhtäläinen oikeus olla vaikuttamassa omaa ympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Heillä on myös arvokasta paikalliseen ympäristöön liittyvää tietoa, jonka avulla voidaan edistää ilmastotekoja. (Ojala & Lakew 2017: 2.)

Ilmastonmuutos ei ole pelkästään luontoympäristöä koskettava haaste, vaan se vaikuttaa yhteiskunnan kaikissa rakenteissa ja instituutioissa. Mentaalisella tasolla ilmastonmuutos voi näyttäytyä psykologisena uhkana, joka aiheuttaa ahdistusta ja heikentää koettua hyvinvointia (Pihkala 2018: 32). Vain kuusi prosenttia nuorista uskoo, että ilmastonmuutoksen hillinnässä onnistutaan, ja valtaosan (67 %) mielestä ilmastonmuutos on

merkittävin tulevaisuutta muuttava ilmiö (Lasten ja nuorten säätiö, Tieto & Tulevaisuus-koulu 2019). Nuoret ovat alttiimpia psykologiselle paineelle, mutta toisaalta he ovat myös otollinen maaperä kaikelle uudelle tiedolle, sekä sen soveltamiselle. Nuoret ovat helposti saavutettavissa oleva joukko, sillä he ovat yleisen koulutusjärjestelmän piirissä. Tämän ryhmän kautta ilmastonmuutokseen voidaan vaikuttaa tehokkaasti, jos saavutetaan ymmärrys siitä, mikä on paras tapa viestiä ja kommunikoida ilmastonmuutokseen ja ympäristöön liittyvistä uhista ja mahdollisuuksista. (Ojala & Lakew 2017: 2.)

Kiinnostukseni nuoriin ilmastonmuutos- ja ympäristötoimijoina sekä koko tutkielmani tärkein ajatus kiteytyy *ympäristöemansipoitumiseen*, jota avaan tarkemmin luvussa 3.4. Erityisesti olen kiinnostunut siitä, miten nuoria voidaan vapauttaa ajattelemaan toiveikkaasti, luovasti ja mielikuvitusrikkaasti tulevaisuuden ja oman ympäristönsä suhteen. Utooppisella ajattelulla on pitkät perinteet aluekehittämisessä, sillä kaikki rakennettu ympäristö inhimillisine järjestelmineen on saanut alkunsa visioinnista, kuvittelusta ja suunnittelusta (Karhu 2018; Friedmann 2000: 463). Ilmastonmuutokseen ilmiönä ei voida vaurautua pelkästään sopeutumalla siihen fyysistä ympäristöä muokkaamalla, vaan tarvitaan myös laajamittaisia yhteiskunnan, talouden, sosiaalisten ja kulttuuristen rakenteiden, konventioiden ja ajatusmallien purkamista ja uudelleenrakentamista. Pelkkä utooppinen ajattelu ei yksinään riitä, vaan visioiden lihaksi tuleminen edellyttää voimaantumista (empowerment), jonka avulla mielikuvat voidaan siirtää teoiksi todellisuuteen. Utopioilla ja utooppisella ajattelulla itsessään on emansipoiva voima, mutta emansipoituminen myös vapauttaa luovaa ja utooppista kykyä ajatella.

Utooppiseen ajatteluun liittyy usein negatiivisia mielikuvia ja pejoratiivisia konnotaatioita, sillä utooppinen käsitetään jonain sellaisena, joka on mahdotonta ja tavoittamatonta (Wood 2007: 130; Levitas 2010: 540). Utopiat mielletään myös usein jonkinlaisina täydellisen yhteiskuntajärjestyksen pohjapiirroksina, jotka johtavat helposti totalitaariin ja epäoikeudenmukaisiin yhteiskuntajärjestelmiin (Eskelinen, Lakkala, Lohtaja, Moisio & Pyykkönen 2017: 36; Hedrén & Linnér 2009: 210). Utopioita ja utooppista ajattelua ei pitäisi kuitenkaan käsittää näin suppeasti. Utooppinen ajattelu on mielikuvituksella leikkimistä, asioiden toisin ajattelemista. Kaikki arkipäiväiset välineemme kosketusnäyttöpuhelimista ajoneuvoihin ja kodinkoneisiin perustuvat luovaan ja utooppiseen ajatteluun.

Myös vallitseva hyvinvointiyhteiskuntainstituutiomme koulutus- ja terveydenhuoltojärjestelmineen ovat utooppisen ajattelun tulosta. Historiassa edellä mainitut välineet ja järjestelmät ovat olleet jossakin vaiheessa ”täyttä utopiaa”, mutta tänä päivänä ne ovat meille itsestään selviä arkisia asioita. Institutionalisoituneet järjestelmät saattavat olla kuitenkin utooppiselle ajattelulle näivettävä voima; liian voimakkaat ja kiveen hakatut instituutiot voivat estää uusiutumista ja kykyä kyseenalaistaa sekä ajatella vaihtoehtoisia tulevaisuuksia (Eskelinen ym. 2017: 37; Eskelinen 2018).

Paikkaperustainen ajattelu ja ympäristöperustainen kasvatus antavat hyvät lähtökohdat utooppisen ajattelukyvyn kehittämiseksi. Kun nuoret ymmärtävät ilmastonmuutoksen vaikutuksia oman lähiympäristönsä ja kotiseutunsa kautta, ilmiöstä muotoutuu helpommin hahmotettava ja vähemmän abstrakti. Saadessaan konkreettisia mahdollisuuksia vaikuttaa omaan lähiympäristöönsä, nuoret näkevät omien toimien vaikutukset ja heidän itseluottamuksensa kansalaistoimijoina kasvaa. Myöhemmin aikuistuuksaan he ovat kykenevämpiä kohtaamaan kansallisia ja globaaleja haasteita. Osallistumisen ja osallisuuden kokemukset ovat tärkeitä, kun tavoitellaan nuorten valtaistumista oman ympäristön kehittämiseen.

Ilmastonmuutos on eittämättä uhka, mutta se voi olla myös mahdollisuus suureen murrokseen, uudenlaisten yhteiskunnan rakenteiden ja järjestelmien sekä tuotanto- ja kulutustapojen luomiseen. Olemmeko kuitenkin antaneet riittävän hyvät eväät nuorillemme, jotta he ovat valtaistuneina ja itseluottamusta täynnä kohtaamassa tulevaisuuden haasteet? Kokevatko nuoret, että heillä on riittävästi ymmärrettävää ja konkreettista tietoa ilmastonmuutoksesta, jotta he voivat muokata omaa käyttäytymistään tarvittavalla tavalla? Annetaanko nuorille myös resursseja ja toimintavaltuuksia muokata omaa ympäristöään, tutkia ja kehittää omaa tapaansa elää yhteisön jäsenenä? Onko nuorilla ylipäätään tunne, että he voivat ja saavat vaikuttaa ympäristöönsä vai kokevatko he asemansa yhteiskunnassa passiivisiksi tai osattomiksi sivustaseuraajiksi? Nämä tutkielmaprosessin aikana mieleeni nousseet kysymykset ja pohdinnat johdattavat kohti varsinaisia tutkimuskysymyksiä.

1.2. Tutkimuskysymykset ja niveltyminen aiempaan tutkimukseen

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää, miten nuoret hahmottavat ilmastonmuutosta ja tulevaisuuden asuinympäristöjään utooppisen ajattelun kautta. Lisäksi tutkin sitä, millä tavoin nuoret kokevat voivansa vaikuttaa ilmastonmuutokseen ja asuinympäristönsä kehittämiseen. Etsin mahdollisia tekijöitä, jotka edistävät tai estävät nuorten osallistumista sekä selvitän, millaiset rakenteet tukevat nuorten osallistumista asuinympäristönsä kehittämiseen ilmastonmuutosnäkökulmasta.

Tutkielmani kannalta keskeinen vaikutus on ollut Mikko Karhun (2018) Utopiatutkimus aluetieteessä -kurssilla ja opintomateriaalilla sekä aihepiiriin liittyvillä artikkeleilla ja teoksilla. Utooppista ajattelua on hyödynnetty aluekehittämisessä enemmän ja vähemmän implisiittisesti kautta aikojen ja sen lähikäsitteitä ovat skenaariot ja suunnittelu, jotka sisältävät utooppisen elementin jostakin ’tulemisen tilassa olevasta, mutta ei vielä olemassa olevasta’. Utopian hyödyllisyys aluekehittämisessä näyttäytyy välineellisenä, metodisena. Erityisesti tähän liittyvää ajatteluani ruokkivat Ruth Levitasin (2010), Charles Hochin (2016) ja John Friedmannin (2000) sovellutukset aihepiiristä. Erittäin mielenkiintoinen ja paljon tutkimukseni taustalla ajatteluuni vaikuttanut teos on professori John Woodin (2007) Design for Micro-Utopias. Woodin panos on muotoilussa ja tuotesuunnittelussa, mutta hänen teoksensa näkökulmat soveltuvat erinomaisesti myös aluekehittämiseen, jossa suunnittelu on keskeinen osa työtä. Wood haastaa teoksessaan koko länsimaista tieteellistä, kieleen perustuvaa tapaa ajatella, positivistista tutkimusperinnettä, teknokratiaa sekä byrokraattisia hallintojärjestelmiä, jotka kutistavat ihmisten luovuutta melko ahtaisiin raameihin. Woodin raikkaat näkemykset kannustivat hyvin luovaan ajatteluun.

Pitkän linjan sosiaalialan ammattilaisena valtaistumisen (empowerment) teemat ovat tulleet minulle hyvin läheisiksi. Ihmisen toiminta ja toiminnan motivaatiotekijät kiinnostavat sosiaalityeissä, sillä ne ovat merkityksellisiä yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen hyvinvoinnin, turvallisuuden ja jatkuvuuden näkökulmista. Rakenteellisessa alueellisessa sosiaalityössä ihmisille pyritään luomaan voimaantumisen ja valtaistumisen edellytyksiä heidän lähiyhteisöissään. Aktiivinen yhteiskunnallinen osallistuminen ja hyvinvointi

lisääntyvät, kun ihmiset kokevat voivansa vaikuttaa omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon. Valtaistumisessa aktiivinen toimijuus on keskeistä, vastuun ottaminen omasta elämästä, ympäristöstä ja yhteisöstä. Aluetieteilijää toiminnan motiivit ja valtaistuminen kiinnostavat alueiden kehittymisen ja kehittämisen näkökulmista. Tutkimuksellinen lähestymistapani aiheeseen on monellakin tavalla poikkitieteellinen ja eklektinen. Valtaistumisen käsitettä avatessani hyödynsin Juha Siitosen (1999) voimaantumisteoriaa. Valtaistuminen on suoraan kytköksissä osallisuuteen, johon liittyen erityisen mielenkiintoiseksi osoittautuivat Katherine Haynesin ja Thomas M. Tannerin (2015) nuorten valtaistamista ja ilmastonmuutosresilienssiä käsittelevä tutkimus, Kirsi Pauliina Kallion ja Pia Bäcklundin lasten ja nuorten aluesidonnaista osallisuutta kriittisesti lähestyvä tutkimusartikkeli (2012), Kathryn I. Frankin (2006) useista tutkimuksista koostettu kirjallisuuskatseaus nuorten potentiaalista aluesuunnittelussa sekä filosofi Teppo Eskelisen ajatukset osallisuudesta (2019; 2018).

Demos Helsingin tuottama raportti Puoliksi tehty: Nuorten antisipaatiot ilmastonmuutoksessa (Sokero ym. 2017) tuotti paljon ideoita ja ajatuksia tämän tutkielman pohjaksi, samoin kuin Maria Ojalan ja Yuliya Lakewin (2017) nuoria ja ilmastonmuutosviestintää käsittelevä tutkimus, Rebecca Joy Dennissin ja Aidan Davisonin (2015) tutkimus nuorten henkilökohtaisista ilmastonmuutostulkinnosta sekä Anette Mansikka-ahon, Antti Saaren, Johanna Lätin ja Jari Eskolan (2018) nuorten ilmastokäyttäytymistä koskeva eläytymismenetelmällä toteutettu tutkimus.

Paikkaperustaisuuden merkitys ilmastonmuutosantisipoinnissa osoittautui merkitykselliseksi tekijäksi paradoksaalisesta luonteestaan huolimatta ja ansaitsi oman lukunsa. Keskeiset ajatukset kiteytyivät Paul C. Adamsin ja Astrid Gynnildin (2013) tutkimuksessa paikan merkityksestä ilmastonmuutokseen liittyvässä viestinnässä nuorille, Alun Morganin (2012) ja Kyösti Kurtakon (2015) artikkeleissa ympäristöperustaisesta kasvatuksesta sekä Sanna Koskisen väitöstutkimuksessa (2010), jossa hän kehitti osallistuvan ympäristökasvatuksen mallia.

Ympäristöemansipoitumisen teorian hahmotteluun innoittivat erityisesti maantieteilijä David Manuel-Navarreten (2010) ajatukset ilmastonmuutosemansipoitumisesta sekä

John Friedmannin (2000) ajatukset transformatiivisesta suunnittelusta ja utooppisen ajattelun hyödyntämisestä aluekehittämisessä.

Tutkielmassani olen käyttänyt Jari Eskolan ja hänen tutkijakollegoidensa sovellutuksia eläytymismenetelmän käytöstä aineistonkeruumetodina. Narratiivista analyysia tehdessäni olen hyödyntänyt Hannu L. T. Heikkisen (2018), Anneli Niikon (2018) ja Matti Hyvärisen (2006) ajatuksia narratiivisesta tutkimuksesta. Tutkielmani validiteettia olen puolestaan tarkastellut Hannu L. T. Heikkisen ja Leena Syrjälän (2008) toimintatutkimuksessa käyttämien tutkimuksen validointiperiaatteiden pohjalta.

2. ILMASTONMUUTOS JA OSALLISUUS

2.1. Nuorten ilmastonmuutosantisipaatiot

Ilmastonmuutos on osa nuorten sosiaalista todellisuutta, se vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä ja sitä representoidaan monin tavoin, jotta abstrakti ilmiö saisi jonkinlaisen ymmärrettävän muodon nuorten mielissä. Antisipointi on tulevaisuutta ennakoivaa käyttäytymistä nykyhetkessä, joka toisaalta myös muokkaa tulevaisuutta. Antisipoidessaan ihmisen käyttäytyy nykyhetkessä siten, että tulevaisuutta koskevat odotukset ja suunnitelmat voisivat toteutua mahdollisimman hyvin ja pelkojen sekä uhkien toteutumisriski vähenisi. Antisipaatioita tutkimalla voidaan ymmärtää mekanismeja, jonka kautta ajattelu muuttuu käytännön toiminnaksi, sekä niitä motivaatiotekijöitä, jotka tähän muutokseen kannustavat. Lisäksi antisipaatioita tutkimalla voidaan löytää keinoja, jotka vähentävät ilmastoahdistusta, voimattomuudentunnetta ja passivoitumista. (Sokero ym. 2017: 3–4, 14.)

Ilmastonmuutos on biofyysinen ilmiö, joka aiheutuu ihmisten hyvin konkreettisista ja arkipäiväisistä toimista maapallolla. Kuitenkin ihmisten tietoisuus ilmastonmuutoksesta perustuu enemmän tieteelliseen tai muuhun sosiaalisesti jaettuun tietoon kuin ilmastonmuutoksen fyysiseen kokemiseen arkielämässä. (Denniss & Davison 2015: 140; Sokero ym. 2017: 8.) Tutkimusten mukaan nuoret ovat huolestuneempia ympäristön tilasta ja ovat yleisesti ympäristötietoisempia kuin vanhemmat ikäluokat. Toisaalta heidän arkinen toimintansa ei ole yhtään kestävämpää kuin vanhempien polvien, mikä aiheuttaa suuremman toiminnan ja arvojen välisen dissonanssin ja enemmän psyykkistä kuormitusta vanhempiin verrattuna. Sitä, miksi toiminnan ja arvojen välillä vallitsee ristiriita, ei ole tutkittu vielä riittävästi. (Mansikka-aho, Saari, Lähti & Eskola 2018: 187; Ojala & Lakew 2017: 3.) Nuoret myös kokevat ilmastonmuutoksen jollakin tavoin omasta elämästään irralliseksi ilmiöksi, ja siinä missä globaali tulevaisuus näyttyy pessimistisenä, oma tulevaisuus nähdään kuitenkin valoisampana. (Ojala & Lakew 2017: 3–4; Denniss & Davison 2015: 145–146, 148, 150.) Suomalaiset ovat myös entistä haluttomampia tinkimään elintasostaan ilmastonmuutoksen vuoksi EVA:n vuosittaisen arvo- ja asennetutkimuksen

mukaan (Metelinen 2019). Aikuisten asenteet, arvot ja toiminta puolestaan heijastuvat suoraan nuoriin sekä heidän ilmastokäyttäytymiseensä (Ojala & Lakew 2017: 14).

Muotoilun tulevaisuutta tutkinut professori John Wood (2007: 22, 29–30) selittää toiminnan ja arvojen välistä ristiriitaa individualistisella ihmiskäsityksellä ja solipsistisella tavalla havainnoida maailmaa. Hän vetää ’ekologisen solipsismin’ juuret aina Ranskan suureen vallankumoukseen, jonka vapauden, veljeyden ja tasa-arvon ihanteet johtivat amerikkalaisen unelman rakentamiseen, massatuotantoon ja ylikuluttamisen ihannointiin. Ostimisen helppous ja avokätinen luotonanto houkuttavat ihmisiä yhä kuluttamaan aina vain lisää. Wood puhuu ’moderneista kyynikoista’, jotka tietävät toimivansa väärin, mutta tekevät niin silti, sillä heidän tapansa tarkastella maailmaa on solipsistinen ja individualistinen. Maailmankuvaa hallitsee ajatus omasta erityisyydestä suhteessa muihin yksilöihin ja heidän joukossaan; ”Olen sen arvoinen.” Kun itsekkyyden ajatus kollektivisoituu, ja ihmiset pitävät omia ekologisesti kestävämpiä valintojaan oikeutettuina sekä toisaalta myös vain yhtenä pienenä tekona muiden tekemien valintojen rinnalla, pienistä huonojen valintojen puroista muodostuu lopulta tuhoava kokonaisuus.

Itseyden korostuminen ilmenee jatkuvana itseä miellyttävien valintojen tekemisenä, oikeutena tehdä ja haluta asioita itsekkäästi. Kuluttajaidentiteetti on myös vieraannuttanut ihmisen luonnosta, vuorovaikutussuhde on vaihtunut yksipuoliseksi hyötysuhteeksi. Teollisuus ylläpitää tehokkaasti kuluttaja- ja valitsijaidentiteettiä, sillä teollisuuden tarkoituksena on palvella pääosin yksittäisiä kuluttajaindividuaaleja, eikä laajempia yhteisöjä. Taloushistoriallinen oppi jatkuvasta talouskasvusta perustuu ajatukselle, jossa jokainen yksilö ruokkiessaan omia nautintojaan ja käyttäessään niihin rahaa, palvelee koko yhteisön hyvinvointia ja kukoistusta. Digitaalisessa maailmassa kuluttajuus on entistä keskeisempi osa arkipäivää, sillä tavarataivas on ulottuvilla ajasta ja paikasta riippumatta. Kuluttajuutta ruokkiva kulttuuri lävistää ihmisyyden ytimen sulauttamalla tavaraobjektit osaksi ihmisen identiteettiä. (Wood 2007: 33–34, 36–37, 41.)

Ei siis ole lainkaan yllättävää, että nuoret ovat hukassa ja hädissään ekologisesti ristiriitaisen valintojensa ja kulutustottumuksiensa kanssa. Samaan aikaan yhteiskunnassa valitsevat turhan kuluttamisen ekologiseen kestävämyyteen liittyvä diskurssi sekä

kulutukseen kannustava talouskasvua tukeva diskurssi. Lisäksi tavara- ja kulutusobjekteilla sekä niihin liittyvillä valinnoilla viestitään muille yhteisön jäsenille omasta identiteetistä, erityisyydestä ja tavasta olla osa tätä maailmaa. Kulutuksen voidaan ajatella representoivan sitä, mitä nuori on, jotta hän voi asettua ikään kuin 'omalle paikalleen' yhteisössä. Woodin (2007: 33) lohdullinen viesti on kuitenkin se, että individualistisessa käyttäytymismallissa on lopulta kyse vain kulttuurisesta uskomusjärjestelmästä, joten sitä on mahdollista myös muuttaa.

Nuorten poliitikoille suunnatut ilmastonmuutosta vastustavat koululakot ja mielenosoitukset voidaan tulkita myös edellä kuvatun kaltaisiksi sosiaalisiksi representaatioiksi sekä ilmastonmuutosantisipaatioiksi (Sokero ym. 2017: 3–4). Vaatimalla muutoksia ja tiukempaa ilmastopolitiikkaa, nuoret tuovat esiin itseään huolestuttavan, mahdollisesti dystooppisen tulevaisuuden ja pyrkivät estämään sen realisoitumista, mutta samalla he kertovat myös itsestään ja asemoitumisestaan suhteessa ilmastonmuutokseen ja muihin nuoriin. Sosiaalisessa mediassa jaetut omat ilmastoteot, hashtagit ja kiinnostuksenkohteet kuvaavat osaltaan nuoren sisäistä ihmistä tai sitä, mitä nuori haluaisi olla tai millaisen kuvan hän haluaa itsestään välittää ulkomaailmalle. Myös kulutuksesta kieltäytyminen, vastuullisuus ja ekologiset valinnat ovat osa samaistuttavaa kulttuuria, siinä missä tavaraobjekteilla ja kuluttamisellakin rakennettu imago. Ilmastonmuutoksen vastaisesta toiminnasta voi tulla osa identiteettiä ja elämäntyyliä; tapa toteuttaa ja kehittää itseä, auttaa ja osallistua sekä omaksua jälkimaterialistinen arvomaailma (Sokero ym. 2017: 10).

Koululakot ovat aiheuttaneet myös kriittisiä äänenpainoja. Poliitikot puolustautuvat ja kiistävät nuorten kokemuksen, ettei asioille tehtäisi mitään. Demokraattiset rattaat pyörivät nuorten näkökulmasta vain liian hitaasti. (Ilmastonuoret haastavat poliitikot 2019.) Toisaalta voidaan myös miettiä, onko ilmastonmuutoksesta ja ilmastotoimista viestiminen nuorille riittävän selkeää ja ymmärrettävää? Lakot ja mielenosoitukset ovat epäilemättä merkki nuorten aidosta huolesta, ahdistuksesta ja tarpeesta saada äänensä kuuluviin asiassa, joka määrittelee heidän koko tulevaisuuttaan.

Demos Helsingin tutkimuksessa ilmeni, että nuoret kokevat ilmastonmuutoksesta saadun tiedon olevan vaikeasti ymmärrettävää. Nuoret kuitenkin yrittävät omalla toiminnallaan

varautua ilmastonmuutokseen, vaikka eivät osaa perustella tapaansa toimia tai arvioida sen vaikuttavuutta. Valintoihin liittyy 'pakkoa' ja syyllisyydentunteita. Ilmastonmuutosantisipointia tehdään usein velvollisuudentunteesta. (Sokero ym. 2017: 4.)

Mansikka-aho ym. (2018: 187–189) ovat tutkineet eläytymismenetelmällä ilmastonmuutokseen liittyvää nuorten ympäristökäyttäytymistä. Heidän mukaansa ympäristöön liittyvä tieto ja tietoisuus eivät juurikaan vaikuta ympäristökäyttäytymiseen. Ihmiset voivat siis olla hyvin huolissaan ympäristöstä haluten muuttaa omaa toimintaansa, ja samaan aikaan toimia kuitenkin päinvastaisesti. Ilmastonmuutostietous eristetään ja torjutaan tietoisuudesta, sillä se on luonteeltaan traumaattista. Traumaattisuus liittyy omaan avuttomuuteen ja voimattomuuteen suuren, globaalin ongelman edessä. Nuori kokee, että hän ei voi tilanteelle mitään eikä apua ole saatavissa.

Traumaattiseen ilmastonmuutostietoon reagoiminen saattaa olla yhteydessä myös yhteiskuntakäsitykseen. Yksilöllisessä yhteiskuntakäsityksessä ihminen tarkastelee toimintaansa erillisenä ja itsenäisenä muista yhteiskunnan jäsenistä. Yhteisöllisessä yhteiskuntakäsityksessä ihminen kokee olevansa osa yhdessä kokonaisuutena toimivaa yhteisöä. Se, millaiseksi nuori kokee vaikutusmahdollisuutensa, toimii myös perusteluna ilmastoikäyttäytymiselle. Epäympäristöystävällistä käyttäytymistä perustellaan yksilöllisten vaikutusmahdollisuuksien vähäisyydellä. Myös ympäristöystävällistä käyttäytymistä perustellaan yksilökohtaisilla vaikuttamismahdollisuuksilla, mutta yhteisön kautta. Vaikka yhden ihmisen vaikutus voi olla vähäinen, se voi olla kuitenkin merkityksellinen osana laajempaa yhteisöä, joka toimii samansuuntaisesti. Käytännössä ympäristöystävällisesti toimimiseen motivoituminen ei kuitenkaan välttämättä edellytä toiminnan vaikuttavuutta. Toiminnan motivaationa voi painottua eettisesti koettu velvollisuus ja syyllisyydentunteen välttely. (Mansikka-aho ym. 2018: 195–196.)

Yhteisöllinen ja yksilöllinen näkökulma ilmastonmuutosajattelussa voivat olla myös yhtä aikaa läsnä ristiriitaisestikin (Sokero ym. 2017: 7). Myös oman tutkimukseni empiirinen aineisto sisälsi ristiriitaista pohdintaa:

”Olen sitä mieltä, että jokaisen tulee tehdä paljon töitä tämän [ilmastonmuutoksen] eteen, mutta etenkin isojen maiden esim. Amerikka ja Intia – – mielestäni meillä ei ole niin isoa osaa tässä, sillä maailman mittakaavassa olemme vain pieni kärpäsen

kakka kartalla. – – Entä yksityiset ihmiset? Tarvitseeko heidän tehdä mitään? Vastaus on.. Kyllä tarvitsee. – – Jokaisen tässä maapallolla tulee tehdä töitä ilmastonmuutoksen eteen.” (22(M)/N16)

Viimeaikaisesta mediauutisoinnista päätellen nuoret ovat lähdössä innokkaasti mukaan poliittiseen keskusteluun ilmastonmuutoksesta ja keinoista sen hillitsemiseksi. Nuorten osallisuus on myös äärimmäisen tärkeää, sillä ihmisten asenteiden ja käyttäytymisen muutos on hidaskeski (Sokero ym. 2017: 5). Jotta ilmastonmuutosantisipointi konkretisoituisi entistä enemmän tekoina ja toimina, pitäisi löytää keinoja ja rakenteita, joiden avulla nuoret voivat kanavoida tulevaisuuteen liittyviä ahdistavia ajatuksia toiveikkaammille urille. Valtaistuminen tai voimaantuminen (empowerment) saa ihmisessä aikaan sisäsyntyisen prosessin, joka vahvistaa selviytymisen ja hallitsemisen tunnetta elämässä. Ilmastonmuutos on nuorelle haastava ja vaikeasti haltuun otettava ilmiö. Seuraavassa luvussa 2.2. tarkastellaan, miten nuorten valtaistumista ilmastonmuutoksen suhteen voidaan edistää. Tässä tutkielmassa käytän käsitteestä ’empowerment’ pääasiallisesti merkitystä valtaistuminen, sillä se kuvaa mielestäni parhaiten sitä mentaalista tilaa, joka nuorten olisi hyödyllistä saavuttaa suhteessa ilmastonmuutokseen.

2.2. Ilmastonmuutos ja nuorten valtaistuminen (empowerment)

Edellisessä luvussa todettiin, että nuorten ilmastonmuutosantisipointiin liittyy paljon hämmennystä, ahdistusta ja voimattomuuden tunteita. Nuorilla on myös kokemus, että poliittiset päätöksentekijät eivät kuule heitä riittävästi, eivätkä vastaa huoleen. Ilmastonmuutokseen varautuminen ja sen torjuminen edellyttävät nuorilta kykyä tulla toimeen abstraktin ilmiön kanssa. Voimaantumista (empowerment) on määritelty monin eri tavoin. Siitonen (1999: 83) nostaa esiin joitakin määritelmiä: voimaantuminen on sisäistä voimantunnetta, henkistä vahvistumista, toimintakyvyn lisäämistä, itsensä kykeneväksi tuntemista ja omien sisäisten voimavarojen vapauttamista. Voimaantumiseen liittyy myös valtuuttaminen. Valtuuttamisen merkitys on valtaistumisessa, jossa yksilö saa valtaa, hänen toimintansa ja aloitteellisuutensa sallitaan, hänelle luovutetaan resursseja ja häneen luotetaan.

Valtaistumisen käsite on erityisen käyttökelpoinen pohdittaessa nuorten suhdetta ilmastomuutokseen ja oman ympäristön kehittämiseen. Nuoria ei voida ”valtaistaa” tietyillä toimenpiteillä, sillä valtaistuminen on yksilön henkilökohtainen sisäinen prosessi (Siitonen 1999: 83–84). Valtaistumista voidaan kuitenkin edistää juuri edellä mainituilla tavoilla eli antamalla valtaa, toimintamahdollisuuksia, resursseja ja luottamusta (Koskinen 2010: 29). Valtaistunut ja voimaantunut nuori on luottavainen omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa, kokee oman toimintansa merkityksellisenä ja on motivoitunut toimintaan (Sokero ym. 2017: 16.) On siis olennaista luoda olosuhteita, joissa valtaistuminen on mahdollista.

Nuorten vaikutusmahdollisuudet ilmastomuutokseen ovat rajalliset, koska iän puolesta ei välttämättä ole vielä oikeutta äänestää vaaleissa. Lapsuudenkodissa asuessaan he ovat pitkälti riippuvaisia vanhempien elämäntapavalinnoista. Nuoret eivät ole myöskään kovin varmoja kyvystään muodostaa joukkovoimaa asioiden edistämiseksi, ja heillä on myös taipumus ulkoistaa vaatimukset käytännön toimenpiteistä vanhemmilleen, poliitikoille ja kansainväliselle yhteisölle. Vaikka ilmastomuutos kiinnostaa ja huolestuttaa nuoria, se tuntuu silti usein liian abstraktilta ja etäiseltä omaan elämään nähden. Nuoret kokevat, että ihmiset voivat toimillaan vaikuttaa ilmastomuutokseen, mutta heiltä puuttuu sisäistä voimaa sitoutua konkreettiseen toimintaan asian hyväksi. (Ojala & Lakew 2017: 4.)

Voimattomuus ilmastomuutoksen suhteen voidaan kokea alarmistisena, pelottavana uhkana, johon yksilö ei voi omilla toimillaan vaikuttaa. Välinpitämätön voimattomuus on puolestaan koko asian sivuuttamista liian monimutkaisena ja vaikeasti ymmärrettävänä ilmiönä. Koska ilmastomuutosta ei voi kunnolla ymmärtää, ei sen puolesta kannata nähdä myöskään vaivaa. Toiveikkaassa voimattomuudessa ilmastomuutos näyttäytyy uhkana, mutta samalla myös mahdollisuutena esimerkiksi uusien elinkeinomahdollisuuksien muodossa. Oleellista olisi löytää sellaisia lähestymistapoja ilmastomuutosta kohtaan, joiden avulla entistä suurempi osa nuorista voisi kokea olevansa sekä voimaantunut että toiveikas tulevaisuuden suhteen. (Sokero ym. 2017: 26.)

Dennissin ja Davisonin (2015: 150) tutkimuksessa haastatellut nuoret aikuiset kokivat sitoutumattomuutta ja voimattomuutta ilmastomuutokseen liittyvässä toiminnassa,

koska he näkivät ratkaisun piilevän laajemmissa taloudellisissa, poliittisissa ja sosiaalisissa voimissa. Samalla tämä tietoisuus ikään kuin vapautti heidät henkilökohtaisesta vastuusta torjua ilmastonmuutosta omissa arkipäiväisissä toimissaan. Samoja näkökulmia löytyi omasta aineistostakin:

”Ilmastonmuutoksen estämiseksi ollaan tehty töitä valtiollisellakin tasolla. Valtiot ja muut poliittiset toimijat, kuten EU ovat muokanneet prioriteettejään ja nostaneet ilmastonmuutoksen hidastamisen ja pysäyttämisen tärkeiksi tavoitteiksi. – Ihmiset ovat polarisoituneempia kuin ennen, sillä osa ihmisistä haluaa radikaalisti muuttaa kulttuuria ja arkiympäristöä luontoystävällisemmiksi, kun taas toiset haluavat elää kuin 10-20 vuotta aikaisemmin.” (26A/M19.)

”Sukupolveni nuoret ovat olleet ilmastonmuutoksen torjunnan suhteen passiivisia, vaikka vaikuttamiskeinot ovat olleet hyvin tiedossa. On ajateltu, että joku muu jossain muualla hoitaa torjumisen. On ajateltu, ettei yhden ihmisen teoilla ole merkitystä. – Ihmiskunnan kaikki kauhuskenaariot ovat toteutuneet tai toteutumassa lähivuosina, vaikka ne olivat tiedossa jo 2010-luvulla. Mitään ei ole tehty, mitään ei tulla tekemään, sillä kyllähän joku muu hoitaa sen. Se on jonkun muun tehtävä.” (20B/N15.)

Yhteiskunnalliset ja globaalit rakenteet voivat rajoittaa yksilön toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia, mutta toisaalta yksilöiden toiminnalla on myös vaikutusta ja muutosvoimaa rakenteisiin, jotka ovat jatkuvassa systeemissä ja synteettisessä vuorovaikutussuhteessa yksilöiden toiminnan kanssa (Sokero ym. 2017: 16). Jos nuori tarkastelee vaikutusmahdollisuuksiaan vain omista yksilöllisistä lähtökohdistaan käsin, vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kuvittelemisen voi olla vaikeaa. Ilmastonmuutos on kuitenkin teema, joka yhdistää nuoria ympäri maapalloa. Sen ympärille muodostuu poliittista liikehdintää ja asiasta huolestuneiden ihmisten yhteen liittymistä. Harvardin yliopiston ihmisoikeuksien ja kansainvälisten asioiden professori Erica Chenowethin tutkimusten mukaan yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi riittää, kun 3,5 % väestöstä alkaa aktiivisesti kampanjoida jonkin asian puolesta. Muutoksen aikaansaamiseksi ei tarvita väkivaltaista valvankappautta, vaan se voi tapahtua täysin rauhanomaisesti. (Stammeier 2019; Chenoweth 2013.) Tutkimukseni ikäryhmän 15–25-vuotiaat kattavat yli 10 % Suomen väestöstä. Jos heistä noin kolmasosa aktivoituisi ajamaan ilmastomyönteistä politiikkaa, Chenowethin tutkimustulosten perusteella yhteiskunnallinen muutos voisi olla hyvinkin mahdollinen. Ilmastoasioiden ajaminen ei kuitenkaan ole yksin nuorten harteilla, sillä huolestuneita löytyy jokaisesta ikäluokasta. Eräänlainen väkivallaton kansannousu ja kansalaisyhteiskunnallisuus ympäristömyönteisten arvojen puolesta Suomessa onkin jo kytymässä

Elokapina-liikkeen myötä (Elokapina Extinction Rebellion Finland 2019). Elokapina-liikkeen toiminnassa mielenkiintoiset aspektit liittyvät juuri valtaistumisen ja emansipoitumisen teemoihin. Performatiivisten ja raflaavien mielenosoitustensa kautta liike pakottaa tiedotusvälineet huomioimaan agendansa ja työntää ilmastonmuutosahdistuksen niidenkin silmille, jotka sitä koittavat vältellä. Toiminnassa hyödynnetään perinteisiä mielenosoituksen keinoja kuten iskulauseita, liikennettä haittaavia ihmismuureja ja agitatio- ja herättämiseksi. Toiminta sekä ärsyttää että innoittaa, herättää tunteita ja diskursseja.

Vuoden 2019 Ilmastobarometrin mukaan 70 % suomalaisista toivoo ilmastonmuutosta tehokkaasti hillitsevää politiikkaa ja 75 % haluaa EU:n näyttävän esimerkkiä ilmastonmuutoksen hillinnässä muulle maailmalle riippumatta sen kilpailukykyvaikutuksista. 70 % suomalaisista on myös sitä mieltä, että ”poliittiset päättäjät eivät uskalla tehdä ratkaisuja, jotka vaarantaisivat heidän uudelleenvalintansa” (Ilmastobarometri 2019). Nuorten ilmastoaktivoitumista ja laajamittaisia mielenosoituksia Euroopassa voikin pohtia ongelman ulkoistamisen näkökulmasta; vastuu on esimerkiksi omilla vanhemmilla, poliitikoilla, valtioilla ja globaaleilla suuryrityksillä (Ojala & Lakew 2017: 4–5; Sokero ym. 2017: 7). Ilmastonmuutos aiheuttaa nuorissa hätää, ja he kokevat olevansa voimattomia sen edessä. Mielenosoituksilla vedotaan erityisesti poliittisiin päätöksentekijöihin, joiden odotetaan tekevän konkreettisia ilmastonmuutosta hillitseviä päätöksiä, joilla on vaikutusta lainsäädäntöön. Kun ”joku muu” tekee ikävät ja vaikeat päätökset nuorten puolesta, käyttäytymisen muuttaminen ei ole enää vapaaehtoista, vaan pakollista. Käyttäytymisen muutoksesta tulee myös kulttuurinen normi, jolloin muutokseen on helpompaa sopeutua ja sitoutua. Poliittisiin päätöksentekijöihin vaikuttaminen onkin tästä näkökulmasta tehokas ja rationaalinen strategia.

Ilmastokasvatuksella voidaan voimaannuttaa yksilöitä ja yhteisöjä ilmastonmuutoksen torjuntaan. Ilmastokasvatuksen keskeinen sisältö on ymmärryksessä, että ilmastonmuutos aiheutuu ihmisen toiminnasta ja fossiilisen energian käytöstä. Lisäksi ilmastokasvatuksen kautta yksilö tietää, miten voi omilla toimillaan vähentää ilmastopäästöjä ja sopeutua muutoksiin, joita ilmastonmuutos aiheuttaa. Ilmastonmuutoskasvatus sisältää myös

siihen liittyvien näkökulmien ja tunteiden, kuten yhteisöllisyyden, ahdistuksen ja toivon käsittelyä. (Järvelä, Lanki, Ratinen, Kortetmäki, Huttunen & Turunen 2018: 10).

Nuorten valtaistumista voidaan edistää myös käytännönläheisillä hankkeilla. Filippiineillä kolmella paikkakunnalla toteutetussa hankkeessa nuoria valtaistettiin osallistavan videoprojektin kautta. Tutkijavetoisessa toimintatutkimushankkeessa oli mukana lasten-oikeusjärjestö Plan ja sidosryhminä paikallisia yhteisöjä ja viranomaisia. Projektin aikana nuoret saivat tietoa ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutuksista paikallisessa kontekstissa. Hankkeeseen sisältyi myös paikallisille yhteisöille suunnattuja kyselyitä ja työpajoja. (Haynes & Tanner 2015: 357–359, 363–364.)

Hankkeen videoiden toteutuksen lähtökohtana oli, että ne toimisivat nuorten itsensä johdolla. Aikuiset olivat kuitenkin koko ajan nuorten käytettävissä ja tukena projektin toteutuksessa, mutta nuoret saivat itse päättää aikuisten antamien neuvojen hyödyntämisestä. Hankkeen tavoitteena oli saada nuorten näkemykset päättäjien tietoisuuteen, ja vaikuttaa katastrofien torjuntaan ja riskien hallintaan liittyviin paikallisiin käytäntöihin ja strategioihin. Tässä tavoitteessa myös onnistuttiin. Osallistavan videoprojektin todettiin olevan helppo tapa valtaistaa ryhmiä, jotka kokevat olevansa yhteiskunnassa voimattomia muulla tavoin saamaan äänensä kuuluviin. Nuorten tekemät videot lisäsivät tietoa ja tietoisuutta riskeistä paikallisissa asukkaissa ja päätöksentekijöissä, ja ne johtivat konkreettisiin poliittisiin päätöksiin ja toimenpiteisiin riskien vähentämiseksi. Nuorten tekemät videot koettiin myös vaikuttaviksi, sillä ne olivat tunteisiin vetoavia, uskottavia, ja rohkeita. Nuoret osasivat hienolla tavalla tuoda omasta näkökulmastaan esiin tuhojen terveydellisiä ja sosiaalisia vaikutuksia ja ulottuvuuksia. Heidän panoksensa katastrofien vähentämisessä ja ennaltaehkäisyssä oli paikallisesti merkittävä. Vaikka aikuisten ohjaus ja palaute olivat projektin onnistumisen kannalta olennaisia, tärkeää oli kuitenkin se, että nuoret saivat vapaasti tutkia asioita ja tuoda esiin juuri ne näkökohdat, jotka he itse kokiivat tärkeiksi. (Haynes & Tanner 2015: 366–370.)

Sen lisäksi, että nuorten ääni ja mielipiteet kuullaan, valtaistuminen edellyttää konkreettisten toimintamahdollisuuksien ja resurssien luovuttamista nuorten käyttöön. Tiedon lisäksi nuoret tarvitsevat sellaista tukea ja ohjausta, joka kannustaa heitä myös

itseorganisoituvaa, spontaaniin ja luovaan ajatteluun sekä toimintaan. Demokraattisessa yhteiskunnassa voimme ajatella olevamme vapaita kansalaisosallistujia, mutta toisaalta päätöksentekojärjestelmät voivat olla nuorten näkökulmasta melko jähmeitä, byrokraattisia ja hitaita. Seuraavassa luvussa käsitellään tarkemmin tätä haastetta.

2.3. Demokratia, julkishallinto ja nuoret ilmastokansalaiset

Ilmastolain (609/2015) ensimmäisessä pykälässä muiden tavoitteiden joukossa lain tarkoituksena on ”vahvistaa eduskunnan ja yleisön mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa Suomen ilmastopolitiikan suunnitteluun”. Ilmastotoimissa osallistumisella tarkoitetaan toimijoiden; kansalaisten, järjestöjen, yritysten tai kuntien aktiivisuutta ja osallistumista toimintaan, joka koskee ilmastonmuutosta. Toiminta voi olla poliittista tai se voi olla käytännön toimenpiteitä esimerkiksi päästöjen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyen. Osallistaminen puolestaan voidaan ymmärtää julkishallinnon toimina, joilla pyritään edistämään ja tukemaan em. ryhmien osallistumista sekä aktiivisuutta poliittisiin ja käytännön ilmastotoimiin. (Järvelä ym. 2018: 5.)

Nuorten kykyä yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja osallistumisen esteisiin ei ole tutkittu vielä riittävästi. Tulevaisuutta ajatellen on tärkeää löytää ymmärrystä siitä, miten nuorten osallisuutta oman ympäristönsä kehittämiseen voidaan lisätä. On myös oleellista selvittää, millaisiin poliittisen päätöksenteon rakenteisiin nuoret saadaan osallistumaan ja sitoutumaan. Aiheen ajankohtaisuudesta kertoo se, että aihepiiriä tutkitaan parhaillaan esimerkiksi Helsingin, Tampereen ja Itä-Suomen yliopistojen sekä Tampereen teknillisen yliopiston yhteisessä ALL-YOUTH-hankkeessa. (Itä-Suomen yliopisto 2017.)

Nuorten vaikutusmahdollisuuksien ja -kanavien parantaminen on tärkeää, sillä monet nuoret eivät koe politiikkaa relevanttina kanavana vaikuttamiselle. Nuoret myös kokevat, ettei heidän näkemyksiään yhteiskunnasta arvosteta riittävästi, mikä voi tulevaisuudessa vahingoittaa yhteiskunnallista tasapainoa. (ALL-YOUTH 2019.) Nuorisobarometrin 2018 mukaan 15–29-vuotiaista 15 % kertoo olleensa mukana poliittisessa toiminnassa. 45 % nuorista on kuitenkin pyrkinyt vaikuttamaan itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin

asioihin. Nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on viime vuosina lisääntynyt. He kokevat tehokkaimmiksi vaikuttamisen tavoiksi ehdolle asettumisen vaaleissa ja äänestämisen, mutta lähes yhtä tärkeällä sijalla näyttäytyy vaikuttaminen nuorisovaltuustossa tai järjestöissä. Erityisesti ostopäätöksillä vaikuttaminen on noussut tärkeäksi vaikuttamisen kanavaksi ja 57 % nuorista kokee sen olevan tehokas tapa vaikuttaa. Nuorten yleisimmät vaikuttamisen muodot ovatkin äänestäminen ja ostopäätöksillä vaikuttaminen. (Pekkarienen & Myllyniemi 2019: 24,27–28, 31–32.)

Woodin (2007: 4, 12) mukaan edustuksellisen demokratian heikkoudet, teknokratisoituminen ja ylhäältä alaspäin toteutuva päätöksenteko kutistavat kansalaisten kykyä ajatella vaihtoehtoja vallitsevalle järjestelmälle. Jaetun mielikuvituksen, paikallisen sitoutuneisuuden ja konsensuksen puute estävät hyvää toteutumasta. Yhteiskunnalliseen muutokseen tarvitaan visioita, ideaaleja ja hyviä käytäntöjä, jotka ovat tarkoituksenmukaisia, osallistavia, kopioitavia sekä realistisesti ylläpidettäviä. Wood hämmästeleekin sitä, miten 2000-luku on avannut kiihtyvällä tahdilla laajenevan tiedon, teknologian ja resurssien varannon. Kuitenkin ihmisistä on tullut entistä pessimistisempiä ja kyynisempiä. Miksi? Woodin mukaan se liittyy ehdollistumiseen äänestäjä- ja kuluttajaidentiteettiin. Ihmiset osaavat valita valmiista vaihtoehtoista ja reklamoida huonoista kaupoista tai politiikasta, mutta ihmiset eivät kykene enää ajattelemaan, mitä he todella haluaisivat.

Teppo Eskelinen (2019: 106–108) kirjoittaa samasta aiheesta. Hänen mukaansa on erotettava vastakohtat; ideaalityyppinen yleisön edustaja ja ideaalityyppinen osallistuja. Osallisuudessa on kyse tunteesta, kokemuksesta ja asenteesta, jotka ovat toimivan, aktiivisen järjestelmän piirteitä. Yleisön rooli on vain seurata asioita sivusta ja puuttua varsinaiseen näytökseen osoittamalla suosiotaan tai epäsuosiotaan. Poliitikka onkin kuin urheilukisojen seuraamista. Yleisö luulee olevansa aktiivinen toimija nostaessaan peukalon ylös tai kääntäessään sen alas, vaikka todellisuudessa kyse ei ole valtaistumisesta tai osallisuudesta, vaan syrjäyttämisestä. Yleisön rooli on myös lähellä ideaalityyppisen markkinatalouden kuluttajan roolia, jossa kuluttajat periaatteessa kulutustottumuksillaan päättävät, mitä tuotetaan. Eskelinen toteaaakin:

”Lopulta yleisö, joka periaatteessa päättää kaikesta, ei koskaan saa aktiivisesti valita mitään, koska sille tarjotaan joko asioita, joista sen etukäteen tiedetään pitävän, tai asioita, joita se yritetään saada haluamaan. Speaktaakkeliyhteiskunnassa

ihminen on oman elämänsä passiivinen tarkkailija, hänet on eristetty sekä muista että itsestään ja hänen tehtävänsä on kuluttaa tavaroita.”

Edellä olevista nuorisobarometrin tuloksista voi päätellä, että nuoret ovat sisäistäneet hyvin roolinsa äänestäjinä ja kuluttajina. Aktiivinen toimijuus ei saa kuitenkaan jäädä pelkään äänestämiseen ja kulutusvalintojen tekemiseen. Sokero ym. (2017: 15) pitävät toimijuuden käsitettä hyvin keskeisenä tutkittaessa nuorten kykyä kuvitella mahdollisia tulevaisuuksia ja kykyä toimia tulevaisuuden hyväksi. Erilaisilla sosioekonomisilla ryhmillä lähtökohdat ja valmiudet antisipoida tulevaisuutta ovat erilaiset, ja esimerkiksi köyhyys ja sairaus usein horjuttavat toimijuutta:

”Heikossa, alisteisessa tai hauraassa asemassa olevilla ryhmillä on etuoikeutettuja ja vallassa olevia ryhmiä vähemmän kyvykkyyksiä kuvitella erilaisia mahdollisia tulevaisuuksia sekä edistää toivottuja tulevaisuuksia. –– Toiminta ei ole ainoastaan yksilön vapauden tuote, vaan koostuu myös ulkoapäin ja rakenteista käsin määräytyvästä olemisesta. Ympäristön on siis mahdollistettava toiminta.”

Samasta aiheesta muistuttaa myös Eskelinen (2019: 142–143) kirjoittaessaan demokratian toteutumisen edellytyksistä. Hyvin riippuvaisessa asemassa olevalla yksilöllä ei ole aikaa eikä voimavaroja osallistua ja olla osallinen yhteiskunnassa. Demokratia edellyttää aikaa ajatella. Jos koko valveillaoloaika täyttyy vain selviytymisestä arkipäivän toimista ja toimeentulon hankkimisesta, katse kiinnittyy lyhyen tähtäimen huolenaiheisiin. Demokratia ei voi toteutua ilman kaikkien yhteiskuntaryhmien riittävää ajankäyttöä ja taloudellista itsenäisyyttä.

Voidaan ajatella, että näistäkin osallisuuden näkökulmista käsin lapsiperheköyhyyden lievittäminen on edelleen ja jatkuvasti tärkeä yhteiskunnallinen tavoite. Myös tasavertaisen opiskelumahdollisuuksien varmistaminen taloudellisista lähtökohdista riippumatta on hyvin tärkeää, jotta myös vähävaraisten perheiden nuorilla on mahdollisuuksia edistää omaa yhteiskunnallista tilannettaan, ja ajatella tulevaisuutta toiveikkaasti. Kaupunki- ja ympäristöpolitiikan ja -suunnittelun professori Julian Agyeman (2008: 752) korostaakin näkökulmaa, jossa yhteiskunnan ja yhteisöjen ekologinen kestävyys on riippuvainen sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja elämänlaadusta. Hän mainitsee Ruotsin, Tanskan, Norjan ja Suomen esimerkkeinä maista, joissa tasainen tulonjako, laajat yksilönvapaudet, poliittiset oikeudet sekä korkea luku- ja kirjoitustaito korreloivat ympäristön laadun ja puhtauden kanssa. Hänen mukaansa ekologisesti kestävämmän tulevaisuuden avain on

sosiaalisessa oikeudenmukaisuudessa ja kohtuullisuudessa, ja ainoastaan niiden toteutuksessa yhteiskunnalla on paremmat mahdollisuudet saavuttaa myös ekologisesti kestävä elämäntapa nykyisille ja tuleville sukupolville.

Nuorten osallistaminen päätöksentekoon on nähty suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeäksi. 1990-luvun lopulla perustettiin ensimmäiset nuorisovaltuustot ja vuonna 2015 nuorisovaltuustojen asema vahvistettiin uudessa kuntalaissa. 1.6.2017 alkaen jokaisessa Suomen kunnassa olisi lain mukaan pitänyt olla kunnanhallituksen asettama nuorisovaltuusto. Kunnan on huolehdittava nuorisovaltuuston toimintaedellytyksistä eli kokousten toimeenpanosta ja nuorisovaltuustotoiminnan tarvittavasta ohjauksesta. Nuorisovaltuustojen käytännöissä on suuria eroja eri kuntien välillä ja ne on voitu nimetä hieman eri tavoin eri kunnissa (esim. nuorisoparlamentti tai nuorisoneuvosto). Useimmiten nuorisovaltuuston jäsenet ovat iältään 13–18-vuotiaita, mutta tämäkin vaihtelee kunnittain. Nuorisovaltuuston toimikausi on yleensä 1–2 vuotta. Jäsenet valitaan vaalilla tai valtuusto muodostetaan oppilas- ja opiskelijakuntien edustajista. Nuorisovaltuutetut voivat olla vaikuttamassa lautakunnissa ja kunnan muissa toimielimissä. Kunnan päätettävissä on, kuinka laaja puhe- ja läsnäolo-oikeus nuorille annetaan kunnan toimielimissä. (Nuva ry. 2019.)

Vuonna 2018 lain edellyttämä nuorisovaltuusto puuttui vielä kahdeksasta kunnasta. Esimerkiksi Virolahdella nuorisovaltuuston kokoaminen on ollut vaikeaa, sillä nuoret eivät ole olleet kovin innokkaita asettumaan ehdolle nuorisovaltuustotoimintaan. (Valtonen 2018.) Riihimäellä nuorisovaltuuston vaalit peruttiin marraskuussa 2019, sillä 25-paikaiseen nuorisovaltuustoon asettui ehdokkaaksi vain 17 nuorta, joista päätettiin suoraan muodostaa nuorisovaltuusto (Hämeen Sanomat 2019). Useissa kunnissa nuorten vaikuttamista ja nuorisovaltuustojen perustamista ei ole pidetty kovin tärkeänä asiana, sillä vielä uuden kuntalain (410/2015) nuorisovaltuustopykälän (26 §) voimaantulon jälkeen nuorisovaltuusto puuttui 65 kunnasta (Heikura 2017). Voikin pohtia, miten kunnissa on lähdetty toteuttamaan nuorisovaltuustotoimintaa. Onko tavoitteena ollut täyttää lain kirjain vai aidosti osallistaa nuoria päätöksentekoon? Se, miten nuorisovaltuustotoiminta on nuorille paikallisesti ”markkinoitu”, on varmasti myös vaikuttanut nuorten halukkuuteen osallistua nuorisovaltuustotoimintaan.

Kallio & Bäcklund (2012: 250) tarkastelevat kriittisesti hallinnan kulttuuria, jossa lapsia ja nuoria osallistetaan yhteiskunnalliseen toimintaan rationalistis-byrokrattiselta ja territoriaaliseen hallinnointiin perustuvalta pohjalta. Heidän mukaansa yhteiskunnassa vallitsee uskomus, jonka mukaan edustuksellisen demokratian käytännöt toteuttaisivat parhaiten lasten ja nuorten kuulemis- ja osallistamisvelvoitetta. Toisaalta vaikuttaa siltä, että kysymys onkin oikeastaan demokratiakasvatuksesta, jossa

”opetetaan tietämään ”miten demokratia toimii” ja ilmaisemaan tarpeitaan ja toiveitaan järjestelmän mahdollistamalla ”oikeilla” tavoilla. Alueelliseen edustuksellisuuteen perustuvan osallistamisen taustalta hahmottuu siis ajatus ”yleisestä lasten ja nuorten edusta”, joka voidaan tavoittaa parhaiten maantieteellis-hierarkkisesti rakentuvia lapsi- ja nuorisoyhteisöjä kuulemalla.”

Ajatus lasten ja nuorten alueperustaisesta osallistumisesta perustuu julkishallinnolliseen retoriikkaan, jossa lapset ja nuoret nähdään idealistisesti ja romantisoidusti kiinnittyneinä omille asuinalueilleen jopa vahvemmin kuin aikuiset. Tällainen kuva on kuitenkin hyvin vanhanaikainen, sillä nykypäivän lapset ja nuoret ovat liikkuvia ja monipaikkaisia mm. harrastusten, eroperheiden, vapaa-ajanviettopaikkojen ja sosiaalisen median virtuaalisten ympäristöjen kautta. Lasten ja nuorten yhteisöllisyyden kokemus ja osallistumisen motiivit eivät siis välttämättä rakennu alueperustaisesti, vaikka julkishallinnon strategioissa tällainen näkökulma korostuu. (Kallio & Bäcklund 2012: 252.)

Kallion ja Bäcklundin esittämä näkökulma korostuu oleellisesti myös nuorten ilmastonmuutosantisipoinnissa. Ilmastonmuutoksen ymmärtämistä ja sisäistämistä voidaan edistää paikkaperustaisesti, vahvistamalla siteitä omaan kotiseutuun ja omaa lähiympäristöä tutkimalla. Myös käytännön toiminta ilmastonmuutoksen hyväksi tapahtuu aina arkisessa kotiympäristössä ja paikallisella tasolla. On kuitenkin huomattava, että osallisuus ja yhteisöllisyys ilmastonmuutokseen liittyen eivät välttämättä toteudu paikallisissa nuorten yhteisöissä ja vaikutuskanavissa, vaan ennemminkin erilaisissa ylipaikallisissa verkostoissa, joihin nuori kuuluu esimerkiksi sosiaalisen median, järjestöjen, hankkeiden tai julkishallinnon luomien organisaatioiden kautta. Tämä näyttäytyy empiirisessä aineistossani siten, että yhdessäkään analyysin kohteena olevassa (n=21) eläytymistarinassa ei mainita nuorisovaltuuston roolia millään tavoin ilmastonmuutokseen vaikuttamisen suhteen, vaikka vastaajat itse olivat nykyisiä ja entisiä nuorisovaltuutettuja. Tämän pienen näytteen perusteella saa käsityksen, että nuorisovaltuustotoiminta ei tällä hetkellä juurikaan

vaikuta tai osallista kunnan tai koko Suomen ilmastopoliitiikan suunnitteluun. Näkemyksen vahvistaminen vaatisi kuitenkin tarkempaa tutkimusta, eikä tällaista johtopäätöstä voi aivan suoraan tämän tutkimuksen aineistosta vetää. Hyvä kysymys kuitenkin on, pitäisikö osallisuutta ja yhteisöllisyyttä ilmastonmuutoksen suhteen pyrkiä lisäämään paikallisella tasolla, ja miten se tehdään? Luvussa 2.4. käsittelemme tarkemmin paikkaperustaisuuden hyödyntämistä ilmastonmuutosantisipoinnissa.

Keväällä 2017 perustettiin Nuorten Agenda2030 -ryhmä, pääministerin johtaman kestävä kehityksen toimikunnan alaisuuteen. Tavoitteena oli saada nuoret mukaan YK:n yleiskokouksessa 25.9.2015 laadittuun Agenda 2030:n mukaiseen kestävä kehityksen suunnitteluun ja toteutukseen kansallisella tasolla. Ryhmään rekrytoitiin avoimella hakuprosessilla 20 nuorta (15–28-v.) erilaisista taustoista ympäri Suomen. (Valtioneuvoston kanslia 2019.) Ryhmän toiminta huipentui 2.3.2019 Helsingissä järjestettyyn Nuorten Agenda2030 -tapahtumaan useiden yhteistyöjärjestöjen tukemana. Tapahtumassa julkaistiin nuorten ilmastojuhlailausuma, joka sisältää kunnianhimoisia ilmastotavoitteita. Nuoret vaativat radikaaleja ilmastotoimia, jotka vaikuttavat laajasti yhteiskuntaan ja elämäntapaan. (Nuorten Agenda2030: 2019a.) Meidän Ilmasto2030 -juhlailausumassa vaaditaan mm. tiukkaa taloudellista ohjausta verotuksen ja tukien kautta ilmastonmuutoksen torjumiseksi, siirtymistä kestäväan ruokajärjestelmään, ilmastokasvatuksen liittämistä entistä laajemmin opintosuunnitelmiin ja kolmannen sektorin tuottaman ympäristökasvatuksen tukemista julkisin varoin. Yksi radikaaleimmista nuorten vaatimuksista juhlailausumassa on jakamistalouteen pohjaavan ajattelun ja kulutuksen vähentämisen opetus. (Nuorten Agenda2030: 2019b.) Maassa, jossa klassisen taloustieteen opit ovat edelleen hegemonisessa asemassa, voidaan nuorten vaatimukset nähdä positiivisella tavalla utooppisina. Julkilausumassa on nähtävissä selkeä pyrkimys 'yhteiseen hyvään', ei pelkästään paikallisella ja kansallisella, vaan myös globaalilla tasolla.

Oletetussa demokratiassa paikka; kaupunki, kunta, kylä tai maakunta, on yhtä kuin alueensa asukkaat. Tällöin näiden ihmisten on myös löydettävä keinot, joilla 'yhteinen hyvä' määritellään ja saavutetaan. Jotta voidaan tavoitella hyvää kaupunkia, kuntaa, kylää tai maakuntaa, on ensin määriteltävä yhteiset arvot, joihin kaikki toiminta perustuu. Kaupunkisuunnittelun professori John Friedmannin mukaan tavoitteiden ja keinojen erottaminen

toisistaan pyrittäessä 'yhteiseen hyvään' ei ole mielekäästä. Demokraattiset proseduurit on hylättävä, mikäli ne eivät pitkällä tähtäimellä johda haluttuihin lopputuloksiin. (Friedmann 2000: 465–466.) Jos nuorille luodut paikalliset vaikuttamisen kanavat eivät nuorista itsestään tunnu tehokkailta, vaikuttavilta ja mielekkäiltä, osallistuminen niihin jää vähäiseksi. Tulevaisuutta ajatellen vahingollista on se, jos nuorille jää paikallisesta vaikuttamisesta ja osallistumisesta voimaton ja passiivinen olo. Lautakuntien kokouksissa istuminen voi olla opettavaista, mutta se voi myös synnyttää tunteen sivustaseuraajan roolista. Osallisuuden ja osallistumisen kokemukset ja tunteet jäävät syntyvätkin, ellei niitä aidosti tueta. Aktiivinen toimijuus edellyttää konkreettista toimintaa.

Toiminta on aina jonkin uuden luomista maailmaan. Toiminta edellyttää myös toimijaa, mielellään useampia toimijoita, sillä poliittinen toiminta vaatii aina taakseen jonkinlaista ryhmittymää. Yksittäisinä, individuaaleina toimijat eivät kykene vaikuttamaan vallitsevaan todellisuuteen ilman ryhmän tukea, käytännön toimintaa ja työnjakoa tavoitteiden saavuttamiseksi. Ryhmä tarvitsee myös johtajuutta, jotta se voidaan koota ja mobilisoida. Lisäksi ryhmällä on oltava riittävät materiaaliset edellytykset sekä symbolista ja moraalista auktoriteettia tavoitteidensa läpiviemiseksi. Toiminta ei pääty ensimmäisten tavoitteiden saavuttamiseen, vaan aina ilmestyy uusia haasteita, mikä vaatii ryhmältä kestävyyttä sekä jatkuvaa sosiaalista oppimista. (Friedmann 2000: 466–467.)

Aluekehittämisessä kansalaisyhteiskunnan osallistumisen rooliksi on usein jäänyt valtion ja yritysten ajamien hankkeiden kritisointi ja vastustaminen. Demokraattinen, osallisuutta tukeva hallinto on muutakin kuin mielipidemittauksia ja äänestämistä, se on aitoa osallistumista päätöksentekoprosesseihin. Motivoituminen aktiiviseen kansalaisuuteen edellyttää suoraa mahdollisuutta osallistua sellaisten politiikoiden, ohjelmien ja hankkeiden suunnitteluun ja valmisteluun, joilla on seurauksia ja vaikutuksia kansalaisten välittömään elämäänpiiriin. (Friedmann 2000: 469–470.)

Mahdollisuus osallistua ei takaa aitoa osallistumista ja toimijuutta, vaan näihin tarvitaan tietynlaista kapasiteettia ja kompetenssia; tietoa, taitoa ja itseluottamusta. Nuorten ja muiden yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevien ryhmien valtaistamiseksi on kehitettävä toimivia strategioita, jotta heillä on edellytykset toimia vaikuttavasti

ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Aluesuunnittelu, sosiaalinen yhteistyö ja koulutus pitäisi pystyä kytkemään tiiviimpään yhteistyöhön kestävien alueiden ja tulevaisuuksien luomisessa. Paikalliset viranomaiset ovat avainasemassa näiden yhteistyökuvioiden synnyttämisessä, sillä he työskentelevät kaikkien kestävä kehityksen ulottuvuuksien; sosiaalisten, ympäristöllisten ja taloudellisten kysymysten keskiössä. Paikallisten viranomaisten velvollisuutena on myös edistää hyvää hallintoa ja kansalaisten osallisuutta paikallisella tasolla. Viranomaisten toimintakenttä on maantieteellisesti paikkaperustainen. (Morgan 2012: 630–631.) Ilmastonmuutoksen torjunnassa paikkaperustaisuus korostuu, sillä ihmisten arkinen toiminta omilla asuin- ja työympäristöissään määrittelee ilmastonmuutoksen etenemisen tai hidastumisen. Seuraavassa luvussa käsitellenkin, miten paikkaperustaisuutta voidaan hyödyntää ilmastonmuutosantisipoinnissa.

2.4. Paikkaperustaisuuden hyödyntäminen ilmastonmuutosantisipoinnissa

Ilmastonmuutos aiheuttaa sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia tietyillä maailman alueilla, mutta sama voidaan kääntää myös toisinpäin; sosiaaliset ja taloudelliset ongelmat aiheuttavat ympäristökuormitusta edistäen ilmastonmuutosta tietyillä maantieteellisillä alueilla. Globaalin tason ongelmat edellyttävät paikallisen tason ratkaisuja ongelmiin, ja toisaalta paikallisten ongelmien ratkaisuisissa vaaditaan globaalia päätöksentekoa. On ajateltava globaalisti, mutta käytännön toimet tapahtuvat lokaalisti. Paikallistason toiminnalla on suuri merkitys, mikä kohdistaa katseen ratkaisuja etsittäessä erityisesti 'yhteisöön' ja 'paikkaan'. (Morgan 2012: 628–629.) Myös osallistamisen näkökulmasta paikallisuuden merkitys korostuu. Paikallistieto on tärkeä lähde kartoitettaessa alueellisia haavoittuvuuksia ja ilmastonmuutosriskejä, sillä ne riippuvat paikallisuuteen ankkuroituvista maantieteellisistä, sosioekonomisista ja kulttuurisista tekijöistä. (Järvelä ym. 2018: 6.)

Tutkimusten mukaan ilmastonmuutoksesta kannattaa viestiä nuorille tavoilla, joissa ilmastonmuutos on liitetty suoraan heidän omaan elämäänsä (Sokero ym. 2017: 11). Tieto ilmastonmuutoksen vaikutuksista konkretisoituu paremmin, kun se liitetään omaan ympäristöön ja esitetään esimerkiksi kansallisessa viitekehyksessä; mitä ilmastonmuutos merkitsee Suomessa ja suomalaisille. Paikkaperustainen identifioituminen, 'kotoisuuden

tunne’, on merkityksellinen tekijä ilmastonmuutosviestinnässä. (Ojala & Lakew 2017: 8; Adams & Gynnild 2013.)

Usein nuoret saavat ympäristöön ja ilmastonmuutokseen liittyvää tietoa enemmän kaupallisen ja sosiaalisen median kuin koulujen opetusohjelmien kautta. Koulutusjärjestelmän kautta omaksuttu tieto ilmastonmuutoksesta vanhenee nopeasti. Usein tieto on myös yleispätevää ja keskittyy suureen mittakaavaan. Nuoret kuitenkin haluavat tietää, miten ilmastonmuutos vaikuttaa juuri heidän elämäänsä ja yhteisöönsä sekä ympäristöön, jossa he asuvat. Hyvin paikalliselle tasolle ennusteiden luominen voi kuitenkin olla haastavaa, mutta nuorten näkökulmasta on merkityksellistä tietää, mitä ilmastonmuutoksen riskit ja seuraukset tarkoittavat vähintäänkin kansallisella tasolla. Paikkaperustaisuudella onkin suuri merkitys, kun tuotetaan nuoria koskettavaa tietoa ilmastonmuutoksesta. (Adams & Gynnild 2013: 114–115.)

Kyösti Kurtakon (2015: 107–108) mukaan koulutusjärjestelmässä tulisi hyödyntää nykyistä laajemmin ympäristön mahdollisuudet oppimisympäristönä. Hänen mukaansa opetuksen kytkeminen paikalliseen ympäristöön ja yhteisöön lisää opetuksen ajankohtaisuutta ja relevanttiutta. Lisäksi se tukee kiinnittymistä lähiympäristöön, sen kokemista merkityksellisenä, ja tätä kautta myös sosiaalisen identiteetin kehittymistä. Kurtakko viittaakin ympäristöperustaiseen kasvatukseen (Place-Based Education PBE), josta voidaan käyttää myös nimityksiä paikkapedagogiikka, paikkaperustainen oppiminen, kokemuksellinen kasvatusta, kestävä kasvatusta ja ympäristökasvatusta. PBE:n käsitteen on muotoillut yhdysvaltalainen emeritusprofessori David Sobel 1990-luvun alussa, mutta ympäristöperustaista kasvatusta on sovellettu jo vuosikymmeniä ennen häntä. Käytännössä ympäristöperustaista kasvatusta voidaan toteuttaa opetussuunnitelman sisällä yhtenä opetuksen metodina, jossa paikallinen fyysinen ympäristö (alkaen koulun pihasta ja lähiympäristöstä) toimii materiaalien, tutkimisen ja havaintojen alustana.

Paikkaperustaisen oppimisen kautta oppilaat voivat muodostaa emotionaalisia siteitä ja merkityksiä ympäristöönsä. Oman asuin ympäristön arvostus kasvaa, kun sen menneisyys, perinteet ja kulttuuri avautuvat konkreettisella tavalla lapselle ja nuorelle. Yhtä tärkeää on pohtia ja tutkia paikallisympäristön ja -yhteisön nykyhetkeä sekä tulevaisuutta.

Kaupungistumisen seurauksena fyysiset ja sosiaaliset ympäristöt ovat muuttuneet, ja samalla myös suhde luontoympäristöön on muuttunut. (Kurtakko 2015: 110.) Yhdyskuntarakenteen peittämässä, rakennetussa ja kiihtyvämmin kaupungistuvassa ympäristössä nuorten suhde luontoon saattaa jäädä ohueksi, ellei harrastuneisuutta siihen koulun ulkopuolella ole. Luonnontuntemus syntyy luonnossa liikkumalla ja sitä kokemuksellisesti tutkimalla (Santaoja 2013: 85). Kasvit, eläimet ja luonnon prosessit tulevat kyllä tutuiksi oppikirjojen sivuilta tai digitaalisilta näytöiltä, mutta autenttiset kokemukset voivat jäädä puutteellisiksi. Tällöin on myös vaikeaa muodostaa käsitystä ja ymmärrystä muutoksista, joita luontoympäristössä tapahtuu, koska omia havaintoja ei ole. On vain uskottava tai epäiltävä representaatioita näistä havainnoista, joita luonnon- ja ympäristöntutkijat tuottavat oppimateriaaleihin ja mediaan.

Aktiivinen kansalaisosallistuminen näyttäytyy erityisesti luontoharrastuksen parissa. Arvioiden mukaan luonnon diversiteettiä koskevasta seurantatiedosta 70 % on luontoharrastajien tuottamaa, ja heidän merkityksensä tiedon tuottajina on hallinnon päätöksenteolle merkittävä. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että pitkän linjan kokeneet luontoharrastajat ikääntyvät, eikä heidän työlleen löydy yhtä sitoutuneita jatkajia nuoremmista sukupolvista. Luonnon- ja lajituntemus on heikentynyt. (Santaoja 2013: 84.) Olisikin tärkeitä pohtia, miten hallinnollisen ja poliittisen päätöksenteon pohjana olevan luonnon diversiteettiä koskevan tiedontuotannon ehtyminen korvataan.

Koskinen (2010: 24–25) on kehitellyt osallistuvan ympäristökasvatuksen mallia, jossa ympäristökasvatuksen painopistettä luonnonympäristöstä, sen tutkimisesta ja havainnoinnista laajennetaan osallistumiseen, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja toimimiseen ympäristön puolesta. Ihminen nähdään sekä osana luontoa että kulttuurisena ja sosiaalisena yhteiskunnan jäsenenä. Osallistuvan ympäristökasvatuksen tavoitteena on ympäristövasuullisempi kansalainen. Ympäristövastuullisuus toteutuu, kun oppijat tarkastelevat reflektiivasti omaa toimintaansa, pyrkivät kehittämään toimintaansa ja hyödyntämään yhteisöllistä kokemusoppimista.

Osallistuvassa ympäristökasvatuksessa olennaista on sosiaalinen oppiminen, joka voi toteutua esimerkiksi lähiympäristössä toteutetun ympäristöhankkeen kautta.

Osallistuminen tapahtuu yhteisöllisen, innovatiivisen ongelmanratkaisuprosessin kautta. Oppija ei ole pelkästään oppimassa, vaan samalla aktiivisesti vaikuttamassa ympäröivään todellisuuteen. Sosiaalinen oppiminen toimii erityisen hyvin tilanteissa, joissa on ratkaistava yllättäviä, kompleksisia ja uuden tyyppisiä ongelmia. Oman toiminnan konkreettisia vaikutuksia reflektoidaan, jolloin oppiminen syvenee. Osallistuvassa ympäristökasvatuksessa sosiaalinen oppimisprosessi tuottaa ympäristöosaamista, yksilöllistä voimaantumista ja yhteisöllistä valtaistumista, mutta liian vaativat tehtävät tai negatiiviset kokemukset prosessista voivat johtaa myös lannistumiseen ja torjuntaan. Osallistumisen vaikuttavuus ja mielekkyys ovatkin keskeisiä tekijöitä onnistuneissa prosesseissa. (Koskinen 2010: 27–30.)

Paikkaperustaisuuden hyödyntäminen ilmastonmuutosantisipoinnissa ja osallistava ympäristökasvatus kohtaavat kuitenkin monia haasteita käytännön elämässä. Koskinen (2010: 47, 49–54) totesi omissa tutkimuksissaan, että lasten ja nuorten osallistuminen ei ole juurtunut koulujen eikä suunnitteluorganisaatioiden arkeen (tosin kehitystä on mahdollisesti tapahtunut n. 10 vuotta sitten valmistuneen tutkimuksen jälkeen). Osallistumisen edistäminen ei ole kuulunut opettajien ja virkamiesten työnkuvaan, jolloin se on jäänyt vain vapaaehtoisen aktiivisuuden ja innostuksen varaan muun työn ohessa. Osallistumisen edistäminen on myös haastavaa ja vaatii vaivannäköä. Se edellyttää myös tietynlaista osaamista ja usein lisäkoulutustakin. Nuorten osallistumista ei ole myöskään nähty riittävän arvokkaana, jotta sitä varten olisi varattu riittävästi resursseja. Yhdyskuntasuunnittelussa prosessit ovat puolestaan usein monimutkaisia ja aikajänne hyvin pitkä, jolloin osallisuuden kokemusta on vaikea synnyttää. Osallistumisen esteitä ovat myös tavoittamisen ongelmat virkamiesten ja nuorten kanssa toimivien tahojen välillä sekä aikataulujen yhteensovittamisen monimutkaisuus.

Alun Morgan (2012: 637, 639) on tunnistanut samanlaisia yhteistoiminnan haasteita kuin Koskinenkin. Hänen mukaansa kasvattajien, suunnittelijoiden ja muiden sosiaalista yhteistyötä tekevien tahojen yhteistoiminnan syventäminen on olennaista, kun tavoitellaan kestävämpää ympäristöä. Paikallishallinnossa voitaisiin hyödyntää hallintokuntien sisältä valittavia kestävän ympäristön asiantuntijoita ('sustainability professionals'), jotka työskentelisivät tiiviissä yhteistyössä poikkialuehallinnollisesti ja ammattirajat ylittävästi

kaikkien paikallishallinnon sektorien kanssa. Työskentelymallin tavoitteena on vahvistaa kansalaisyhteiskunnan voimaantumista, valtaistumista ja osallisuutta kestävämmän ympäristön luomiseen.

3. UTOPIA ILMASTOPOSITIIVISEN ALUEKEHITTÄMISEN VÄLINEENÄ

3.1. Utooppinen ajattelu aluekehittämisessä

Utopian mielletään usein liittyvän johonkin mahdottomaan, ei olemassa olevaan ihanneyhteiskuntaan tai yhteiskuntajärjestelmään (Karhu 2019: 119; Lakkala 2018: 12; Ameel & Neuvonen 2016: 215). Utopia voidaan käsittää myös kuvitteellisena, valmiina ja täydellisenä ihmisten asuttamana paikkana, jossa vallitsee rauha, onni ja tasapaino. Utopian kuvaamat yksityiskohdat kuvitteellisesta paikasta, kylästä, kaupungista tai muusta alueesta kertovat ihmisten muuttuneista arvoista ja tavoista elää. Usein kuvaukset ovat ihanteellisia ja ihmiset onnellisia, kun kilpailullisuus on vaihtunut yhteistyöhön, hyväksikäyttö oikeudenmukaisuudeksi ja itsekkyyks anteliaisuudeksi. (Hoch 2016: 6, 9). Utopian juuret ovatkin Thomas Moren vuonna 1516 julkaistussa kuvitellun saarelle sijoitetun ihanneyhteiskunnan kuvauksessa. Teoksen nimi Utopia pohjautuu kreikankielen sanan *topos*, joka merkitsee paikkaa tai sijaintia. Sanan eteen liitetty ’u’ voidaan ääntää ’ou’, mikä kääntää sanan merkityksen kielteiseksi eli ei-paikaksi. (Karhu 2019: 117–118, Sargent 2010: 2, Hjerpe & Linnér 2009: 235.) Toisaalta sana voidaan ääntää myös *eutopos*, jolloin se merkitsee onnellista tai onnellisten paikkaa (Karhu 2019: 118, Lahtinen 2017: 5). Utopia on vaihtoehtoisen yhteiskuntajärjestyksen esittämistä kerronnallisoin keinoin, narratiivina (Ameel & Neuvonen 2016: 216).

Yhteiskunta ei sijaitse tyhjiössä, vaan sillä on tietty kontekstinsa fyysisessä ympäristössä. Yhteiskunta elää myös vuorovaikutuksessa tämän ympäristönsä kanssa ja hyvin olennainen kysymys onkin, millainen tämä vuorovaikutussuhde on. Liian usein ehkä mielletään, että kyse on rinnakkainelosta, vaikka tosiasiallisesti yhteiskunta on riippuvainen ja alisteinen suhteessaan luontoympäristöön (Joutsenvirta, Hirvilammi, Ulvila & Wilén 2016: 31). Fyysinen ympäristö kietoutuu yhteen vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän ja sosiaalisen kontekstin kanssa muodostaen spatiaalisen, kompleksisen ja vuorovaikutteisen systeemin. Utopiassa tämä systeemi on onnistunut saavuttamaan harmonisen ja tasapainoisen tilan. (Hoch 2016: 8.)

Utopian vastakohta on dystopia. Dystopisessa ajattelussa yhteiskuntaa vaivaa jokin kohdallinen vika, joka on löydettävissä nykyhetken yhteiskunnan sosiaalisesta organisoinnista tai instituutioista. Tämä rakenteissa oleva vika johtaa dystopian, ei-toivotun yhteiskunnan, kehittymiseen tulevaisuudessa. (Hjerpe & Linnér 2009: 235.) Ilmastonmuutokseen vaikuttaminen voi tuntua epäolennaiselta tai hyödyttömältä, jos ihmiskunnan sisäiset ongelmat vaikuttavat akuutimmalta ja todennäköisemmin realisoituvalta uhalta, kuten tässä aineistoni dystopiakuvauksessa:

”Eletään vuotta 2030 jolloin maailmanloppu kolkuttelee jo ovelta, kun ydinsota on käyty. Ihmisiäkin on enään pari kappaletta ja hekin vihamielisiä. Sodan aloitti Trump, Putin ja Kim Jong Un.” (21(D)/M15.)

On mahdollista, että em. eläytymistarina on kirjoitettu tarkoituksellisen provosoivasti, ehkä jopa pilke silmäkulmassa ja mustalla huumorilla höystettynä. Yhtä hyvin se saattaa kuitenkin kuvata todellista, toivotonta nuoren sisäistä maailmaa ja suhtautumista tulevaisuuteen. Pahimmillaan toivottomuus kääntyy itsetuhoisuudeksi tai vihaksi muita kohtaan kuten seuraavassa dystooppisessa eläytymiskertomustekstissä:

”Synnyin itsekeskeisten tyyperysten aikakaudelle, en halua ymmärtää enää ketään. Suutun itselleni ja vihani kanssaeläjiini kasvaa jälleen hieman enemmän.” (29B/N16.)

Dystooppinen kuvauskin voi olla hyödyllistä ja käyttökelpoista silloin, kun se havahduttaa ajattelemaan tulevaisuutta ja pohtimaan ratkaisuja dystopian toteutumisen estämiseksi.

Utooppista ajattelua on käytetty aluesuunnittelun välineenä yli 200 vuoden ajan, ja sillä on edelleen vankka asemansa aluesuunnittelussa (Friedmann 2000: 463). 1800-luvun utopiat ja utopiakirjallisuus olivat vaikuttamassa kaupunkisuunnittelun ammattialan syntyymiseen ja kehittymiseen omaksi tieteenalaksi. Utopioiden ja utopiakirjallisuuden vaikutus näkyy erityisesti *garden city*- ja *city beautiful* -liikkeissä 1900-luvun vaihteessa, jotka haastoivat kaupungistumisen ja teollistumisen ei-toivottuja yhteiskunnallisia vaikutuksia. (Ameel ja Neuvonen 2016: 215–216). Utopioihin ja utopismiin liittyvää ajattelua ja tutkimusta ei ole kuitenkaan vielä riittävästi hyödynnetty aluekehittämisessä, jossa toimintaympäristö monine toimijoinen on hyvin laaja ja kompleksinen. Suomalaisessa tieteilisessä tutkimuksessa kiinnostus utopioita kohtaan on kasvussa. Mikko Karhu Vaasan yliopistosta valmisteleekin väitöskirjaa aiheinaan utopia, utopismi ja paikan tutkimus.

(Karhu 2019: 117, 119.) Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella on puolestaan meneillään hanke, jossa utopiaa tutkitaan metodina. (Utopia metodina 2019.)

Ameel & Neuvonen (2016: 215) kiteyttävät oleellisen ajatuksen utopioiden käyttökelpoisuudesta ja käyttötarkoituksesta suunniteltaessa tulevaisuuden asuin ympäristöjä:

”Vaikka emme suhtaudu utopistiseen perinteeseen varauksetta, esitämme että dynaamisempi ja kerronnallisempi tapa hahmottaa kaupunkien mahdollisia tulevaisuuksia voisi tuoda lisää joustavuutta kaupunkien visiointiin sekä tulevaisuusvision toteuttamiseen. Kerronnallinen dynamiikka toisi myös tulevaisuuden varautumiseen liittyvät eettiset kysymykset nykyistä selkeämmin näkyville.”

Tärkeä aspekti on eettisten kysymysten esiin nostaminen, joka konkretisoituu erityisesti pohdittaessa ilmastonmuutosta. Paitsi että ilmastonmuutos vaikuttaa asuin ympäristöihin biofyysisesti, sillä on myös yhteiskunnallisia rakenteita ja instituutioita huojuttavia vaikutuksia.

Charles Hoch (2016: 6) lähestyy utopian hyödyllisyyttä aluesuunnittelussa pragmaattisella ja integroivalla otteella. Hänen mukaansa utopioilla, skenaarioilla ja suunnitelmilla on kaikilla omat toisiaan täydentävät tehtävänsä aluesuunnittelussa. Utopia kuvailee, millainen on merkityksellinen elämäntapa tulevaisuudessa, se luo moraalisia ihanteita ja auttaa ihmisiä kiinnittymään emotionaalisesti tulevaisuuteen. Skenaariot näyttävät millaisia erilaisia vaihtoehtoisia tulevaisuuksia nykyisistä olosuhteista ja valinnoista mahdollisesti seuraa. Suunnitelmalla puolestaan pyritään havainnollistamaan vaihtoehtojen laatimista ja vertailua sekä käytännön aikomuksia, joiden kautta tulevaisuuden haasteet voidaan kohdata.

Hochin (2016: 7) mukaan utopiat eivät kuitenkaan innosta elämään utopioissa esitettyjen ideaalien mukaan. Utopia ei voi yksinään toimia ohjenuorana, sillä siihen liittyy vaatimus yksimielisyydestä, mikä harvoin käytännössä toteutuu. Pragmaattisesti tarkastellen utopiat ovat vain kuviteltuja paikkoja, joissa elämäntavat on sovitettu vallitsevien ongelmien kanssa. Samalla kuitenkin joudutaan jättämään huomiotta monia rajoitteita, joita käytännön elämä ja maailma on tulvillaan. Käyttämällä utopiaa yhdessä skenaarioiden ja

suunnitelmien kanssa ajattelua voidaan kuitenkin fasilitoida ilman, että utopian edellyttämät muutokset politiikassa ja moraalissa käyvät ylivoimaisiksi.

Utooppinen ajattelu kuitenkin saa ihmiset kuvittelemaan toisenlaisia tulevaisuuksia, yhteiskuntaelämän muotoja ja ihmisen jalostumista kohti tiettyjä arvoja tai hyveitä. Alue-suunnittelija voi käyttää utopiaa myös pragmaattisesti tuottaakseen kriittistä analyysia, vuoropuhelua ja tulkintaa tulevaisuuden paikasta. Utopia tarjoaa ennen kaikkea vaihtoehtoja nykyiselle traditiolle, trendeille ja konventioille. Kun utopiaa käytetään tällä tavoin, siitä poistuu pakottavuutta ja yksimielisyyttä painottava ulottuvuus ja se on vain yksi kuvaus muista mahdollisista tulevaisuuksista. (Hoch 2016: 8.) Tällöin utopia lähestyykin merkitykseltään skenaariota kuvatessaan ”mahdollista tulevaisuuden maailmaa” (Karhu 2019: 119). Aluekehittämisen ammattilaiset voivat hyödyntää utooppisen, vaihtoehtoisen yhteiskunnan kuvauksia tai ’blueprintejä’ työssään ohjaavina, normatiivisina mielikuvina (Friedmann 2000: 464).

Hjerpe & Linnér (2009: 235) liittävät utooppisen ajattelun kestävän kehityksen diskursseihin, joissa tavoitellaan parempaa, vähähiilistä yhteiskuntaa. Samalla myös kuvaillaan dystooppista ilmastonmuutoksen muokkaamaa tulevaisuutta, jossa sään ääri-ilmiöt ja luonnossa tapahtuvat muutokset aiheuttavat katastrofeja, nälänhätää ja kärsimystä. Seuraavassa luvussa käsitelenkin, miten utopiaa voidaan hyödyntää metodina ilmastonmuutosantisipoinnissa.

3.2. Utopia metodina nuorten ilmastonmuutosantisipoinnissa

Utopioiden toteuttaminen sellaisenaan ei ole paras tapa kehittää yhteiskuntaa tai luoda parempia ja kestävämpiä alueita. Utopioilla on ennemminkin keskustelua herättävä välineellinen merkitys, joka auttaa tuomaan esiin vallitsevan yhteiskunnan puutteita ja heikkouksia. Kun puutteet ja heikkoudet tunnistetaan, voidaan kurottua kohti parempaa tulevaisuutta ja yhteiskunnan kehittämistä. (Karhu 2019: 120.) Jotta utopiaa voidaan välineellisesti hyödyntää, on kuitenkin osattava utopioita eli ajatella utooppisesti. On kyettävä

käyttämään mielikuvitusta ja kuvittelemaan asioiden olevan toisin, mutta osaavatko nuoret ajatella utooppisesti?

Filosofi Teppo Eskelinen (2018; 2019: 86) on haastatellut pitkään filosofianopettajina toimineita, ja heistä monet ovat tehneet havainnon, että nuorten kyky kuvitella vaihtoehtoisia tulevaisuuksia ja yhteiskuntia on kapeutunut. Vielä vuosikymmen sitten nuoret olivat kyenneet tuomaan esiin erilaisia ideoita, jotka olivat usein myös mielettömiä, hulluja ja epärealistisia. Tämän päivän nuorista haastatellut filosofianopettajat eivät kokeneet saaneensa utopioiden suhteen irti mitään ”*muuten kuin kaivamalla*”. Jäin pitkään pohtimaan tätä havaintoa, ja siitä tulikin yksi tärkeimmistä tutkimukseni metakysymyksistä. Onko nuorten kyky utopiointiin todella vähentynyt ja mistä se kertoo? Mikä on aiheuttanut sen, että asioiden toisin kuvitteleminen on vaikeampaa kuin aiemmin?

Utopia ja antisipointi kiinnittyvät molemmat johonkin tulevaisuuden tapahtumaan tai ilmiöön, ja molemmat edellyttävät kykyä kuvitella tulevaisuutta. Niillä on siis yhdistävä tekijä. Mielikuvissa tapahtuma tai ilmiö, tässä tapauksessa ilmastonmuutos saa ymmärrettävän muodon, ja siitä tulee kiintopiste käytännön toiminnalle nykyhetkessä. Suunnittelu puolestaan on systemaattista ja vaiheittaista etenemistä kohti tätä tulevaisuuden kiintopistettä sekä tarvittavien muutosten ja toimenpiteiden implementoimista. (Sokero ym. 2017:17.)

Utopia tai dystopia on aina jonkinlainen kertomus tulevaisuudesta, joka ei vielä ole todellisuutta. Hyvärisen (2006: 2–4) mukaan ihmisten identiteetit ja minuudet rakentuvat kertomuksina, ja nämä kertomukset vaikuttavat siihen, miten ihmiset toimivat nykyhetkessä ja antisipoivat tulevaisuutta. Kertomus on tärkein työkalu, jolla ihminen hahmottaa elämänsä ja sitä kontekstia, jossa hän elää. Tämä sisäinen kertomus myös määrittelee etiikkaa ja moraalialia, jonka mukaan ihminen toimissaan ohjautuu. Kertomus on myös vuorovaikutuksen lähtökohta, väline tehdä omat kokemuksensa ja emootionsa ymmärrettäviksi muille. Kertomusten avulla luodaan yhdessä toimivia ryhmiä ja luottamusta ryhmän jäsenten välille. Kertomukset ovat siis myös kulttuurisia ja sosiaalisia konstruktioita, eivätkä pelkästään subjektiivisia kokemuksia maailmasta. Niiden tehtävänä on jäsentää ja

organisoida vallitsevaa todellisuutta, joten kertomus on siis myös ojentautumista kohti tulevaisuutta ja tulevaisuutta koskevan tiedon tuottamisen muoto.

Kertomuksellisuus on vahvasti läsnä ilmastonmuutosantisipoinnoissa, sillä ilmastonmuutos on kiinteä osa kulttuuria ja yhteiskuntaa, jossa se näyttäytyy sosiaalisina representatioina, narratiiveina ja tarinoina. Yksilöt tuottavat yhdessä jaettavia kuvauksia ilmastonmuutoksesta. Nämä yhdessä jaetut kertomukset ja narratiivit vaikuttavat yksilöiden toimintaan, päätöksentekoon, arvostuksiin ja arvoihin. (Sokero ym.2017: 7.) Omassa tutkimuksessani korostuu näistä yksilöllisistä kertomuksista ja merkityksistä kommunikoimisen tärkeys. Vaikka tutkimuksessani käyttämäni empiirinen aineisto on suhteellisen pieni näyte, se kuitenkin osoittaa, miten laaja kirjo erilaisia narratiiveja ilmastonmuutoksesta syntyy. Narratiivien näkyväksi tekeminen ja niistä kommunikoiminen on tärkeää, sillä sitä kautta luodaan yhteisiä sosiaalisesti konstruoituneita kertomuksia, jotka ohjaavat ihmisryhmien toimintaa ja ilmastonmuutosantisipointia. Ruotsalaisessa tutkimuksessa huomattiin, että nuoret suhtautuivat myönteisemmin ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen, kun he keskustelivat tiedotusvälineistä saamastaan ympäristötiedosta vanhempiensa ja ystäviensä kanssa (Ojala & Lakew 2017: 6). Jo pelkästään ilmastonmuutoksesta kommunikoiminen ja keskusteleminen ovat siis osa ongelman ratkaisua.

Levitasin (2010: 539, 542) mukaan utopian käyttäminen enemmän metodina kuin päämääränä sinänsä, on hyödyllinen kuvitellessa vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Hänen mukaansa utopian käyttäminen on myös välttämätöntä, kun yritetään ratkaista talouteen ja ekologisuuteen liittyviä ongelmia. Levitas painottaa omasta, sosiologin näkökulmastaan kokonaisvaltaista ja syvällistä, poikkitieteellistä lähestymistapaa yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuun ja ainoastaan utopia voi tarjota riittäviä työvälineitä tähän.

Levitas (2010: 543–545) puhuu utopiasta menetelmänä, jossa yhteiskunta voidaan kuvitella valmiiksi ja käyttökelpoiseksi saatettuna. Utopiointi on analyttistä ajattelua, hyvän yhteiskunnan tutkimista. Se on oikeastaan arkeologista kaivamista, jossa poliittisista diskursseista koostetaan hyvälle yhteiskunnalle ominaiset käytännön toimet, julkilausumat ja vaikenemisetkin. Sen avulla voidaan pyrkiä luomaan koherentteja tulevaisuuskuvia, jotka asetetaan julkisesti avoimen kritiikin ja keskustelun kohteiksi. Poliittiset ohjelmat

ovat oikeastaan juuri tätä, vaikka poliitikot eivät välttämättä tunnusta puolueittensa ohjelmien utooppista luonnetta. Utopiointiin kuuluu myös vaihtoehtoisten tulevaisuuksien mallintaminen; miten esimerkiksi ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan sosiaaliseen todellisuuteen ja elinympäristöihin. Tarkastellaan siis sitä, miten elämäntapa tai elämäntyyli voisivat tulla muuttumaan tulevaisuudessa. Yhteiskunnalliseen hyvinvointiin on kytketty vielä tiukasti jatkuvan talouskasvun välttämättömyys, ja tätä näkemystä haastavat ajattelumallit ovat edelleen marginaalissa. Analyyttisen ja yhteiskuntaa mallintavan luonteensa lisäksi utopiointi koskettaa lisäksi ontologisia kysymyksiä. Ulkoisten olosuhteiden ja ympäristön tarkastelu kääntyy myös sisäiseksi tutkiskeluksi siitä, millaisina kuvittelemme psykologisesti itsemme toisenlaisessa tulevaisuudessa; mikä tuottaa hyvinvointia ja onnellisuutta sekä täyttää monenlaiset psykososiaaliset ja fysiologiset tarpeet.

Tutkimukseni eläytymistarinoista löytyi viitteitä kaikkiin em. kolmeen (analyyttiseen, mallintavaan ja ontologiseen) yhteiskunnallisen utopioinnin tasoon. Yksittäin eläytymistarinat olivat kuitenkin pääsääntöisesti melko suppeita ja sirpaleisia, jotta niistä olisi voinut muodostaa kovin kokonaisvaltaista mielikuvaa tulevaisuudesta. Sulauttamalla ja yhdistelemällä eri tarinoita kuvasta muodostuu huomattavasti kattavampi. Tämä ei tarkoita sitä, että kuvaus olisi välttämättä oikea ja kuvaisi todellista, ennakoitavaa tulevaisuutta. Se voi kuitenkin toimia pohjana keskustelulle ja uusien narratiivien rakennusaineena, jotka edelleen täydentävät kuvaa viitoittaen antisipointia kohti toivottavaa tulevaisuutta.

Nuoret ja tässä tutkimuksessa nykyiset ja entiset nuorisovaltuutetut ovat asiantuntijaryhmä, joka tarjoaa uusia näkökulmia asuinympäristöihin ja niiden kehittämiseen ilmastomuutosnäkökulmasta. Erilaisten narratiivien ja tulevaisuuskertomusten luominen paikallisesti voi myös auttaa nuoria valtaistumaan, emansipoitumaan ja etsimään toiveikkaita mahdollisuuksia tulevaisuudesta. Tulevaisuudesta unelmoimiseen pitäisi siis ohjata ja kannustaa, mistä kerron tarkemmin seuraavassa kappaleessa. Särkelä ja Suoranta (2016: 35) pitävät oman tutkimuksensa pohjalta eläytymismenetelmää käyttökelpoisena metodina kouluopetuksessa, sillä sen avulla saadaan esiin nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, heidän arvoistaan ja toiveistaan. Utooppinen ajattelu tuottaa tulevaisuuteen suuntautunutta toimintaa. Se antaa myös vastauksia siihen, millainen oikeudenmukainen maailma olisi, ja miten se voisi olla mahdollista saavuttaa.

3.3. Utopia ja ympäristöemansipaatio

Ympäristöemansipoitunut nuori kykenee kuvittelemaan oman ympäristönsä toisenlaisena tulevaisuudessa. Hän kokee voivansa muuttaa ympäristöään sekä kokee olevansa osallinen ympäristöään koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Friedmann (2000: 464) liittyy utooppisen ajattelun historiallisen taustan emansipatorisiin taisteluihin yhteiskunnassa. Hänen mukaansa transformatiivinen suunnittelu perustuu vähemmän valtaistuneiden, heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien ryhmien (disempowered) mobilisoitumiseen ja poliittiseen liikehdintään. Todellista yhteiskunnallista vapautta ei ole yhdelläkään ryhmällä ennen kuin kaikki ryhmät ovat saavuttaneet yhtäläisen vapauden. Tästä syystä taistelu emansipaatiosta jatkuu, ja sen tulokset ovat vääjäämättä epätäydellisiä, kunnes todellinen inhimillisen vapauden utooppinen tavoite on saavutettu.

Nuorten ilmastolakot ja -mielenosoitukset voidaan tulkita eräänlaisiksi emansipatorisiksi pyrkimyksiksi, sillä nuoret ovat monessa suhteessa vähemmän valtaistuneita ja heikommassa asemassa aikuisiin nähden. Heidän toimintamahdollisuutensa riippuvat siitä, miten paljon heille ollaan valmiita luovuttamaan valtaa ja toimintaedellytyksiä. Osoittamalla mieltään ja lakkoilemalla nuoret pyrkivät vaikuttamaan niihin, joilla on valta tällä hetkellä. He haluavat olla vaikuttamassa omaan tulevaisuuteensa ja mahdollisuuksiinsa elää onnellista ja turvallista elämää. Tehokkaimmin ilmastonmuutokseen vaikutetaan poliittisen päätöksenteon kautta, joten poliitikkojen painostaminen on myös relevantti keino vaikuttaa asioihin etenkin silloin, kun nuoret eivät iän puolesta voi vielä itse asettua ehdolle vaaleissa. Nuoret voivat kuitenkin toimia esimerkiksi järjestöjen ja nuorisovaltuustojen kautta. He voivat myös edistää ilmastonmuutoksen torjumista omia elämäntapojaan ja kulutustottumuksiaan muuttamalla sekä vaikuttamalla kulttuuriin esimerkiksi sosiaalisen median kanavien kautta.

Maantieteilijä David Manuel-Navarreten mukaan (2010) ilmastonmuutoksen suhteen tavoiteltavassa emansipaatiossa olisi syytä kiinnittää laajemmin huomiota valtasuhteisiin ja niitä pitäisi haastaa. Manuel-Navarrete ei viittaa vain maailman köyhiin, kehittyviin

valtioihin, vaan erityisesti uusliberalistisiin, kapitalistisiin valtioihin, joissa ylläpidetään ekologisesti kestäväntä elämäntapaa. Jatkuva talouskasvu tavoittelevissa, pääoman kasautumista tukevissa valtioissa inhimilliset resurssit ja luonto ovat vain yksi kulutus-hyödyke muiden joukossa. Sosiokulttuuriset rakenteet tukevat globaalin pääoman valtaa, ylläpitävät luonnon tuhoamismekanismeja ja suosivat poliittisen ja taloudellisen vallan keskittymistä yksiin käsiin. Hänen mukaansa ilmastonmuutos ei ole ratkaistavissa hallin-torakenteita muuttamalla ja kehittämällä, koska ilmastonmuutos on itsessään oire valta-suhteiden epätasapainosta ja ihmisten vieraantumisen omista luovista kyvyistään. (Ma-nuel-Navarrete 2010: 781–784)

Manuel-Navarreten mukaan ilmastonmuutosta ei kannata nähdä vain globalisaation sivu-tuotteena ja markkinoiden ulkoisvaikutuksena, vaan ymmärtää se voimana, joka pakottaa uudelleenmäärittelemään valtasuhteita sekä kyseenalaistamaan globaalin kapitalismin valtapyrkimykset. Ilmastonmuutos on myös mahdollisuus, joka rohkaisee ihmisiä aktii-visina toimijoina luomaan uudenlaista maailmaa ja maailmanhistoriaa. Ihmisten todelli-nen valta vertautuu heidän kyvykkyyteensä muokata epätarkoituksenmukaisia ja sortavia sosiopoliittisia rakenteita, jotka rajoittavat heidän toimintaansa. Vapaiden ja sisäisesti motivoituneiden, vahvan eettisesti ja vastuullisesti suuntautuneiden toimijoiden ilmaan-tuminen yhteiskuntaan edeltää universaalia emansipoitumista. (Manuel-Navarrete 2010: 782, 785.)

Utopismi ja emansipoituminen kulkevat käsikkäin. Utopismi on kykyä kokonaisvaltai-seen, arvoja ja uskomuksia sisältävään unelmoimiseen paremmasta maailmasta ja tule-vaisuudesta (Karhu 2019: 120; Sargent 2010: 5). Asioiden kuvittelu toisin, siitä voimaantuminen ja toimintaan ryhtyminen edeltää utopian rakentumista vähittäin näky-väksi konkreettiseksi ympäröiväksi maailmaksi. Nuorten kyky visioida tulevaisuutta, luoda tarkempia ja yksityiskohtaisempia mielikuvia instituutioiden rooleista ja johtajuu-desta sekä kyky viedä ideoita toteutuksen tasolle kasvaa, kun heidän osallisuuttaan ympäristöä koskevissa suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseissa lisätään (Frank 2006: 360). Tutkielmassani olen kehitellyt lähdekirjallisuuden ja tutkimusaineiston pohjalta ajatusta nuorten ympäristöemansipoitumisesta, joka sisältää kolme vaihetta. Ensimmäisessä vai-heessa nuori saa riittävästi tietoa ilmastonmuutoksesta, sekä ymmärtää oman roolinsa

ilmastonmuutoksen edistäjänä ja ehkäisijänä. Hän varautuu ilmastonmuutokseen antisipoidulla eli tekemällä nykyhetkessä tekoja, joiden tarkoituksena on ehkäistä ilmastonmuutosta tulevaisuudessa. Tulevaisuus saattaa näyttäytyä nuorelle dystooppisena ja siksi hän tekeekin ilmastonmuutosantisipointia usein pakosta ja velvollisuudentunteesta käsin. Relevantin ja objektiivisen ilmastonmuutostiedon merkitys on kuitenkin tärkeää, sillä sen perusteella nuori ymmärtää, mikä olisi oikea tapa toimia käytännössä (Sokero ym. 2017: 28). Tieto yksin ei kuitenkaan riitä muuttamaan käyttäytymistä ilmastoystävälliseen suuntaan (Mansikka-aho ym. 2018: 188–189.)

Seuraava vaihe on tunneperäisesti koettu valtaistuminen, joka tarkoittaa kykyä ottaa vastuuta yksilönä ja kollektiivisesti yhteisön jäsenenä ilmastonmuutoksen torjunnasta. Valtaistuminen edellyttää olosuhteita ja toimintarakenteita, joiden kautta nuoren on mahdollista valtaistua. Olosuhteet tarkoittavat yhteiskunnan tukea ja myönteistä suhtautumista nuorten osallistumista ja osallisuutta kohtaan. Nuorten mielipiteitä ei pelkästään kuulla, vaan heitä otetaan konkreettisesti mukaan paikallisiin ympäristöä koskeviin suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin. Vallan ja resurssien antaminen nuorille ei ole pelkästään symbolista, vaan heille annetaan mahdollisuuksia toimia ja myös vastuuta omista toimitaan. Rakenteet ovat erilaisia päätöksentekojärjestelmiä, vaikutuskanavia ja instituutioita, joiden kautta nuoret voivat vaikuttaa. Näitä ovat esimerkiksi nuorisovaltuustot, koulujen aloitejärjestelmät ja järjestöjen tarjoamat vaikutuskanavat. Liittymällä yhteen ja yhdessä toimimalla nuoret voivat saavuttaa joukkovoimaa, jolloin yksilöiden tekemistä toimenpiteistä ja valinnoista muodostuu kollektiivinen toisin toimimisen malli. Rakenteet voivat olla myös yhteisöllistä hanketoimintaa, projekteja ja viestintää, joiden kautta nuorten on mahdollista saada äänensä kuuluville ja tehdä konkreettisia asioita yhteiskuntaan ja päätäjiin vaikuttamiseksi. Toiminnan vaikutusten näkeminen ja mahdollisuus vaikuttaa aidosti asioihin motivoi ilmastotekoihin ja ympäristön kehittämiseen. On tärkeää, että toimintarakenteet eivät ole pelkästään ”ylhäältä päin annettuja” ja lainsäädännöllä toimeenpantuja, vaan nuorilla on myös riittävästi tilaa itseorganisoitua ja luoda omannäköisiä vaikuttamisen kanavia erityisesti paikallisella tasolla. Nuoret kuitenkin tarvitsevat rakenteiden luomiseen ja niiden puitteissa toimimiseen paljon yhteiskunnallista aikuisten tukea ja ohjausta (Haynes & Tanner 2015: 368–369; Frank 2006: 364).

Kolmas vaihe on emansipoituminen. Emansipoitumisella voidaan tarkoittaa jonkin alisteisessa yhteiskunnallisessa asemassa olevan väestöryhmän vapautumista alisteisesta asemasta ja riippumattomuuden tai itsenäisyyden saavuttamista. Ympäristöemansipoitumisella en tarkoita, että nuoret täysin itsenäistyisivät tai olisivat riippumattomia aikuisista suhteessa ympäristöön, vaan tarkoitan sillä mentaalista vapautumisen tilaa, jossa nuori kykenee kuvittelemaan ympäristönsä toisenlaisena kuin nykyhetkessä ja toimimaan käytännön tasolla vaikuttavasti sen hyväksi. Nuori myös pystyy kuvittelemaan oman roolinsa ilmastonmuutokseen vaikuttajana niin arkisissa teoissa, sosiaalisen yhteisön jäsenenä, kuin psykologisella ja arvoihin liittyvällä tasolla. Ympäristöemansipoitumisen toteutuminen edellyttää, että nuorilla on lupa kyseenalaistaa ja kritisoida vallitsevia järjestelmiä ja instituutioita, jos ne eivät palvele kansalaisyhteiskuntaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Nuoria on kannustettava utooppiseen ajatteluun, vaihtoehtoisten toimintamallien ja tulevaisuuksien pohtimiseen.

Nuorten on saatava kokea, että he ovat itse vaikuttamassa ympäristöönsä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon, ja että heidän mielipiteillään on todellista vaikuttavaa merkitystä ja painoarvoa. Kun nuoret näkevät ja ovat toteuttamassa itse ajamiaan muutoksia ympäristössään, heidän itseluottamuksensa aktiivisina kansalaistoimijoina kasvaa (Siikström, Rantalainen & Tasanko 2013: 6; Frank 2006: 359). Samalla ilmastonmuutokseen liittyvät dystooppiset tulevaisuuskuvat vaihtuvat toiveikkuuteen, sillä asioita on mahdollista konkreettisesti muuttaa. Toimintaa alkaa motivoida halu kehittää, sillä tulevaisuus ei ole enää vaihtoehdoton, polkuriippuvainen dystopia, vaan se on täynnä mahdollisuuksia.

Kathryn I. Frank (2006) on tutkinut nuorten osallisuutta yhteisö- ja ympäristösuunnitteluun. Olennaista nuorten osallisuudessa ja osallistumisessa on päästä mukaan kokonaisvaltaisesti ympäristösuunnittelun prosesseihin alkaen paikallisten olosuhteiden arvioinnista toimintasuunnitelmien muotoilemiseen ja toimeenpanovaiheeseen saakka. Nuorten osallistuminen poikkeaa aikuisten osallistumisesta monilla tavoin ja perinteiset suunnitteluprosessit soveltuvat huonosti nuorten osallistamiseen. Nuoret kokevat usein vierautuneisuutta alueellisista yhteisöistään, eivätkä tule riittävästi huomioiduiksi yhteisön jäseninä ja vaikuttajina. Osallistaminen yhteisö- ja ympäristösuunnittelun kentällä on väkevä nuorten valtaistamisen työväline, josta hyötyy koko kansalaisyhteiskunta.

Osallistuminen on nuorille erityisen tärkeää, sillä he ovat kehitysvaiheessa, jossa ollaan vasta kasvamassa kansalaisyhteiskunnan tulevaisuuden vaikuttajiksi ja vastuunkantajiksi. Nuoret arvostavat sitä, että he saavat oman äänensä kuuluville ympäristöään koskevista asioista ja samalla kun itseluottamus kansalaistoimijoina kasvaa, he kokevat yhteyttä ja kiinnostusta omaan yhteisöönsä ja ympäristöönsä. (Frank 2006: 351–352, 354.)

Nuorten osallistamisprosesseissa on huomioitava, että nuoret ovat vielä ”raakileita”. Heillä on aikuisiin verrattuna puutteita tiedoissa, taidoissa, asenteissa, käyttäytymisessä ja sosiaalisissa kontakteissa. Nuoret ovat epävarmoja kapasiteetistaan ja kompetenssistaan, ja heillä on vähemmän poliittista valtaa aikuisiin nähden. Jos nuoria ohjataan ja manipuloidaan liikaa heidän osallistuessaan ympäristöä koskeviin suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin, siitä voi olla haittaa osallisuuden ja valtaistumisen kokemukselle. Toisaalta nuoret voivat tuoda prosesseihin erityistä luovuutta, uteliaisuutta, ennakkoluulottomuutta ja innostusta, joka parhaimmillaan tarttuu aikuisiinkin. (Frank 2006: 353.) Prosesseissa on huomioitava, että nuorten kanssa suunnittelu vaatii erilaista työskentelyotetta ja näkökulmia kuin aikuisten kanssa, sekä yhteistä kieltä, jolla asiat voidaan sanoittaa nuorille ymmärrettävällä tavalla. (Siikström ym. 2013: 7; Frank 2006: 353.)

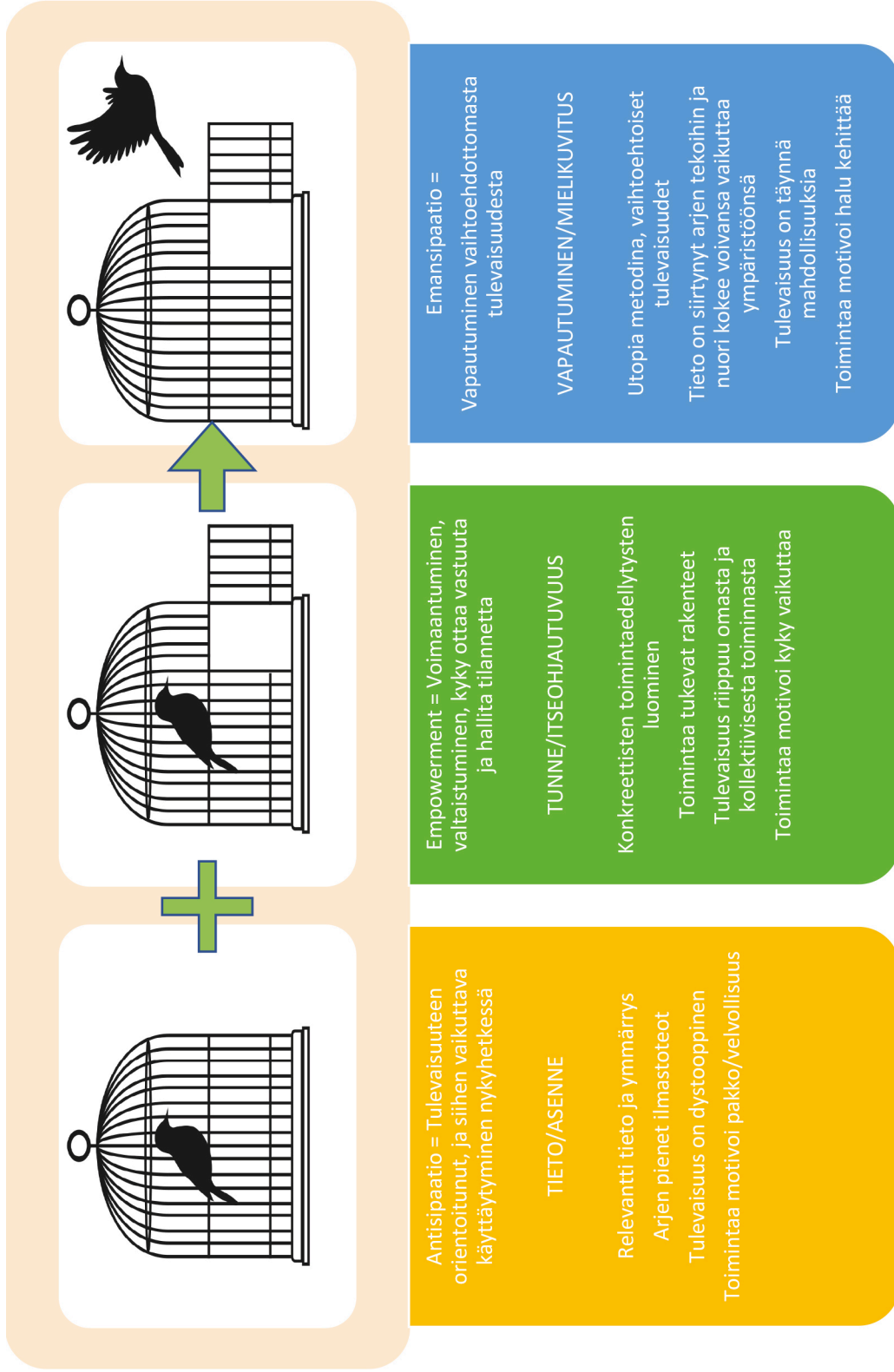
Osallistamiseen on olemassa hyviä valmiita työvälineitä; mm. Vantaan kaupungille on laadittu erinomainen Lasten ja nuorten osallisuusopas maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialalle, joka on helposti sovellettavissa muihinkin kuntiin ja kaupunkeihin. Oppaassa huomioidaan lasten ja nuorten oikeus osallistua heitä koskeviin asioihin, joilla on vaikutusta heidän hyvinvointiinsa. Osallisuus tuottaa nuorille kokemuksia omasta kyvykkyydestä vakavasti otettavina kansalaisosallistujina ja asiantuntijoina. Nuoret voivat tuoda näkyviksi myös sellaisia näkökulmia, joita aikuiset eivät ole osanneet ajatella. (Siikström ym. 2013: 6–7.)

On selvää, että kaikki nuoret eivät ole innokkaita osallistumaan ympäristöä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon. Kaikki nuoret eivät myöskään saavuta relevanttia ymmärrystä ilmastonmuutoksesta, vaikka sitä tarjottaisiin monesta suunnasta tiedotusvälineistä ja kouluopetuksesta sosiaaliseen mediaan. Jatkossakin on nuoria (siinä missä aikuisiakin), jotka torjuvat ja jopa kieltävät ilmastonmuutoksen olemassaolon tai ovat

muuten vain välinpitämättömiä sen suhteen. Osa nuorista voi kokea valtaistuvansa, mutta kaikilla ei ole välttämättä riittäviä edellytyksiä tai edes kiinnostusta siihen. Asiaan vaikuttavat monet tekijät kuten kasvuympäristö, kaveripiiri, kognitiiviset kyvyt ja sosiaaliset taidot. Ympäristöemansipoituminen on todennäköisesti vielä harvempien kokemus kuin valtaistuminen. Toisaalta voi ajatella, että kaikkien ei tarvitsekaan valtaistua tai emansipoitua. Kun riittävä joukko nuoria kokee valtaistuvansa ja emansipoituvansa ilmastonmuutoksen ja oman ympäristön suhteen, he vetävät mukaan muitakin nuoria. Yleinen trendi alkaa muuttua ja samalla nuorten käyttäytyminen muuttuu. Kun epäympäristöystävällinen käyttäytyminen ja valinnat eivät ole ”cool”, sosiaalinen paine tuottaa uusia toimintamalleja ja käyttäytymistä (Ojala & Lakew 2017: 15). Sosiokulttuurinen parviäly alkaa toimia, vaikka parven laitamilla aina uiskentelee joitakin sinnikkäitä vastavirtaan pyrkijöitä. Kun nuoret ovat huolissaan ympäristöstä ja muuttavat käyttäytymistään, se voi toimia myös muutosvoimana heidän vanhempiansa ympäristökäyttäytymiseen, sekä ekologisesti kestävämpien elämäntapojen omaksumiseen (Ojala & Lakew 2017:16). Ympäristökäyttäytymisen muutos tapahtuu viruksen leviämisen kaltaisesti; trendien ja arvojen muutos pyyhkäisee yksilöiden, yritysten, ja kaikkien yhteiskunnallisten toimijoiden sekä organisaatioiden läpi. Kontaminaatiota on lopulta mahdotonta välttää.

Tässä tutkielmassa sivulla 49 esitelty ympäristöemansipoitumisen prosessi (Kuvio 1.) on toiminut ajatusrakennelmana tutkimuksen toteutuksessa. Vaatisi kuitenkin lisää empiiristä tutkimusta todistaa ajatusrakennelma päteväksi ja lanseerata ’ympäristöemansipoituminen’ tarkemmin määritellyksi käsitteeksi, tässä tutkielmassa käsite on esitelty idean tasolla. Tulevaisuuteen toiveikkaasti suhtautuvan, kehittävän ja luovia ratkaisuja tuottavan mielen mahdollistaminen ja tukeminen vaatii rohkeaa kokeilemistä. Emansipoituminen kytkeytyy utooppiseen ajatteluun, jolloin on hedelmällistä selvittää, miten utooppista ja toiveikasta ajattelua voidaan ruokkia. Ilmastonmuutoksen suhteen haasteet ovat suuria ja vaativat nopeita, konkreettisia muutoksia yhteiskunnassa. Sitran tuottaman raportin mukaan haasteen valtavuudesta kertoo jotakin se, että ilmastopäästöjä olisi vähennettävä 90 % vuoteen 2050 mennessä, mikäli ilmaston lämpeneminen halutaan Pariisin ilmastopöytäkirjan mukaisesti pysäyttää 1,5 asteeseen. Päästöistä 75 % muodostuu elintarvikkeista, liikkumisesta ja asumisesta eli hyvin arkisista elämäntapoihimme liittyvistä asioista. (Lettenmeier, Akenji, Toivio, Koide & Amellina 2019: 3, 5.) Muutoksen aikaan

saaminen on mahdotonta ilman luovaa ja uuteen pyrkivää ajattelua. Ei riitä, että tiedostetaan asiat, joita konkreettisesti on tehtävä päästövähennyksien toteuttamiseksi. On myös löydettävä keinoja, joiden avulla voidaan tuottaa kulttuurinen muutos, joka tukee uusien elämäntapojen omaksumista. Tällöin arkipäivän elämään vaikuttavien uudistusten ja toimenpiteiden implementoiminen onnistuu varmemmin.

Kuvio 1. Ympäristöemansipoitumisen prosessi

4. EKOUTOPIOITA ELÄYTYMISMENETELMÄLLÄ

4.1. Tutkimusmetodin valinnasta

Jo tutkimusta suunnitellessani pohdin laadullista tutkimusmenetelmää, sillä se tuntui omaan tutkijanintressiini sopivammalta valinnalta kuin kvantitatiivinen tutkimus. Karkeasti jaoteltuna kvalitatiivisessa tutkimuksessa olennaista on asioiden ymmärtäminen verrattuna kvantitatiiviseen tutkimukseen, joka pyrkii selittämään ilmiöitä. Ihmistieteissä ymmärtäminen on eläytymistä tutkimuskohteiden mielen sisältöihin, ajatuksiin, tunteisiin ja motiiveihin. Ymmärtämiseen liittyy myös intentionaalisuus; merkitysten näkyväksi tuominen. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 33–34; Pyörälä 1995: 13.) Kvalitatiivinen tutkimus tukeutuu vahvasti teoriaan ja olenkin kytkenyt teorian tiiviisti empiiriseen aineistoon. Tutkimukseni tavoitteena on ollut ymmärtää niitä merkityksiä, joita tutkimukseen osallistujat ovat kirjoituksissaan tuoneet esiin koskien elämäänsä tulevaisuuden asuinympäristöissä, joihin ilmastonmuutoksella on vaikutusta. (Pyörälä 1995: 13.)

Syvällinen, pieneen joukkoon keskittyvä laadullinen tutkimus voi olla monin tavoin hedelmällistä laajemman ilmastonmuutosasenteita ja -antisipointia kartoittavan kvantitatiivisen tutkimuksen rinnalla. Sen avulla voidaan syvällisesti paneutua siihen, millä tavoin ihmiset ottavat vastaan, käsittelevät, ymmärtävät ja tulkitsevat ilmastonmuutoksesta saatua tietoa. (Denniss & Davison 2015: 141–142.) Omassa tutkimuksessani painopiste oli sen ymmärtämisessä, miten nuoret hahmottavat tulevaisuuden asuin ympäristöjä, joihin ilmastonmuutoksella on vaikutusta. Mielikuvillamme tulevaisuudesta on vaikutusta siihen, miten toimimme nykyhetkessä eli antisipoimme tulevaisuutta (Sokero ym. 2017: 8). Lisäksi tutkin sitä, millä tavoin nuoret kokevat voivansa vaikuttaa ilmastonmuutokseen ja asuin ympäristönsä kehittämiseen. Etsin mahdollisia tekijöitä, jotka edistävät tai estävät nuorten osallistumista sekä selvitin, millaiset rakenteet tukevat nuorten osallistumista asuin ympäristönsä kehittämiseen ilmastonmuutosnäkökulmasta. Näin ollen laadullinen tutkimukseni keskittyy todellisuuden kuvailemisen sijasta teorianmuodostukseen (Tuomi & Sarajärvi 2018: 35–36).

Tutkimusaineistona käytin entisiltä ja nykyisiltä 15–25-vuotiailta nuorisovaltuutetuilta eläytymismenetelmällä kerättyä aineistoa. Eläytymismenetelmää ei ole kovin paljon sovellettu elinympäristön tutkimuksessa, kuten maantieteessä ja yhdyskuntasuunnittelussa (Tuorila & Koistinen 2010: 8–9). Helena Tuorila ja Katri Koistinen (2010) ovat käyttäneet sitä päivittäistavarakaupan palvelujen tutkimuksessa, ja heidän kokemuksensa menetelmästä olivat rohkaisevia. Menetelmää käyttäen saamaani laadullista aineistoa voidaan käsitellä erilaisilla laadulliseen aineistoon soveltuvilla analyysitavoilla, mutta oman tutkimukseni analyysimenetelmäksi valikoitui narratiivinen analyysi. Olen käyttänyt tutkimuksessa jonkin verran yksinkertaisia laskutoimituksia aineistoa analysoidessani, mutta analyysi on silti puhtaasti kvalitatiivista. Eläytymismenetelmää voidaan verrata esimerkiksi teemahaastatteluihin, ja sitä voidaan hyödyntää monilla eri tieteenaloilla, erityisesti tulevaisuudentutkimuksessa. (Eskola, Karayilan, Kaski, Lehtola, Mäenpää, Nishimura-Sahi, Oede, Rantanen, Saarinen, Toivikko, Valtonen & Wallin 2017: 268; Eskola 1998: 17–18, 26.)

Eläytymismenetelmässä tutkimukseen osallistuvien ajatuksia ja ideoita kerätään heidän kirjoittamiensa pienten kertomusten avulla. Osallistujille annetaan lyhyehkö kehyskertomus, jonka pohjalta he kirjoittavat omat tarinansa. Kehyskertomuksia on vähintään kaksi, joten osallistujista muodostetaan myös vähintään kaksi vastaajaryhmää. Tutkimusasetelma on siis sama kuin kokeellisessa tutkimuksessa. Vastaajille kuvaillaan jokin tilanne, ja heidän täytyy vastata kertomuksen lopussa esitettyyn kysymykseen, jonka pohjalta heidän kirjoittamansa tarina muotoutuu. Kehyskertomuksen lopussa oleva kysymys on erilainen kahdelle vastaajaryhmälle, jolloin saadaan aikaan variaatio. Ryhmien vastauksia verrataan keskenään. (Eskola ym. 2017: 267; Eskola & Suoranta 1998: 81–82.) Sovelsin kuitenkin aineistonkeruun toteuttamistapaa hieman eri tavoin, ja kerron siitä tarkemmin seuraavassa luvussa 4.2.

Vaikka osallistujia pyydetään omalla tarinallaan vastaamaan kehyskertomukseen, kysymyksenasettelun ei ole tarkoitus olla tiukasti kysymyksenasettajan konstruoima, vaan sopivan väljä, jolloin tutkija saa vastauksista esiin näkökulmia, joita hän ei olisi itse muuten osannut ajatella. Tutkija siis rakentaa ja edistää omaa ajatteluaan näiden uusien näkökulmien kautta. Eläytymismenetelmän tarkoituksena on ruokkia vastaajien mielikuvitusta ja

saada heissä olevaa tietoa ja kokemusta tutkijan käyttöön. Eläytymismenetelmää luonnehtii narratiivisuus, kertomuksellisuus, jonka kautta ihmiset muokkaavat elämäänsä ja ympäröivää maailmaa. (Eskola ym 2017: 268; Eskola 1998: 12–13.)

Miksi pyysin nuoria kirjoittamaan ja kuvailemaan tulevaisuutta? Mitä hyötyä on pohtia ja kirjoittaa kuviteltua todellisuutta, utopiaa? Todellisuuksia on yhtä monta kuin kirjoittajikin ja todennäköisesti yksikään kirjoitetuista skenaarioista ei tule toteutumaan sellaisenaan, joten mitä merkitystä näillä kirjoituksilla on tutkimuksellisesta näkökulmasta? Woodin (2007: 167–168) mukaan ei ole hedelmällistä panostaa yksilöiden luonteen muuttamiseen tavoiteltaessa ekologisempaa elämäntapaa. Hän muistuttaa, että kaikki ihmisen toiminta tapahtuu kielellisessä ja kulttuurisessa kontekstissa, joka ohjaa tapaamme käyttäytyä. Jos haluamme jollakin tavoin uudelleen suunnitella ympäröivää maailmaamme, on pureuduttava syvälle ihmisen arvoihin, uskomuksiin ja reflektioihin. Woodin näkemyksen mukaan mainosteollisuus on oivaltanut tämän, ja samoilla kielen keinoilla ihmiset voidaan houkuttaa luomaan uutta sosioekologista todellisuutta.

Pyytäessäni nuoria kirjoittamaan kuvitellusta tulevaisuudesta, pyysin heitä samalla implisiittisesti pohtimaan ja tekemään näkyväksi omia arvojaan, uskomuksiaan ja reflektioitaan. Tein myös itse tutkijana samaa reflektoiden nuorten tulevaisuuskertomuksia. Olen myös vakuuttunut siitä, että tämä on juuri oikea tapa toimia. Meidän on opittava kuvittelemaan tulevaisuutta ja käytävä vuoropuhelua siitä, jotta voimme vaikuttaa siihen ja tarvittaessa muuttaa sitä. Meidän on myös havaittava ja hyväksyttävä se, miten moninaisin eri tavoin ympärillämme olevat ihmiset hahmottavat ja ymmärtävät ilmastonmuutosta, ja pohdittava tapoja, joilla voimme sovittaa yhteen monia erilaisia näkemyksiä muodostaaksemme niistä yhteisiä intressejä ja tavoitteita. Vain tällä tavoin passiivisista valitsija- ja äänestäjäobjekteista voi tulla aktiivisia toimija- ja tulevaisuudentuottajasubjekteja. Sokero ym. (2017: 29) näkevät vaihtoehtoisista tulevaisuuksista kommunikoinnin tärkeänä metodina. Skenaariotyöskentelyä voidaan hyödyntää, kun tavoitellaan ymmärryksen lisäämistä tulevaisuuden mahdollisuuksista uhkien sijaan. Skenaarioiden avulla voidaan vaikuttaa myös nuorten ilmastonmuutosantisipointiin, oivalluksiin oman toiminnan merkityksellisyydestä ja ilmastoposiitiiviseen käyttäytymiseen nykyhetkessä.

Elämme todellisuudessa, jossa on myös joukko niitä, jotka torjuvat tieteellisen tiedon ilmastomuutoksesta tietoisuudestaan, eivätkä usko siihen (Sokero ym. 2017: 9). Tämä kävi ilmeiseksi myös keräämiäni eläytymistarinoiden kautta, sillä yksi tarinaosuus sisälsi vain huudahduksen ”*Ilmastomuutosta ei ole!*” (15B/M17). En voi tietää tarkemmin ajatuksen taustoja, koska kirjoittaja ei ole niitä valottanut. Enkä voi kyseenalaistaa sitä, etteikö tutkimukseen osallistuja olisi todella vilpittömästi ja aidosti tätä mieltä. Huolimatta IPCC:n raportista ja siihen osallistuneen laajan ja globaalin tutkijajoukon yksimielisyydestä (97–98 %), löytyy myös niitä tutkijoita, jotka ovat vastakkaista mieltä ihmisen vaikutuksesta ilmastomuutokseen (Benestad, Nuccitelli, Lewandowsky, Hayhoe, Hygen, Dorland & Cook 2015: 699).

Pohjimmiltaan ilmastomuutostiedossakin on kyse uskomuksista. Harva meistä on konkreettisesti mukana ilmastomuutokseen liittyvän biofyysisen tiedon keräämisessä, käsittelyssä ja tutkimuksessa. Monikaan meistä ei myöskään kykene täysin varmasti liittämään empiirisiä havaintojaan luonnosta suoraan ilmastomuutokseen. Joudumme vain päättämään, ketä uskomme ja millaiset argumentit hyväksymme. Myös omassa empiirisessä aineistossani eräs nuori tunnisti ilmastomuutostiedon riippuvuuden ihmisen uskomuksista:

”Ilmastomuutosta ei ole vastustettu, koska suuri osa ihmisistä ei usko siihen vaikka he saavat tietää sen vaikutuksista joka päivä kun heiltä palaa osa ihosta suorassa auringonpaisteessa.” (28(B)/M18.)

On oleellista mainita, että oma tutkijanpositioni on sidoksissa siihen *uskomukseen*, että n. 6000 vertaisarvioidun tieteellisen tutkimuksen pohjalta IPCC:n vuoden 2018 ilmastoreportin laatineet tutkijat ovat oikeassa ja ihmiskunnan tulisi toimia niiden suositusten mukaan, joita he ovat tuoneet esiin. Tunnistan ja tunnustan myös oman pienuuteni ja rajallisuuteni ilmastomuutosta koskevan biofyysisen tieteellisen tiedon käsittelyssä.

Kuten Denniss ja Davison (2015:149) huomauttavat, tieteellinen tieto ei kuitenkaan ole ainoa tiedon muoto, jolla ihmiset perustelevat ilmastomuutokseen liittyviä näkökulmiaan, vaan taustalla vaikuttavat esimerkiksi historiallisen, kulttuurisen, taloudellisen ja poliittisen tiedon muodot sekä ihmisten omat implisiittiset arvomaailmat. Ilmastomuutokseen liittyvä yksilöiden ymmärrys ja tietoisuus kietoutuu Dennissin ja Davisonin mukaan

siis hyvin kompleksisesti ja monitasoisesti epistemologisiin, ontologisiin ja aksiologisiin ulottuvuuksiin ihmisten ja yhteisöjen elämässä.

Hyvä esimerkki näistä em. ulottuvuuksista löytyy esimerkiksi Jari Ehrnroothin (2019) kolumnista, jossa hän tuo esiin omia subjektiivisia arvojaan ja ympäristöfilosofisia näkökulmiaan. Ehrnroothin mukaan *”luonto ei synnytä arvoja. Arvokasta voi olla vain se, minkä ihminen on luonut, muokannut tai omakseen ottanut.”* Hän käyttää ilmastonmuutoksesta huolissaan olevista kansalaisista värikkäästi nimityksiä ’karismaattiset lapsisaarnaajat’ ja ’vallankumousromantikot’. Omille näkemyksilleen vastakkaisia näkökulmia hän kuvaa ’luonnonpalvontana’, ’vihreän komentotalouden villeinä unelmina’, ’talouskasvun vastaisena agitaationa ja propagandana’ sekä ’hurmoksellisena ilmastoaktivismiä’. Vastaavaa painokasta ja tunteisiin vetoavaa retoriikkaa kohtaamme joka päivä tiedotusvälineissä, ja joudumme peilaamaan omia arvojamme ja uskomuksiamme niihin. Ehrnroothin ympäristöfilosofinen arvoteoria on kuitenkin vain yksi mahdollinen muiden täysin vastakkaistenkin näkökulmien joukossa. Retorisilla valinnoillaan hän pyrkii kuitenkin osoittamaan sen ikään kuin absoluuttisena totuutena muihin näkökulmiin verrattuna, ja onnistuu varmasti vakuuttamaan joitakin lukijoitaan.

Kielen avulla rakennetaan maailmaa ja yhteiskunnallisia arvostuksia. Tiedon ja kokemuksen lisääntyessä itseymmärryksemme, arvomme ja uskomuksemme voivat myös muuttua. (Heikkinen 2018: 178.) Nuorten on tärkeää oppia arvioimaan tiedon luotettavuutta, oppia etsimään tietoa monista eri lähteistä ja useammista eri näkökulmista käsin, jotta he kykenevät erottamaan faktat taitavan retoriikan takaa. Samalla he joutuvat pohtimaan omia arvojaan ja arvostuksiaan. Jos tietoa etsitään vain oman maailmankuvan pönkittämiseksi, ymmärrys todellisuudesta jää kapeaksi ja tulevaisuushorisonttia synkistää kaikkien sota kaikkia vastaan. Todellisuus ympärillämme rakentuu kielen ja kommunikoinnin välittämisenä, jolloin todellisuutta tutkiessa sekä tietoa etsiessä on syytä tutkia myös vallitsevia kertomuksia, diskursseja sekä vuorovaikutusta (Kujala 2007: 13; Niikko 2018: 94–95). Näistä lähtökohdista käsin objektiivinen todellisuus on tavoittamattomissa, sitä ei voi tietää, sillä se on aina subjektiivista. Valitessani metodeja oman tutkimukseni toteuttamiseen, halusin tuoda nuorten todellisuuden ja tulevaisuuskertomukset näkyväksi. Tämä tapahtuu kuitenkin väistämättä omien subjektiivisesti rakentuneiden tietorakenteiden ja

tulkintojeni kautta. (Niikko 2018: 95.) Tutkielmassani kommunikoin nuorten kertomusten kanssa, ja rakennan omalta osaltani vallitsevaa todellisuutta yhdessä heidän kanssaan.

Kyberturvallisuuden professori Jarno Limnéll on tutkinut nuorten kokemuksia tulevaisuuden turvallisuudesta. Limnéll korostaa näkemyksiä tulevaisuuden uhkien kompleksisuudesta, yhteenkietoutuneisuudesta ja poikkitieteellisen näkemyksen tarpeesta uhkien torjunnassa. Yksittäiset riskit ja uhkat eivät ole niin olennaisia kuin niiden yhteenkietoutuneisuus ja vuorovaikutussuhteet niiden välillä. Heikkojen signaalien tunnistaminen erilaisten uhkien, kuten ilmastonmuutoksen torjunnassa ja siihen varautumisessa, on tärkeää. Limnéll kannustaa skenaarioiden luomiseen. Hänen mukaansa tarvitaan enemmän 'villejä visioita' tulevaisuudesta, sillä emme kykene järkipäisillä skenaarioilla ennakoimaan riittävästi tulevaisuuden haasteita. Mielikuviutus on lopulta tärkeämpää kuin tieto, sillä sen kautta voidaan luoda myös uusia innovaatioita ja ratkaisuja globaaleihin ongelmiin ja uhkiin. (Limnéll, Gardemeister & Raisio 2018)

Tulevaisuutta luonnehtii digitaalisuuden ja reaali maailman kytkeytyminen yhdeksi maailmaksi. Tämän maailman sisällä tapahtuu erilaisista motiiveista kumpuavaa hybridivaikuttamista, jossa digitalisaatiota hyödyntämällä vaikutetaan ihmisten mieliin ohjailemalla median ja sosiaalisen median kautta mielikuvia, arvoja, asenteita, tunteita ja ilmapiiriä. Informaatiovaikuttamisessa reaali maailman muuttaminen ei ole välttämätöntä, riittää, kun muutetaan ihmisten näkemyksiä esimerkiksi valheutisia ja huhuja levittämällä. (Limnéll, Gardemeister & Raisio 2018.) Limnéll (2019) ennustaa ihmistieteiden nousua uuteen arvostukseen teknologiakehityksen vaatimien eettisten pohdintojen myötä. Turvallisuuskulmasta psykologia ja erilaiset narratiivit ovat merkityksellisiä; se mitä ihmiset uskovat ja miten se vaikuttaa heidän arvoihinsa ja asenteisiinsa.

Näistä näkökulmista käsin tieteellisen tiedon tuottajat ja tiedeviestijät joutuvat etsimään entistä kiinnostavampia, huomiota herättävämpiä ja luovempia tapoja välittää suurelle yleisölle tieteellisesti tutkittua tietoa ja autenttisia narratiiveja niin, että ne pystyvät vakuuttavasti kilpailemaan valhemedioiden kanssa sekä erottautumaan niistä. Ilmastonmuutokseen liittyen käydään jo nyt kiivasta poliittisiin ja taloudellisiin intresseihin

kietoutuvaa kamppailua ihmisten mielistä ja uskomuksista. Tulevaisuudessa taistelu on todennäköisesti vieläkin kovempaa.

Ilmastonmuutos on aihepiiri, joka herättää monenlaisia tunteita, ehkä tällä hetkellä enemmän pelkoa kuin toiveikkuutta. Valitessani tutkimuksen kohteeksi nuoret ja ilmastonmuutoksen astuinkin jossain määrin herkälle maaperälle ja jouduin pohtimaan tutkimukseni eettisiä valintoja ja seuraamuksia. Jouduin myös ottamaan huomioon, että jo pelkästään tutkimusasetelmani sisältää sellaisia lähtöoletuksia, joihin kaikki tutkimukseen osallistujat eivät välttämättä sitoudu, niin kuin kävikin. Oli hienoa huomata, että eläytymistarinoiden joukosta tämäkin todellisuus nousi esiin, ja se on aivan yhtä oikeutettu kuin muutkin näkökulmat. Seuraavassa kappaleessa käsittelen tarkemmin tutkimukseni eettistä toteutusta.

4.2. Tutkimuksen eettiset kysymykset

Ryhtyessäni toteuttamaan tutkimusta, jossa selvitin nuorten ajatuksia ilmastonmuutoksen muokkaamasta tulevaisuudesta, jouduin miettimään myös eettisiä kysymyksiä. Jo pelkästään eläytymistarinoillani ja kysymyksenasetteluillani asetan nuoret jollakin tavoin haavoittuvaan asemaan, jossa he joutuvat pohtimaan omaa tulevaisuuttaan.

Liiallinen vastuun vyöryttäminen ilmastonmuutoksesta nuorille voi aiheuttaa heissä häntää, ahdistusta, avuttomuuden ja toivottomuuden tunteita. Toinen vaikutus voi olla ongelman täydellinen kieltäminen ja torjuminen. Tutkimusten mukaan koululaisiin verrattuna peruskouluiän ohittaneet ovat jo tietyllä tapaa kyllästyneet ilmastonmuutokseen, koska he ovat kuulleet siitä niin paljon. Ongelmien kieltäminen ja niistä itsensä eristäminen ja etäännyttäminen on psykologinen selviytymismenetelmä. Nuoria on pidetty haavoittuvana ryhmänä, jota on suojeltava traumaattiselta ilmastonmuutostiedolta. Nykyisin kuitenkin painotetaan enemmän nuoria osallistavaa ja ilmastonmuutokseen valmentavaa lähestymistapaa. Nuorilla on oikeus osallistua, koska kyse on heidän tulevaisuudestaan. Lisäksi nuorilla on sellaista tieto-taitoa ja osaamista, joka voi auttaa ilmastonmuutokseen valmistautumisessa sekä siihen sopeutumisessa. Nuorten näkökulma

ilmastonmuutokseen saattaa myös olla erilainen kuin aikuisilla. He voivat tuoda esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvien katastrofien sosiaaliset seuraukset näkyvämmiksi julkisessa keskustelussa. (Ojala & Lakew 2017: 4–6, 17.)

Tutkimukseni kohderyhmänä olivat 15–25-vuotiaat nykyiset ja entiset nuorisovaltuutetut. Tutkimukseen osallistui ikärajuksesta huolimatta tätä nuorempia, vaikka ikäryhmä oli ilmoitettu tutkimustiedotteessa selkeästi. Nuorisovaltuuston jäsenenä voi toimia myös 13–14-vuotiaita, joille tutkimustiedote on saattanut mennä ryhmäpostituksena. Tutkimuslomakkeen oli täyttänyt viisi 14-vuotiasta, ja huolimatta relevanteista kirjoituksista, jouduin hylkäämään vastaukset. Ikärajuus oli tutkimukseni kannalta oleellinen, sillä yhteiskunnallisesti katsoen 15-vuotias on jo juridisesti vastuussa tekemisistään. Tällöin voidaan myös ajatella, että 15-vuotiasta voidaan pitää vastuullisena ympäristöönsä ja ilmastonmuutokseen kohdistuvista toimista sekä laiminlyönneistä. Alle 15-vuotiaiden näkemykset ovat kuitenkin yhtä arvokkaita ja relevantteja kuin vanhempienkin kirjoittajien, mutta heidän vastaustensa hylkäämiseen oli tutkimuksen kohdeikäryhmän lisäksi painava tutkimuseettinen syy. Koska tutkimukseni viiteryhmänä olivat 15–25-vuotiaat nuoret, tutkielman ohjaajan kanssa arvioimme, että tutkimuseettistä ennakoarviointia ei ole tarpeen tehdä yliopiston tutkimuseettisessä työryhmässä. Mikäli tarkoitukseni olisi ollut kerätä eläytymiskertomuksia alle 15-vuotiailta, heidän vanhemmiltaan olisi pitänyt saada suostumus tutkimukseen osallistumisesta tai tutkimuslupa olisi tullut käsitellä yliopiston tutkimuseettisessä työryhmässä, mitä ei tehty (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: 9–10, 16). Näin ollen tutkimuslomakkeessa ikänsä alle 15-vuotiaaksi ilmoittaneiden vastauksia en ole käyttänyt tutkimuksessa.

Tutkimustiedotteessa oli selkeästi kerrottu mihin tarkoitukseen ja miksi tietoa nuorilta kerätään. Aineiston keräämistä suunnitellessani mietin myös sen arkistoinnista. Tutkimusaineiston keräämisen, käsittelyn ja arkistoinnisen prosessit, perusteleva ja dokumentointi vaikuttavat tiedon luotettavuuteen ja tarkistettavuuteen. Osallistujien itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin tutkimuksessa täysin, sillä tutkimukseen etsittiin halukkaita osallistujia ja osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Tutkimuslomakkeesta ilmenivät oleelliset tiedot vastausten käyttötarkoituksesta ja niiden mahdollisesta jatkokäytöstä. Tutkimuslomakkeessa oli myös mainittu, miten tutkimukseen osallistumisen voi

peruuttaa, kun aineisto kerättiin täysin anonymisti. (Liite 1. Tutkimustiedote; Kuula 2006: 19, 22–23, 24, 61–62.)

Aineisto arkistoitiin Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon, josta se on edelleen käytettävissä elektronisessa muodossa tutkimus- ja opetustarkoituksiin niiden vastaajien osalta, jotka antoivat luvan kirjoitustensa jatkokäyttöön. Analyysissä käyttämäni vastauksista (n=21) kahdessa oli kielletty aineiston arkistointi ja jatkokäyttö. Tutkimukseen osallistujat yleensä suhtautuvat arkistointiin positiivisesti ja arvostavat sitä, että heidän ajatuksiaan, mielipiteitään ja kokemuksiaan pidetään arvokkaina tutkimuksen jälkeenkin. Arkistointi on perusteltua, sillä aineiston keräämiseen ja prosessointiin kuluu resursseja ja panoksia, joita ehkä voidaan hyödyntää myöhemminkin uudesta tutkimuksellisesta näkökulmasta ja tutkimusasetelmasta käsin. Tutkimusta voidaan myös myöhemmin jatkaa keräämällä vertailu- ja lisäaineistoa. (Kuula 2006: 90, 116, 220–221, 227–228.)

4.3. Tutkimuksen toteutus

Ilmastomuutokseen liittyvää tutkimusta on tehty lukiolaisten keskuudessa eläytymismenetelmällä, ja vuodelta 2018 löytyy tuore tutkimus kasvatustieteen alalta ”Se vaikenee, joka pelkää”: Ilmastomuutos traumaattisena tietona (Mansikka-aho ym. 2018). Pohdin pitkään, mikä nuorten ryhmä olisi tutkimukseni kannalta sopiva, ja miten voisin tehokkaimmin tavoittaa nuoria. Parhaiten olisin voinut saada kerättyä aineistoa ehkä jo ilmastoaktivoituneilta nuorilta, jotka ovat mukana esimerkiksi kolmannen sektorin toiminnassa. Toisaalta halusin, että kohderyhmä olisi ilmastoasenteissaan monenkirjava ja edustaisi ikään kuin yhteiskuntaa pienoiskoossa. Mahdollisesti helpointa olisi ollut kerätä tutkimusaineistoa eläytymismenetelmällä esimerkiksi lukioissa tai muissa oppilaitoksissa opetustapahtumien yhteydessä opettajien kanssa yhteistyössä. Tällöin tutkimukseen osallistumiseen olisi varattu aikaa opiskelun lomassa ja ikään kuin osana sitä, jolloin huomiosta ei kilpaile muu kiinnostava tekeminen. Toteutus olisi myös nuorista tuntunut melko luontevalta, kuin minkä tahansa oppimistehtävän kirjoittamiselta.

Olin myös alkanut pohtia sitä, miten kunnissa konkreettisesti edistetään nuorten osallistumista ilmastonmuutoksantorjuntaan ja oman asuin ympäristön kehittämiseen. Nuorten vaikutusmahdollisuuksia pohtiessa ensimmäisenä mieleen tulivat nuorisovaltuustot. Minulla oli vain vähän tietoa ennestään nuorisovaltuustoista ja niiden toiminnasta. Aikuisuussani 1990-luvun lopulla ensimmäisiä nuorisovaltuustoja vasta perustettiin (Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. 2019). Nykyiset ja entiset nuorisovaltuutetut tutkimuksen kohderyhmänä tuntui relevantilta vaihtoehdolta. Päätin ottaa yhteyttä Nuorisovaltuustojen Liittoon ja pyytää sieltä tukea sähköpostitse lähetettävän tutkimustiedotteen jakamisessa.

Pohdin pitkään tutkimuksen toteutustapaa. Päätin, että tutkimuksen aineisto kerättäisiin sähköisellä lomakkeella. Haasteita aiheutti eläytymismenettelmissä useimmiten käytetty kokeellinen tutkimusasetelma, jossa kehyskertomuksia on kaksi tai useampia, ja vastaajat vastaavat vain yhteen annettuun kehyskertomukseen. Käytännössä siis vastaajaryhmä jaetaan esimerkiksi puoliksi ja toinen ryhmä vastaa kehyskertomukseen A ja toinen kehyskertomukseen B. Sähköisen lomakkeen kannalta tuntui kuitenkin järkevältä laittaa lomakkeeseen molemmat kehyskertomukset, joista vastaaja sai itse päättää, kumman kehyskertomuksen mukaan hän kirjoitti oman eläytymistarinansa. Tällä tavoin toteutettuna eläytymistarinoissa on toisaalta myös hyvin mielenkiintoista vertailla, kumpi kehyskertomuksista on suosittu. Tutkimusten mukaan osallistujat valitsevat useammin skenaarion, joka on pessimistisempi, dystopisempi ja epäkohtiin tai kehittämistarpeeseen keskittyvä (Särkelä & Suoranta 2016: 19, 23). Oma oletukseni oli, että nuorisovaltuutetut kohderyhmänä ovat jollakin tavalla jo valtaistuneita nuoria ja heillä on ennestään sisäistä halua sekä motivaatiota osallistua ja olla kehittämässä asioita parempaan suuntaan. Pidin siis mahdollisena, että nuorisovaltuutetut valitsisivat ainakin yhtä usein aktiivisemmän ja toiveikkaamman kehyskertomuksen kuin passiivisemmän kehyskertomuksen, kuten tapahtuikin.

Kehyskertomusten laatiminen on tehtävä, johon on paneuduttava huolellisesti ja monesta näkökulmasta. Kertomuksien testaaminen etukäteen on myös erittäin tärkeää. Testasin kertomusta neljällä nuorella, joista kaksi palautti tekstin ja kaksi antoi kehyskertomuksista suullista palautetta. Muokkasin ja tarkensin kehyskertomuksia vielä jonkin verran

palautteen saamisen jälkeen. Lisäanalyysia kehyskertomuksen laadintaan liittyvistä teki-
jöistä löytyy kappaleesta 5.2., joka käsittelee tutkimuksen tuloksia nuorten vaikuttamisen
näkökulmasta.

Omassa tutkimuksessani käytin menetelmää sovelletusti siten, että käytössä oli kaksi eri-
laista kehyskertomusta, jotka molemmat olivat tutkimukseen osallistuvien nähtävissä ja
valittavissa näistä toinen oman kirjoituksen pohjaksi. Osittain toteutin tutkimuksen näin
käytännön syistä, sillä tutkimuksen toteutus tapahtui Internetin ja sähköpostin kautta tut-
kimustiedotetta ja tutkimuslomakelinkkiä jakamalla, jolloin kahden erilaisen lomakkeen
käyttö olisi ollut hankalaa ja kontrolloimatonta. Taustatietoina kysyttiin vastaajien suku-
puoli, ikä, asuinmaakunta, kuuluminen nuorisovaltuustoon (nykyinen/entinen nuorisoval-
tuutettu) sekä pyydettiin lupaa aineiston arkistointiin Tampereen yliopiston yhteiskun-
tatieteelliseen Tietoarkistoon. Tutkimuslomake oli toteutettu Tietoarkiston omalla aineis-
tonkeruutyökalulla Pennalla (Penna 2019). Sain erittäin hyvää palvelua Tietoarkiston yh-
teyshenkilöltä, ja aineistonkeruuprosessi sujui hyvin vaivattomasti Pennan kautta. Tutki-
muslomakkeessa vastaajia pyydettiin ilmoittamaan oman eläytymistarinansa yhteydessä,
kumman kehyskertomuksista hän on valinnut tarinansa pohjaksi. Kehyskertomukset oli
esitetty seuraavasti:

”KEHYSKERTOMUS A: Eletään vuotta 2030. Suomessa ja muuallakin maail-
massa on tunnustettu luontoympäristöä uhkaavat haasteet. Moniin toimenpiteisiin
on ryhdytty esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja lajien joukkosukupuu-
toaallon pysäyttämiseksi. Sinun sukupolvesi nuoret ovat olleet merkittävässä roo-
lissa ympäristöä koskevissa toimenpiteissä. Kerro, miten asuinympäristösi on
muuttunut. Kuvaile esimerkiksi luontoa, asumista, liikennettä ja palveluja. Kerro
myös, miten nuoret ovat vaikuttaneet muutoksiin.

KEHYSKERTOMUS B: Eletään vuotta 2030. Suomessa ja muuallakaan maail-
massa luontoympäristöä uhkaavat haasteet eivät ole herättäneet laajaa kiinnostusta.
Toimenpiteet esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumisessa ja lajien joukkosuku-
puuttoaallon pysäyttämässä ovat jääneet melko vähäisiksi. Sinun sukupolvesi
nuoret eivät ole olleet kovin aktiivisia ympäristöä koskevissa toimenpiteissä. Kerro,
miten asuinympäristösi on muuttunut. Kuvaile esimerkiksi luontoa, asumista, lii-
kennettä ja palveluja. Kerro myös, miksi nuoret ovat olleet passiivisia.” (Liite 2.)

Tutkimustiedotteen (Liite 1.) jakamisessa sain apua Nuorisovaltuustojen Liitosta, josta
osallisuuskoordinaattori kertoi välittäneensä tiedotetta 25:lle aktiivijoukkoon kuuluvalle,

piirien (10 kpl) yleissähköposteihin, sekä tiedote lähetettiin myös 25.6.2019 Nuvan uutiskirjeen mukana ”laajemmille massoille”. Ennen kuin sain tietoa Nuorisovaltuustojen Liiton jakelusta, lähetin itse sähköpostitse tutkimustiedotteen 3.–6.6.2019 yhteensä 126 kuntaan nuorisovaltuuston yhteyshenkilölle tai useammille yhteyshenkilöille, riippuen miten kunta oli kotisivuillaan ohjannut yhteydenotot nuorisovaltuutettuihin. Lähetin tiedotetta jokaiseen Manner-Suomen maakuntaan useampaan kuntaan ja kaupunkiin. Sain varmistuksen 19 kunnasta, että tutkimustiedotetta on välitetty eteenpäin nuorisovaltuutetuille. Ehkä johtuen aineistonkeräämisen ajoittumisesta kesän loma-aikaan, vastausaldo oli kuitenkin melko laiha, ja vain 12 nuorisovaltuutettua oli täyttänyt vastauslomakkeen Pennassa 5.8.2019 mennessä.

Elokuussa (12.–16.8.2019) päätin tehostaa vastaajien etsimistä ja lähetin muistutuksen tutkimuksestani kaikkiin niihin nuorisovaltuustoihin, joista viestiini ei ollut vastattu. Lähetin viestin myös sellaisiin nuorisovaltuustoihin, joihin en ollut vielä ollut yhteyksissä. Lisäsin viesteihini henkilökohtaisen sävyn käyttämällä mm. yhteyshenkilön nimeä alkutervehdyksessä ja kysymällä löytyisikö juuri kyseisen kunnan/kaupungin nuorisovaltuustosta henkilöitä, jotka olisivat kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseeni. Elokuu vaikutti olevan erityisen otollinen aika aineistonkeruuseen, kun koulut olivat vasta alkaneet ja monessa nuorisovaltuustossa oli kokouksia, joissa asiaa luvattiin pitää esillä. Henkilökohtaisesti olin sähköpostitse yhteydessä yhteensä 239 kunnan nuorisovaltuustoon/nuorisovaltuuston yhteyshenkilöön, joista 95:stä vastattiin, että tutkimustiedotetta on välitetty eteenpäin nuorisovaltuutetuille (ja entisille nuorisovaltuutetuille). On vaikea arvioida, kuinka monta nuorisovaltuutettua viesti on tavoittanut, mutta jos 95 kunnasta viesti on lähtenyt esim. viidelle tai kuudelle valtuutetulle, viesti olisi mennyt ainakin 500 nuorelle (vastausprosentin ollessa 6 %, sisältäen hylätyt vastaukset). Elokuussa lähettämisesäni viesteissä painotin myös vastaajien ikää, sillä huomasin, että muutama vastaus oli tullut alle 15-vuotiailta osallistujilta. Kerroin myös, että toivoin kovasti lisää tutkimukseen osallistujia. Lisäksi mainitsin, että tutkimustiedoteviestiä saa välittää vapaasti eteenpäin, ja sainkin muutamista nuorisovaltuustoista tietoa, että viestiä on välitetty mm. Whatsapp-ryhmissä ja facebook-sivuilla. Sain ystävällisiä ja kannustavia viestejä sekä yhteyshenkilöiltä että nuorisovaltuutetuilta itseltään ja oletin elokuussa tehostetun keräyksen saavan useampia nuoria vastaamaan.

31.8.2019 keräysaika päättyi, jolloin Pennaan oli kertynyt yhteensä 30 lomaketta. Pohdin vielä kertaalleen vastausajan pidentämistä, mutta se tuntui hyödyttömältä, sillä ne, jotka olivat kiinnostuneita vastaamaan, vastasivat varmasti aika pian. Sähköpostitse lähetetty viesti hautautuu nopeasti muiden viestien joukkoon. Tiesin, että sähköpostitse toteutettuna aineistonkeruussa oli riskinä, että aineisto saattaa jäädä pieneksi (Tuorila & Koistinen 2010: 11). Olin kuitenkin pyrkinyt minimoimaan tämän riskin valitsemalla osallistujaryhmäksi nykyisiä ja entisiä nuorisovaltuutettuja oletuksella, että he ovat jo jollakin tapaa valtaistuneita ja aktiivisia nuoria, joita aihepiiri ja osallistuminen saattaisi luontaisesti kiinnostaa. Yritin myös saateviestini sanankäänteillä osallistaa nuorisovaltuustojen yhteyshenkilöitä etsimään nuoria tutkimukseen. Vaikutti kuitenkin siltä, että olin suhtautunut hieman optimistisesti ja idealistisesti nuorten osallistumishalukkuuteen. Toisaalta kyse oli vain gradututkimuksesta, johon osallistumisesta ei ollut luvassa palkkiota. On myös vaikeaa sanoa, mikä osuus nuorten osallistumattomuuteen oli yhteyshenkilöiden aktiivisuudessa välittää tutkimustiedotetta eteenpäin. 239:stä nuorisovaltuustosta/nuorisovaltuuston yhteyshenkilöstä 144 ei vastannut lähettämäni viestiin, joten en tiedä välitivätkö he tutkimustiedotetta kohderyhmälle. En voi myöskään varmuudella tietää, ohjautuiko osa lähettämistäni sähköpostiviesteistä vastaanottajien roskapostilaatikkoon. Kuitenkin ihan viimeisiinkin lähettämiini viesteihin tuli vastauksia, ja vain muutamia ilmoituksia tuli sähköpostiini, joissa viesti ei ollut tavoittanut henkilöä. Tällöinkin yleensä sain välitettyä viestin jollekin muulle henkilölle kunnassa. Minimoin riskiä roskapostituslistalle joutumisesta lähettämällä viestejä tiipoittain usean päivän aikana ja yhteen kuntaan kerrallaan.

Nuorisovaltuustojen tietoja kartoittaessani kuntien kotisivuilla, huomasin toimenpiteen muodostuvan kiinteäksi osaksi tutkimuksen toteutusta, ja herättävän paljon ajatuksia sekä kysymyksiä. Valtaosassa tarkastelemiani kuntia nuorisovaltuuston yhteyshenkilöksi oli merkitty joku kunnan työntekijä, yleisimmin nuoriso-ohjaaja, nuorisotyöntekijä, nuorisosihteeri, liikunnan- ja vapaa-ajanohjaaja tai muu vastaava henkilö. Hyvin harvan kunnan kotisivuilla oli suoria yhteystietoja nuorisovaltuutetuille, näitäkin kuitenkin löytyi. On toisaalta ymmärrettävää, että nuorisovaltuutettujen ollessa alaikäisiä, nuorimpien 13-vuotiaita, on tarkoituksenmukaista suojella heidän yksityisyyttään ja kierrättää yhteydenotot

aikuisen yhteyshenkilön kautta. Moniin nuorisovaltuustoihin löytyi kuitenkin yleissähköpostiosoite. Poimin nuorisovaltuustoja sillä periaatteella, että yhteystietojen on löydettävä kunnan kotisivuilta suhteellisen helposti korkeintaan parin minuutin silmäilyllä. Vastantuli useampia kuntia, joista saattoi löytyä maininta nuorisovaltuustosta, mutta ei tietoa yhteyshenkilöstä tai yhteydenottokanavasta nuorisovaltuutettuihin. Joidenkin kuntien kohdalla tein havainnon, että nuorisovaltuustotoiminnan näkyvyyteen on erityisesti panostettu kaikkien nuorten suosimien sosiaalisten medioiden kanavien kautta. Tällaisissa kunnissa nuorisovaltuustotoiminta vaikuttikin olevan elinvoimaisinta ja tietojen löytäminen helpointa.

Pohdin myös tutkimuksen toteuttamistapaa ja sähköpostitse lähetettyä tutkimustiedotetta. Käyttävätkö nuoret juurikaan sähköpostia? Olisiko kannattanut hyödyntää facebookia tai twitteriä? Entä miten olisi voinut hyödyntää nuorten suosimia instagramia, snapchatia ja Whatsappia? Minua houkutteli ajatus lähettää tutkimustiedote Whatsapp-viestinä, jossa olisi ollut toive sen edelleen lähetyksestä nykyisille ja entisille nuorisovaltuutetuille ikään kuin ”ketjukirjeenä”. Olin kuitenkin huolissani siitä, että viestiä ei välitettäisi alkuperäisenä, vaan esimerkiksi pelkästään tutkimuslomakelinkkiä lähetettäisiin eteenpäin. Lisäksi tutkimustiedote ja -lomake olisi voinut päätyä myös helpommin toivotun vastaajaryhmän ulkopuolelle, jolloin tutkimusaineiston edustavuus ja luotettavuuden arviointi olisi vaikeutunut (Kuula 2006: 174). Tuntui siis turvallisimmalta vaihtoehdolta lähettää tutkimustiedote linkeineen nuorisovaltuustojen virallisia yhteydenottokanavia pitkin. Toisaalta tällä tavoin toteutettuna saatoin olla varma siitä, että jokainen tutkimukseen osallistunut oli halukas osallistumaan tutkimukseen ja kertomaan mielipiteensä.

4.4. Tutkimuksen tuottama aineisto

Pennaan kertynyt aineisto oli 30 lomaketta. Käytyäni aineiston läpi, totesin, että neljässä lomakkeessa oli vain taustatietokohta täytettynä, joten nämä lomakkeet hylkäsin. Hylkäsin myös viisi alle 15-vuotiaiden kirjoittamaa vastausta tutkimuseettisistä syistä. Analysoitavaksi päätyi 21 kpl eläytymistarinoita, joista lyhyin on 3 sanaa, 28 merkkiä pitkä ja pisin 417 sanaa, 3192 merkkiä pitkä (keskimäärin vastaukset olivat 143 sanaa, 1025

merkkiä). Yhteensä aineistoa oli 3008 sanan ja 21 531 merkin verran. Vastauksia tuli yhteensä kymmenestä maakunnasta ja vastaajista kymmenen oli naisia ja yksitoista miehiä. Vastaajat olivat iältään 15–25-vuotiaita, mutta ikä painottui 15–16-vuotiaisiin (67 % vastaajista). Kaksi vastaajista oli entisiä nuorisovaltuutettuja, loput yhdeksätoista nykyisiä nuorisovaltuutettuja.

Kaksitoista vastaajaa ilmoitti valinneensa kehyskertomuksen A ja vain neljä vastaajaa kehyskertomuksen B. Viisi vastaajista ei ilmoittanut kumpaan kehyskertomukseen oli vastannut, mutta näistä kahden saattoi päätellä vastanneen kehyskertomukseen A ja yhden kehyskertomukseen B. Yksi vastauksista muistutti mielipidekirjoitusta, ja siitä ei voinut suoraan päätellä kumpaan kategoriaan vastaus kuului. Lisäksi yksi vastauksista oli dystopiakuvaus, josta ei myöskään voinut päätellä, kumpaan kehyskertomuskategoriaan se kuului. Tutkimustiedotteessa olin kuitenkin painottanut, että väärää tapaa vastata ei ole, joten säilytin nämäkin kaksi tekstiä analyysia varten. Tutkielmassani tekstit on koodattu oheisen yhteenvetotaulukon mukaisesti, tekstin numero on Pennan toimittaman aineiston numeroinnin mukainen. Sulkeisiin merkitty kehyskertomus on tutkijan päättämä kehyskertomus, sillä vastaaja ei ole ilmoittanut käyttämäänsä kehyskertomusta. Kahdesta kertomuksesta ei voinut suoraan päätellä kehyskertomusta, joten niille olen antanut analyysiä tehdessäni määritelmät D = dystopiakuvaus ja M = mielipidekirjoitus, nämä on myös merkitty sulkeisiin. Tekstilainauksiin lisätyissä lähdeviitteissä koodaus kertoo tekstin tunnistenumeron, kehyskertomuksen, vastaajan sukupuolen ja iän, esim. 2A/N18 tai 21(D)/M15.

Taulukko 1. Tutkimusaineiston kuvaus.

Tekstin nro	Kehysk. A/B	Sukupuoli N/M	Ikä	Asuinmaakunta	Nyk./ent. nuvalt.
2	A	N	18	Kanta-Häme	Nyk.
3	A	M	15	Lappi	Ent.
4	A	N	18	Uusimaa	Nyk.
9	A	M	25	Pohjois-Savo	Nyk.
11	(A)	M	15	Keski-Suomi	Nyk.
12	A	N	16	Lappi	Nyk.
15	B	M	17	Kanta-Häme	Nyk.
16	A	N	16	Pohjois-Karjala	Nyk.
17	A	N	16	Pirkanmaa	Ent.
18	B	N	16	Varsinais-Suomi	Nyk.
20	B	N	15	Uusimaa	Nyk.
21	(D)	M	15	Uusimaa	Nyk.
22	(M)	N	16	Uusimaa	Nyk.
23	(A)	N	15	Satakunta	Nyk.
24	A	M	15	Uusimaa	Nyk.
25	A	M	15	Uusimaa	Nyk.
26	A	M	19	Varsinais-Suomi	Nyk.
27	A	M	19	Etelä-Pohjanmaa	Nyk.
28	(B)	M	18	Etelä-Pohjanmaa	Nyk.
29	B	N	16	Lappi	Nyk.
30	A	M	16	Varsinais-Suomi	Nyk.

4.5. Tutkimuksen analyysimenetelmä

Tutkimuksen analyysimenetelmän jätin avoimeksi siihen asti, kunnes sain aineiston käsiini. Pohdin erilaisia teemoittelun, luokittelun ja tyypittelyn vaihtoehtoja, mutta aineisto vaikutti ensisilmäyksellä melko suppealta yksinään tällä tavoin käsiteltäväksi. Tuntui selvältä, että tämän aineiston pohjalta olisi mahdotonta tehdä esimerkiksi vakuuttavia yleistyksiä nuorten ajatuksista. Tulin siihen tulokseen, että aineistoa kannattaa käsitellä

puhtaasti kvalitatiivisena näytteenä. Toisaalta suhteellisen pieni aineiston koko mahdollisti siihen hyvin huolellisen paneutumisen. Luin aineiston aluksi läpi useampaan kertaan ja silmäilin teemoja, jotka tutkielman lähtökohtina ja tutkimuskysymyksiä olivat olennaisia. Näitä teemoja olivat itse ympäristöön liittyvien tulevaisuuskuvien lisäksi nuorten vaikuttaminen ilmastonmuutokseen ja asuinympäristöihin sekä nuorten osallistumista ja vaikuttamista tukevat rakenteet.

Käyttökelpoisimmaksi analyysimenetelmäksi valikoitui lopulta *narratiivinen analyysi*. Narratiivisen analyysin keskeinen tavoite on luoda aineiston pohjalta kokonaan uusi kertomus, jonka tehtävänä on nostaa esiin aineistosta nousseet keskeiset teemat. (Heikkinen 2018: 181.) Omassa tutkielmassani käytin hyvin perinteistä narratiivisen analyysin menetelmää. Hajotin kertomuksia osatekijöihin ja poimin niistä eri kategorioihin kuuluvia aineksia. Narratiivista aineistoa ei voi kuitenkaan pelkästään tiivistää puhtaiksi kategorioiksi, eikä sen pääpaino ole luokittelussa, vaan se sisältää aina tulkintaa (Heikkinen 2018: 180). Analyysin kautta olen tuottanut tutkimuskysymyksiini vastaavaa ja teoriaan peilattua laadullista aineistoa nuorten eläytymistarinoista. Yhdessä eri tarinoista kootut ainekset muodostavat uusia kokonaisuuksia tutkielmani kappaleissa 5.1.–5.3. Näissä kappaleissa olen analysoinut tutkimusaineistoa dekonstruktiivisen lukutavan avulla (ks. Niikko 2018: 96.)

Postmodernin jälkimainingeissa nuorten ajatusmaailma, sosiaalisiin yhteisöihin liittyminen ja arvojen mukainen yksilöllinen toiminta näyttävät hyvin pluralistisina ja relativistisina. Tämän tyyppinen todellisuus vaatii myös tutkijalta moninäkökulmaista ja soveltavaa tutkimusotetta. Kovin lineaarisista tutkimusmetodeista yksinään ei ole välttämättä apua sosiaalisen todellisuuden hahmottamisessa, jossa järjen ylikorostaminen on vaihtunut emootioiden merkityksellisyyden tunnustamiseen. Dekonstruktioita luonnehtivat kolme ajattelun vaihetta: Reduktiossa olen tutkinut aiheeseen liittyvää teoreettista aineistoa suhteessa tutkimuskysymyksiini, ja poiminut sekä pelkistänyt oman tutkimukseni kannalta olennaisen tiedon. Reduktiovaiheessa olen myös hajottanut keräämäni eläytymistarinat, pilkkoen niistä oleelliset komponentit käyttöä varten. Konstruktiossa olen järjestänyt ja lokeroinut teoreettista ja empiiristä aineistoa loogisesti eteväksi

kokonaisuudeksi. Dekonstruktiovaiheessa olen pyrkinyt löytämään materiaalista uusia näkökulmia, vastakohtaisuuksia ja kätkeytyjä merkityksiä. (Niikko 2018: 90–91, 93, 95.)

Tieteellinen traditio on edelleen monin tavoin kiinnittynyt positivistiseen paradigmaan, joka asettaa ajattelulle melko ahtaat raamit. Postmodernismin myötä ja sen jälkeisenä aikana positivistisen tieteentekemisen paradigma on nähty enemmän retorisesti ylläpidettynä mielikuvana objektiivisuudesta ja systemaattisuudesta. Tutkijalta on odotettu puhdistautumista omasta subjektiivisuudestaan ja asettumista objektiiviseksi ja puolueettomaksi tarkastelijaksi. Kuitenkin kaikki tiedon tuottaminen tapahtuu tietystä kontekstissa, jossa ajan, paikan ja sosiaalisen yhteisön ulottuvuudet kietoutuvat kompleksisella tavalla yhteen. Sosiaalista todellisuutta ei voi tarkastella samoin menetelmin kuin luonnontieteellistä todellisuutta. (Heikkinen 2018: 177–179.) Woodin (2007: 190) mukaan tarrautuminen positivistiseen tieteentutkimuksen tapaan kertoo turvallisuushakuisuudesta. Kompleksisessa ja turbulentissa todellisuudessa kategorisointi, luokittelu, rajaaminen, teorit ja universaalit lait vapauttavat epäilyksistä ja antavat varmuutta toiminnalle. Samalla kuitenkin rajataan ulos paljon sellaista tietoa, jota ei voi yksiselitteisesti testata luonnontieteellisin menetelmin.

Narratiivisen analyysin tekotavastani tunnistan myös Claude Levi-Straussin kuvaaman *bricoleur*'n. Bricoleur soveltaa luovasti eri metodeja ja tapoja kirjoittaa. (Heikkinen 2018: 182.) Bricolagessa olennaista on taito divergenttiin ongelmanratkaisuun käyttämällä mitä tahansa saatavilla olevaa materiaalia ja yhdistelemällä näitä materiaaleja vapaasti ja luovasti tavoitteena luoda jotain uutta. Bricoleurin mieli on ”villi ja vapaa”; metodeja, työkaluja ja materiaaleja voi käyttää niiden alkuperäisestä tarkoituksesta poiketen, luoda yllättäviä yhdistelmiä, risteytyksiä ja sulauttamista. (Mambrol 2016.) Hajanaisten ja sirpaleisten eläytymistarinoiden yhdistäminen ja peilaaminen olemassa olevaan tieteelliseen tietoon mahdollistaa uusien narratiivien syntymistä.

Kompleksinen maailma voi sisältää monia yhtä hyviä todellisuuksia, joita ei voi absoluuttisesti arvottaa. Olennaista ei olekaan minkään absoluuttisen oikean kuvion löytäminen, vaan jonkin riittävän hyvän tavoittelemisen kompleksisessa, alati turbulentissa ja

muuttuvassa todellisuudessa. Riittää, että voi tarjota välähdyksen, joka onnistuu jollakin tavoin stimuloimaan ja nyrjäyttämään kivettyntä ajattelua (Heikkinen 2018: 185).

Jo yhdellä sanallakin voi kertoa tarinan; esimerkiksi sanalla ”kaaduin”. Tarinan kuulija voi mielessään kuvitella tapahtumaketjun, jossa on alkuasetelma, muutos ja loppu. (Heikkinen 2018: 173; Hänninen 2018: 162.) Omassa tutkimuksessani lyhin tarina oli kolme sanaa pitkä; ”*Asuinympäristöni on parantunut*” (11A/M15). Kolme sanaa sisältyy myös tarinaan: ”*Ilmastonmuutosta ei ole!*” (15B/M17.) Tutkijan oletuksen mukaan kirjoittaja on kieltäytynyt uskomasta ilmastonmuutoksen olemassaoloon. Toisaalta tarina voi sisältää myös tulevaisuuskuvan, jossa ilmastonmuutosta ei tosiaankaan ole. Se on saatu pysäytettyä tai koko käsitteestä on luovuttu sen tarpeettomuuden vuoksi; ilmastonmuutoksen kanssa on opittu elämään tai sillä ei ole enää merkitystä ihmisten elämään. Tällöin ilmastonmuutos on ollut joskus olemassa ainakin käsitteellisellä tasolla, mutta *ei ole enää*. Olennainen osa kertomusten tutkimusta on kertomisen tarkoitusten pohtiminen (Hyvärinen 2006: 7). Tästäkin näkökulmasta voi syntyä uusia mielenkiintoisia narratiiveja, tulevaisuusskenaarioita tai uusi aihe eläytymistarinalle. Mitä on tapahtunut, että ilmastonmuutoksesta ei puhuta enää, miksi sitä ei ole? Toisaalta voi kyseenalaistaa, että onko ”tarinassa” ensinkään kysymys kertomuksesta vai pelkästä mielipiteen ilmaisemisestä (Hyvärinen 2006: 6).

Kertomus on aina lukijan sisäinen subjektiivinen kokemus ja se saavuttaa lopullisen merkityksensä vasta luettuna. Lukijan sisäinen kokemusmaailma ja sosiokulttuurinen sijoittuminen yhteisöön ja ympäristöön värittää kertomuksen sävyt ja dimensiot. Kertomukset ovat työvälineitä, joiden avulla todellisuuskokemuksia on mahdollista välittää muille ja tuottaa jaettua ymmärrystä inhimillisestä toiminnasta. (Hyvärinen 2006: 15.) Kertomukset voivat olla häilyviä ja ne voivat sisältää tulkinnanvaraisia aukkoja, joita lukija oman ymmärryksensä valossa tulkitsee. Nykyisellään narratiivinen tutkimus suuntautuu juuri tämän tyyppisten tarinoiden hyödyntämiseen ja analysointiin, sillä hajanainenkin kertomus voi välittää kokemuksen hyvin intensiivisellä tavalla. (Hänninen 2018: 176; Hyvärinen 2006: 6.) Koska narratiivinen tutkimus sisältää aina paljon subjektiivista tulkintaa, narratiivisen tutkimuksen arvioiminen vaatii toisenlaisen lähestymistavan kuin

perinteinen kvantitatiivinen tutkimus. Kerron käyttämästäni tutkimuksen validoinnin periaatteista seuraavassa kappaleessa.

4.6. Tutkimuksen validointi

Narratiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden kautta ei onnistu kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Validiteetti (pätevyys) kertoo tutkimuksessa käytetyn mittarin kyvystä mitata haluttua asiaa. Reliabiliteetti (luotettavuus) puolestaan arvioi satunnaisten tekijöiden vaikutusta mittaustuloksiin. Mittausolosuhteet voivat olla heikot tai mittaaja ei ole ollut terävimmillään. Narratiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuitenkin tulkinnallinen ja konstruktivistinen lähestymistapa, jolloin myös tutkimuksen luotettavuutta on tarkasteltava näistä näkökulmista käsin. Tutkija on tässä tapauksessa osa tutkimuskohdettaan, ja tulkinnat tutkimuskohteesta syntyvät vuorovaikutuksesta tutkimuskohteen kanssa. (Heikkinen 2018: 184.)

Tutkimusta suunnitellessa on täytynyt miettiä aineistonkeruuseen ja kehyskertomuksiin liittyviä tekijöitä. Onko aineistonkeruun tapa ollut paras mahdollinen tiedonkeruun menetelmä? Ovatko kehyskertomukset olleet muodoltaan sellaisia, että niiden avulla on voinut saada vastauksia tutkimuskysymyksiin? Tutkimuksen pätevyyteen vaikuttaa oikean kohderyhmän löytäminen ja tutkimusasetelman toimivuus, sekä näihin liittyvät perusteellut. Teoreettisen viitekehyksen ja empiirisen aineiston välisen suhteen on oltava looginen, samoin kuin teoreettisten johtopäätösten ja empiirisen aineiston välinen suhde. (Pyörälä 1995: 15.)

Vastaajaryhmä on relevantti tutkimusta ajatellen, sillä nuorisovaltuutetut edustavat kuntansa nuoria ja ovat verrannollisesti samalla tavoin ”yhteiskunta pienoiskoossa”, kuten kunnanvaltuusto tai eduskunta. Hallinnollisesta ja edustuksellisen demokratian näkökulmasta nuorisovaltuutetut ovat kuntansa vaikutusvaltaisimien nuorten ryhmä. Nuorisovaltuusto on myös luonteva väylä vaikuttaa asuinympäristöön liittyvissä kysymyksissä, sillä monien kuntien nuorisovaltuutetuilla on vähintään läsnäolo-oikeus tietyissä lautakunnissa. Tutkimusaineiston keräämistä ja kehyskertomusten muotoiluun liittyviä

perusteluja olen käsitellyt tarkemmin niihin liittyvissä luvuissa, joten en käsittele niitä tässä. Analyysimenetelmiä olen käsitellyt tarkemmin omassa luvussaan.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetti eli luotettavuus on aineiston käsittelyn ja analyysin luotettavuutta (Pyörälä 1995: 15). Tutkielmaani on ohjannut teorian pohjalta rakennettu malli nuorten ilmastoantisipoinnista, valtaistumisesta ja ympäristöemansipoitumisesta. Tutkimuskysymysten ja teoreettisen mallin kautta olen tarkastellut nuorten kirjoittamia kehyskertomuksia, ja täydentänyt teoreettista viitekehystä empiirisestä aineistosta nousseiden havaintojen myötä. Olen löytänyt omasta empiirisestä aineistostani vastaavia havaintoja kuin käyttämästäni teoreettisesta aineistosta.

Heikkinen (2018: 184–185) tarjoaa laadulliseen tutkimukseen reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden tilalle tulkinnallisesta ja konstruktivistisesta lähestymistavasta nousevia validointiperiaatteita. Narratiivisessa tutkimuksessa painopiste ei ole todellisuuden kuvaamisessa sellaisenaan tai kopioimisessa, vaan ennemmin maailman näyttäminen vaihtoehdoisella tavalla, uudessa valossa, uusia näkökulmia avaten. Tältä pohjalta tutkimukseni pätevyyttä voidaan arvioida viiden kriteerin tai periaatteen kautta, jotka ovat (1) historiallisen jatkuvuuden periaate, (2) refleksiivisyyden periaate, (3) dialektisuuden periaate, (4) toimivuuden periaate ja (5) havahduttavuuden periaate.

Heikkinen & Syrjälä (2008: 149–150) ovat käsitelleet tutkimuksen arviointia validoinnin periaatteiden kautta tarkemmin toimintatutkimukseen liittyvässä metodioppaassaan. Validiteetti viittaa johonkin absoluuttiseen totuuteen tai tosiasioiden tilaan, validointi on puolestaan prosessi, jossa ymmärrys maailmasta avautuu vähitellen, pala palalta. Tämä perustuu kielen dynaamisuuteen ja tulkintaan, joka on aina aika- ja kontekstisidonnaista. Totuus ei siis tule koskaan valmiiksi, vaan se on jatkuvaa uusien diskurssien synnyttämistä, vuoropuhelua ja neuvottelua. Ihmisten yksilölliset kertomukset ja narratiivit syntyvät vuorovaikutuksessa yhteisöllisen ja kulttuurisen kontekstinsa kanssa, ja palautuvat jälleen yhteisöllisiksi diskursseiksi, jotka ovat alati muuttuvia ja dynaamisia. Diskurssit ovat siis myös historiallisia jatkumia, joissa tämän päivän narratiivit lepäävät aiemman ymmärryksen ja edeltävien kulttuuristen narratiivien hartioilla.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusvälineenä toimii tutkija itse, joka synnyttää tutkimusaineistostaan tulkinnan. Jotta tutkimus voi olla validia, on tutkijan reflektoitava tarkasti omia ontologisia ja epistemologisia esioletuksiaan. Reflektiivinen tutkija kykenee arvioimaan oman tietämyksensä rajallisuutta, ehtoja ja mahdollisuuksia. Tutkimukseen piirtyy siis myös kuva tutkijan identiteetistä. Narratiivinen tutkimus ei ole tallenne tai jäljitelmä objektiivisesta todellisuudesta, jota on mahdotonta tavoittaa, vaan se on tutkijan tuottama representaatio. (Heikkinen & Syrjälä 2008: 152–153.) Tässä tutkielmassa olen tuonut esiin ja pohtinut tutkijanidentiteettiä oman asiantuntemukseni, uskomusteni ja arvostuksieni kautta. Poimin nuorten teksteistä aineksia sekä hyvin järjestelmällisesti että intuitiivisesti valikoiden, bricolage-otteella. Sirpaleisista kertomuksista dekonstruoitu kokonaisuus kaikessa subjektiivisuudessaan paljastaa myös identiteettiäni tutkijana. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 61–62.) Tutkimusta voikin pitää puheenvuorona, joka synnyttää enemmän yhteyttä ja keskustelua kuin lopullista totuutta (Heikkinen & Syrjälä 2008: 154).

Kolmas validointiperiaate on dialektisuus, väitteiden ja vastaväitteiden vuoropuhelu, josta rakentuu synteesi tutkittavasta aihepiiristä. Ilmastonmuutos on lähtökohtaisesti ilmiö, joka tuottaa rajuakin vastakkainasettelua ja vastavoimien yhteentörmäilyä. Eläytymistarinat itsessään tuovat esiin rikkaalla tavalla näkökulmien monikirjoisuuden ja nuorten ajatusmaailmojen moniäänisyyden. Ristiriitaisuus kuuluu todellisuuden luonteeseen, ja on sellaisenaan elettävä ja hyväksyttävä. (Heikkinen & Syrjälä 2008: 154–155.)

Olennaiseksi kysymykseksi ilmastonmuutoksen torjunnan ja hidastamisen suhteen nouseekin, miten täysin vastakkaisia näkökulmia voisi sovittaa yhteen? Mistä löytyy maa-perä, jolla kaikki tai ainakin suuri osa ihmisistä voisi kokea ajavansa yhteistä, ja toisaalta samalla myös omaa etuaan? Tulevaisuutta on kuviteltava, luotava erilaisia skenaarioita, jotta tulevaisuudesta voidaan ylipäättään keskustella. Keskustelu, neuvottelu ja erilaisten narratiivien yhteen sovittaminen tuottavat ehkä lopulta sellaisen narratiivin, johon enemmistö voi sitoutua. Vaikka elämme postmodernia, suurten kertomusten jälkeistä aikaa, onko kuitenkin niin, että kaikki suuret kertomukset eivät sittenkään ole kuolleet? Läntisessä maailmassa teollistumisen myötä syntynyt kapitalistinen markkinatalous jatkuvan taloudellisen kasvun ihanteineen on sankaritarina, jonka perusteet ovat alkaneet huojuja vasta ekokriisin myötä. Tämä suuri kertomus on vuosikymmeniä kasvattanut

elinvoimaansa ja kyseenalaistamattomuuttaan raivaten tieltään vaihtoehtoiset narratiivit. Epäilemättä se ei tule myöskään väistymään hegemonisesta asemastaan tai mukautumaan ennen kuin sille löytyy varteenotettavia haastajia. Haastajia ei ole, ellei kyetä luomaan täysin uusia kulttuurisia narratiiveja. Ne, jotka ovat jo kertaalleen hävinneet taistelun, eivät enää kelpaa haastajiksi.

Neljäs validointiperiaate on tutkimuksen toimivuus, joka arvioi tutkimuksen käytännöllistä hyötyä tai hyödynnettävyyttä. Toimivuutta voi arvioida tutkimuksen kyvystä tuoda esiin ja paljastaa kielessä piileviä vallan mekanismeja. Ajatusjärjestelmät perustuvat kieleen ja niihin kulttuurisiin narratiiveihin, joiden keskellä elämme.

”Onnistunut tutkimus saa osallistujat uskomaan omiin kykyihinsä ja taitoihinsa. Parhaimmillaan se voimaannuttaa ja saa ihmiset parantamaan omia elinolojaan sekä luottamaan omaan järkeensä ja itsemääräämisoikeuteensa. Voimaantuminen on lähellä emansipaatiota, vapautumista ideologisesti syntyneistä uskomuksista, itsestään selvistä ajatusjärjestelmistä ja epäoikeutetusta vallankäytöstä, jonka avulla turvataan hyväosaisten edut muiden kustannuksella.” (Heikkinen & Syrjälä 2008: 155–158.)

Lopuksi tutkimusta voi vielä arvioida havahduttavuuden periaatteen kautta. Hyvä tutkimus synnyttää uusia ajatuksia ja näkökulmia. Se vaikuttaa myös emotionaalisesti herätäten eläviä, todentuntuisia mielikuvia. Kertomuksellisuus vakuuttaa lukijan sisäisesti, eläytymisen ja samaistumisen kautta, samalla tavoin kuin hyvä romaani, elokuva tai taide-elämys. Onnistunut tutkimus luotaa ajatukset uusille urille, avaa näkökulmia, jotka ovat ennestään outoja, mutta silmiä avaavia. (Heikkinen & Syrjälä 2008: 159–160.)

Nuorten eläytymistarinoiden kanssa työskenteleminen on tuottanut minussa tutkijana paljon uusia kysymyksiä ja ajatuksia. Huolimatta tarinoiden sirpaleisuudesta, niistä on ollut mahdollista koostaa kokonaisia kuvia, kollaaseja. Tällä tavoin työskentelemällä on mahdollista tehdä näkyväksi tulevaisuuteen liittyviä odotuksiamme, toiveitamme, pelkojamme ja huoliamme. Jokainen kertomukselliseen tai visuaaliseen muotoon puettu tulevaisuuskuva voi avata hedelmällistä keskustelua saaden meidät pohtimaan ja anti-sipoimaan tulevaisuutta uudella, ehkä toiveikkaammalla tavalla.

5. NUORTEN OSALLISUUS TULEVAISUUDEN ASUINYMPÄRISTÖIHIN

5.1. Utooppisen ajattelun kautta tuotetut kuvat tulevaisuuden asuin ympäristöistä

Käsittelin nuorten kirjoittamat eläytymistarinat siten, että poimin niistä asuin ympäristöihin liittyvät elementit ensin kahteen pääkategoriaan, ja sen jälkeen jaoin pääkategoriat vielä muutamaaan alakategoriaan. Kategoriat käsittävät aluetieteellisestä näkökulmasta kiinnostavat rakennettuun ympäristöön ja inhimilliseen toimintaan liittyvät ulottuvuudet:

Rakennettu ympäristö

- Asuminen
- Tekninen infrastruktuuri
- Liikenne
- Luonto

Ihmisen toiminta

- Palvelut
- Työ ja elinkeinot
- Teollisuus ja tuotanto

Tarkastelen kategorioita em. järjestyksessä, ja peilaan nuorten kuvittelemaa tulevaisuutta teoriaan sekä vertailen eri kehyskertomusten välisiä vastauksia keskenään siinä määrin, kuin se on mahdollista ja relevanttia. Luonto kategoriana on sijoitettu poikkeuksellisesti rakennettuun ympäristöön, sillä monissa teksteissä luontoa oli ihmisen toimesta muokattu ja tuotettu tarkoituksellisesti asuin ympäristöön, jolloin sen voidaan ajatella olevan myös osa rakennettua ympäristöä. Käsittelen tässä alaluvussa kuitenkin myös yleisiä viittauksia luontoympäristöön ja koskemattomaan luontoon.

5.1.1. Asuminen

Eläytymistarinoista löytyi muutamia asumiseen liittyviä viittauksia. A-kehyskertomuksen valinneiden tarinoissa korostuivat kaupungistumisen, asumisen tiiviiden ja energiatehokkuuden teemat:

”Vaikka ennen asuinkin syrjäisellä maaseudulla [H]ämeen siime[kse]ssä ja nykyään Turun ydinkeskustassa, olen silti huomannut suuria muutoksia jo pelkässä asumisen muodossa. – – Asunnot ovat nykyään melko kompakteja eikä yhtäkään neliötä ole heitetty hukkaan. Nykyään on vaikea löytää omakotitaloja mistään, koska nykyään halutaan asuttaa mahdollisimman monta ihmistä mahdollisimman pienellä välimatkalla toisistaan.” (2A/N18.)

”Asumista on pyritty keskittämään Helsinkiin, ja siellä kerrostaloihin. Kaikkien ei vielä ole tarvinnut muuttaa kuitenkaan Helsinkiin.” (3A/M15)

Näillä nuorilla on selkeä käsitys siitä, että asumista pyritään keskittämään tiiviiseen, kaupunkimaiseen yhdyskuntarakenteeseen, ja se nähdään ekologisesti kestävämpänä ratkaisuna. Julkisessa keskustelussa ja poliittisissa suosituksissa tällainen mielikuva välittyy yleisesti. Toisaalta kaupunkiasumisen ekologisuus ei ole kuitenkaan itsestään selvää, sillä tuoreen tutkimuksen mukaan yhdyskuntarakenteella ei ole niin suurta merkitystä hiilijalanjäljelle kuin aiemmat tutkimukset ovat antaneet ymmärtää. Suurempi merkitys on perheen koolla, tulotasolla ja elämäntavoilla. Kiinteistöliiketoiminnan professori Seppo Junnila huomauttaakin, että ilmastonmuutoksen kannalta suurin ongelma on maailman kaupungistuminen. Kaupunkisuunnittelussa ovat painottuneet liikennetutkimukset, jotka ovat keskittyneet lähinnä liikenteen päästöihin. Liikenteen päästöihin keskittyvissä tutkimuksissa ei ole huomioitu riittävästi ulkoistettua hiilijalanjälkeä. Ympäristötutkimuksissa ulkoistetun hiilijalanjäljen merkitys on huomioitu, ja sitä näkökulmaa on nyt myös tuotu kaupunkisuunnittelun kentälle. Tutkijoiden viesti on se, että ekologisesti (tai epäekologisesti) voi asua yhdyskuntarakenteesta riippumatta, niin kaupungissa kuin maaseudullakin. Ihmiset voivat siis edelleenkin valita asuinpaikkansa omien mieltymystensä ja sisäisen identiteettinsä mukaan. (Ottelin & Junnila 2015.)

Nuoret näkivät ratkaisuina energiatehokkuuteen uudet ja paremmat rakennusmateriaalit ja suunnitteluratkaisut (25A/M15), energiankulutuksen vähentämisen kodissa

(22(M)/N16), rakennusten pinta-alaa hyödyntävät aurinkopaneelit (17A/N16) ja talojen katoille kehiteltävät pienet ja tehokkaat tuulienergiaturbiinit (30A/M16).

Asumisen viihtyvyyteen vaikutti luonnon läheisyys, ja sen lisääminen kaupunkimaiseen ympäristöön. Näitä käsitellen tarkemmin luontoa koskevassa alaluvussa. Yhdessä tekstissä myös mainittiin, että asuinympäristö kaupungissa on aiempaa hiljaisempi, kun polttomoottoriautot ovat vaihtuneet sähköautoihin ja pyöräilystä sekä joukkoliikenteen käytöstä on tullut suositumpaa (4A/N18).

B-kehyskertomuksen valinneiden teksteistä yhdessä viitataan kaupunkiin muuttamiseen. Ihmiset muuttavat kaupunkiin, koska siellä on helpompaa käyttää julkisia kulkuvälineitä. (18B/N16.) Kaupungistuminen nähdään siis vääjäämättömänä kehityskulkuna riippumatta ilmastonmuutoksesta ja valitusta kehyskertomuksesta. Rannikkokaupunki voi olla asuinympäristönä kohtalokas, sillä jäätiköiden sulamisesta aiheutuva vedenpinnan nousu uhkaa osaa rannikkokaupungeista (20B/N15). Ilmaston lämpeneminen pakottaa myös vaurutamaan epämukavuuteen ja energiankulutuksen kasvuun asumisessa:

”Jokaisessa talossa pyörii kaikenmaailman tuulettimet ja härpäkkeet, että sisällä pystyy olemaan. 35+ °C joka päivä Suomessakin” (28(B)/M18).

Ihmisten välinpitämättömyys luonnon tuhoutumista kohtaan vaikuttaa myös asumiseen:

”Edessäni koreilee korallinpunainen lapsuudenkotini, joskin hieman ränsistyneenä. Maalit ovat rappeutuneet ja haalistuneet kemikaalien vuoksi, ikkunat kellerävän hiekan peitossa leijailevan pölyn takia.” (29B/N16)

5.1.2. Tekninen infrastruktuuri

Tekniseen infrastruktuuriin liittyen korostui odotetusti jätehuollon kehittyminen:

”Kotikuntani keskustaan tultaessa huomaa hienohkoja muutoksia. Kierrätyspisteitä on entistä enemmän, ne ovat entistä kattavampia ja ne sijaitsevat kunnan keskeisillä paikoilla, kuten koulualueella sekä kauppojen pihoilla. Tämän ansiosta kierrätystä harrastetaan entistä enemmän.” (27A/M19.)

”Sana ”kaatopaikka” on jo oikeastaan poistunut käytöstä. Sekajätteen osuus ihmisten jätteistä on marginaalinen, ja lähes kaikki pakkaukset ovat ympäristöä kuormittamattomia. Jätteiden lajittelu on jo itsestään selvyyttä. – – Jätteet on lajiteltu hyvin joka puolella ja lajitteluastiat ovat tiivi[i]itä ja oikein mitoitettuja – – Lajitellut

jätteet kierrätetään tehokkaasti, ja tämä on tuonut paljon työpaikkoja ympäri Suomea. Lajittelukeskukset ovat pieniä, mutta kattavana verkkona kuljetuksien kustannusten ja kuormituksen pitämiseksi pienenä.” (9A/M25.)

Hieno oivallus on kierrätyspisteiden sijoittaminen koulualueelle. Koulujen läheisyydessä sijaitsevat usein myös päiväkodit, joten ne tavoittavat suuren määrän lapsiperheitä. Sen lisäksi, että vanhemmat voivat lapsia viedessään tai hakiessaan samalla tipauttaa kierrätettävät jätteet omiin astioihinsa, myös opetuksessa ja kasvatuksessa voidaan käytännössä opettaa lapset pienestä pitäen oikeisiin kierrätystapoihin omassa lähiympäristössään. Ilmasto- ja ympäristöystävällisestä toiminnasta tulee luonnostaan osa kasvatuksen- ja opetuksen metodeja. Lapset myös motivoivat oppimansa pohjalta vanhempia kierrättämisessä, jos metodit ovat innostavia ja elämyksellistä oppimista tukevia.

Jätteiden kierrättäminen ja kiertotalouteen siirtyminen ovat tärkeitä tavoitteita ja paljon esillä julkisessa kampanjoinnissa. Jätteiden kierrättämisen merkitys hiilijalanjäljen muodostumisessa jää kuitenkin vähäisemmäksi kuin liikkumiseen, asumiseen ja elintarvikkeisiin liittyvät elämäntavat ja kulutusvalinnat. (Lettenmeier ym. 2019: 44.) Nuorille jätteiden kierrättäminen on elämäntapavalinta, johon he myös itse pystyvät vaikuttamaan. Muovien ja kartonkien tipauttaminen marketin lähellä sijaitseviin kierrätysastioihin tuottaa tyydytystä ja tunteen siitä, että ”olen tehnyt oman osani”. Eläytymistarinoista välittyy mielikuva, että juuri jätteiden kierrätyksellä vaikutettaisiin olennaisesti ilmastonmuutokseen. Jätteiden kierrättämisen vaikutukset jäävät kuitenkin vähäisiksi, jos samaan aikaan ei kiinnitetä huomiota merkittävämpien tekijöiden; liikkumisen, asumisen ja elintarvikkeiden hiilijalanjäljen pienentämiseen.

Tekniseen infrastruktuuriin liittyen yhdessä tekstissä mainittiin ekologisen asfaltin kehittäminen (30A/M16) ja teknologian ja digitalisaation kehittymisen tuomat mahdollisuudet (24A/M15).

5.1.3. Liikenne

Liikenne asuinympäristöissä herätti nuorten eläytymistarinoissa kaikista eniten pohdintoja. Liikenteeseen liittyviä näkökulmia esiintyi yhteensä 16 kirjoituksessa (n=21).

Liikenne on nuorille konkreettinen ja jokapäiväiseen elämään liittyvä arkinen asia, jota on helppo kuvitella tarvittavan myös tulevaisuudessa. Mitään kovin mullistavia ja utooppisia ajatuksia liikennemuotojen kehityksestä ei tullut esiin. Vain yhdessä kirjoituksessa mainittiin mm. robottibussit (24A/M15). Tarkastelin liikennettä jaotteleamalla näkökulmat julkiseen liikenteeseen, autoiluun, pyöräilyyn ja jalankulkuun.

Monessa kirjoituksessa nuoret näkivät julkisen liikenteen kehittämisen ja lisäämisen avaimena vähähiilisempään yhteiskuntaan. Yhteensä kahdessatoista kirjoituksessa viitattiin julkiseen liikenteeseen, ja kuudessa tekstissä viitattiin sen kehittämiseen. Kirjoituksista välittyi myös näkökulma, että joukkoliikenteestä tulee kulttuurinen valinta; se on suositumpaa, sitä tuetaan yhteiskunnallisesti ja kansalaisia ohjataan julkisen liikenteen käyttöön mm. lippujen hinnoilla, toimivuudella ja nopeudella. Toisaalta veropolitiikalla hillitään epäekologisten matkustusmuotojen, kuten lentämisen suosimista (26A/M19).

” – – junalla, metrolla ja pyörällä pääsee kaikkialle Suomessa. – – Muistan sen ajan, kun aseman ja kodin välillä ei ollut mitään julkista liikennettä ja kaikki kulkivat matkan autolla. Vieläkään bussi ei vie minua ihan oven eteen – – ” (2A/N18).

”Ihmiset ovat myös lopettaneet melkein kokonaan omien autojen käytön ja siirtyneet täysin julkisiin, tai pyörällä ja kävellen liikkumiseen. Tämä on saatu maaseuduillakin korjattua, sillä julkisten reittejä ja yhteyksiä on parannettu huimasti.” (17A/N16.)

” – – julkista liikennettä tuetaan niin vahvasti sekä sosiaalisesti että finanssiaalisesti.” (25A/M15).

Maaseudulla liikkumisen vaikeutuminen nähtiin myös vaihtoehtoisena tulevaisuuskuvana ja siihen suhtauduttiin kriittisestikin:

”Maalla kaikkien liikkuminen on vaikeutunut. Muuttunut lähes mahottomaksi. Kaikilla ei ole varaa pitää autoa, eikä sitä myötä mahdollisuutta käydä töissä.” (3A/M15.)

”Ihmiset muuttavat kaupunkiin, koska siellä on helppoa kulkea julkisilla, mutta ne jotka vain muuttavat syrjemmälle sisämaahan kauaksi kaupungista he käyttävät enemmän autoja ja mopoja” (18B/N16).

”Valtio haluaa ihmisten käyttävän julkisia, joten se yrittää vaikeuttaa yksityisautoilua nostamalla autoveroja ja bensan hintaa. Mutta samalla nostetaan myös julkisen liikenteen lippujen hintoja. Esim A,B,C,D aikuisen lipun hinta on nykyisin

6,40e. Jos siis vaikkapa pariskunta haluaa käydä Helsingin keskustassa, pelkän liikkumisen hinnaksi tulee 25,60 euroa. Elämää on myös Kehä kolmosen ulkopuolella. Pohjoisemmassa ei liiku julkisia näin usein mitä täällä. Kaupat voivat olla jopa 60km päässä, lääkärin samoin. Miten siellä liikutaan? No autoilla. Se on ihan järjetöntä, että sanotaan älkää ajako autolla, mutta missä ovat vaihtoehdot? Julkinen liikenne ei toimi kuin pääkaupunkiseudulla ja täälläkin se on aivan liian kallista.” (22(M)/N16.)

Helsingissä vierailut futuristi Patrick Dixon ennustaa, että maailmassa autojen määrä tulee kasvamaan tulevaisuudessa räjähdysmäisesti, kun kehittyvien maiden lapset ja nuoret varttuvat autoiluikänsä. Auto on status- ja identiteettikysymys köyhyyden kurimukselta nousevien maiden nuorille kansalaisille. Rikkaissa maissa kehitys on Dixonin mukaan päinvastaista. (Mattila 2019.) Tämä näkyi myös eläytymistarinoissa. Autoilua käsiteltiin kolmessatoista tekstissä, joista kahdeksassa viitattiin yksityisautoilun vähenemiseen. Väheneminen johtui joukkoliikenteen kehityksestä, yksityisautoilun kalleudesta sekä kulttuurisesta muutoksesta; autoilun ’epäsuosiosta’.

”– – myös autot ovat harvinainen näky – – Autoja kuitenkin on vielä olemassa, mutta ne ovat vain vuokrattavissa, ainakin kaupungeissa. Kaikki autot toimivat sähköllä tai kaasulla eikä polttomoottori autoja näe enää kuin museoissa.” (2A/N18.)

”Lähes kaikki autot 2030-luvun Suomessa ovat vaihtuneet biokaasuun tai muuten ympäristölle vähemmän haitallisiksi aineita käyttäviksi. Itseasiassa Suomessa ajetaan yhä vähemmän autoilla – –” (25A/M15.)

”Autojen epäsuosion takia polkupyöristä on tulossa uusi massakulkuväline – –” (26A/M19.)

Autoilun tulevaisuutta olivat sähköautot, jotka mainittiin neljässä tekstissä (2A/N18; 3A/M15; 4A/N18; 18B/N16). Lisäksi mainittiin yleisesti vähemmän saastuttavat polttoaineet, biokaasu ja biodiesel (2A/N18; 25A/M15; 27A/M19). B-kehyskertomuksen valinnat epäilivät liikenteen vilkastuvan, saastuttavan enemmän ja autojen määrän vain lisääntyvän (18B/N16; 29B/N16). Autoilun pohdittiin olevan tulevaisuudessa vain rikkaimpien etuoikeus (3A/M15). Toisaalta taas uumoiltiin, että jokaisella täysi-ikäisellä on edelleen pihassaan auto, mutta siihen tankataan biodieseliä (27A/M19).

Kuudessa eläytymiskertomuksessa mainittiin pyöräily (2A/N18; 3A/M15; 4A/N18; 16A/N16; 17A/N16; 26A/M19) ja neljässä jalankulku (2A/N18; 17A/N16; 26A/M19;

29B/N16). Erityisesti kaupungeissa pyöräily näkyy voimakkaasti katukuvassa ja siihen on panostettu rakentamalla uusia kevyen liikenteen väyliä. Pyöräily nähtiin ekologisena ja taloudellisesti kannattavana valintana. Kulttuuri muuttuu pyöräilyä ja jalankulkua suosivaksi.

” Kaupungissa kuljetaan pyörällä kaikki alle 50 kilometrin matkat – – ” (3A/M15).

” – – pyöräilen kaupungilla mennessäni töihin. – – näen paljon polkupyöriä.” (16A/N16.)

Yhteenvetona liikenteen tulevaisuusnäkymistä voisi sanoa, että nuorilla on laaja kannatus julkisen liikenteen kehittämistä ja pyöräilyyn kannustamista kohtaan. Autoilun tulevaisuus aiheuttaa enemmän hajontaa spekulatioissa, mutta tämän voi nähdä heijastelevan yleistä trendiä; erilaisia autoilun ekologisuuden lisäämisen vaihtoehtoja on useita, mutta on vielä vaikeaa muodostaa näkemystä parhaasta ja ekologisimmasta vaihtoehdosta. Autoteollisuuden taloudelliset intressit aiheuttavat lobbausta ja ”viherpesua”, ja kuluttajien on vielä vaikeaa arvioida ja tehdä valintoja ekologisuusperusteilla. Sähköauton tai bio-kaasulla toimivan auton hankkiminen ei ole relevanttia, jos lataus- ja tankkauspisteitä ei ole, ja toisaalta ne taas yleistyvät vasta sitten, kun autokanta uusiutuu. Prosessin hitaus tai nopeus riippuu poliittisesta ja taloudellisesta ohjauksesta, joita epä tietoiset kuluttajat jäävät odottamaan.

Ekologisesta näkökulmasta toimiva joukkoliikenne on hyvä ratkaisu, mutta se vaatii muutosta yksilökohtaisissa asenteissa yksityisautoilua kohtaan (mukavuus, taloudelliset ja ajankäyttöön liittyvät tekijät) sekä toisaalta myös kollektiivista kulttuurista muutosta (julkisen liikenteen suosiminen taloudellisella ja lainsäädännöllisellä ohjauksella, yleisen asenneilmaston muutos). Ei ole kovinkaan kauan siitä ajasta, jolloin Suomessa vielä oli hyvin kattava julkinen liikenne pitkistä etäisyyksistä ja asumisen hajautumisesta huolimatta. Jatkuvan talouskasvun ideaali kuitenkin suosii enemmän yksityisautoilun kasvua ja autokannan uudistumista yhä tiheämmällä syklillä kuin kestävä julkista liikennettä.

5.1.4. Luonto

Kolmessatoista (n=21) tekstissä kuvailtiin luontoa. A-kehyskertomuksen valinneet suhtautuivat toiveikkaasti luonnon elpymiseen, mutta toisaalta tiedostettiin myös, että ilmastomuutoksella on hyvin pitkäaikaisia vaikutuksia, joihin on jo myöhäistä puuttua. Luonnon diversiteetti kapeutuu ja ympäröivä luonto ja eliölajit tulevat muuttumaan, ja tätä muutosta on ennakoitava.

Luontoon asuinympäristöissä viitattiin viihtyvyyttä lisäävänä tekijänä ja voimavarana neljässä A-kehyskertomukseen pohjautuvassa tekstissä (24A/M15; 25A/M15; 17A/N16; 2A/N18).

”Elämme vuotta 2030 ja ympäristömme kukoistaa meidän ansiostamme meidän kanssamme. Ihmiset olivat tajunneet, että luonnon läheisyydellä on merkitystä melkein kaikkeen. Ja, jos kuitenkin vertaamme aikaan ennen teollistumista ja muuta semmoista, jokainen ihminen eli luonnon ympäröimänä. Monia suuria ja haitallisia tehtaita suljettiin ja suuret ilmansaasteet pienenivät hurjasti. Tehtaiden tilalle kasvatettiin uutta metsää tai muita virkistysalueita, joissa ihmisten on mukava viettää aikaa ja rentoutua.” (17A/N16)

”Vaikka ilmastomuutosta ei vielä ole kokonaisuudessaan ratkaistu on ilmanlaatu jo suomessa alkanut parantua ja ihmiset nauttivat metsän antamista mahdollisuuksista.” (24A/M15)

Toisaalta uumoiltiin myös metsien vähenemistä asuinympäristöissä:

”Kotitaloni ympäristö ei ole radikaalisti muuttunut kymmenessä vuodessa, lukuun ottamatta. nyt yksi hakkuuaukea lisää tonttimme vieressä” (27A/M19).

Luontoa oli myös tuotu yhä enemmän urbaaniin ympäristöön (2A/N18; 17A/N16; 30A/M16):

”Jokaisen talon katolla on oma puutarha ja puistoalueita on joka nurkan takana. – Astun ulos kodistani ja talon ulko-ovesta. Kuulen välittömästi lintujen hentoa laulua ja aurinko hivelee ihoani lempeästi. Mehiläiset pörräävät ulkona ahkerasti – –” (2A/N18.)

”Kaupungeissa on enemmän vihreää kuin harmaata” (30A/M16).

Luonnon roskaaminen ja saastuminen puhutteli viidessä tekstissä (12A/N16; 18B/N16; 23(A)/N15; 27A/M19; 29B/N16).

”Positiivista on myös se, että teiden varsilla on valistuksen ansiosta entistä vähemmän roskaa” (27A/M19).

”MERET OVAT PUHTAAT 90%” (23(A)/N15).

”Luonto olisi aivan täynnä roskaa, koska kun siitä ei ole puhuttu niin ihmiset eivät joko kiinnostu tai sitten eivät vain viiti jos asiasta ei erikseen sanota” (18B/N16).

”Ketä rankaista, kun luonnonkappaleet katosivat yksi kerrallaan jätteisiin, jotka ihmiset oppineena heittivät luontoon, eikä tummanvihreään, metalliseen roskakoriin, joka oli kymmenen metrin päässä? Kenet kahlita, kun entinen uhri oli menettänyt jo rautoihinsa, tuupertunut ihmisen saasteisiin ja kaikki sen luoma oli jo tuhattu.” (29B/N16).

Eläinten tulevaisuutta ja kohtaloa oli pohdittu kahdeksassa tekstissä (2A/N18; 3A/M15; 17A/N16; 20B/N15; 25A/M15; 26A/M19; 29B/N16; 30A/M16). Kolmessa tekstissä arveltiin tulokaslajien esiintymisen lisääntyvän ilmastonmuutoksen myötä (20B/N15; 25A/M15; 26A/M19). Kahdessa tekstissä viitattiin tuotantoeläinten käytön vähentämiseen ja kasvisruokavalion suosion kasvuun (17A/N16; 3A/M15). Toiveikkaammissa näkökulmissa eläinten arvo tunnustettiin ja eliölajeja haluttiin suojella uhkaavalta joukkotuholta. Negatiivisemmissä skenaarioissa lajien kiihtyvä tuhoutuminen oli vallitsevaa todellisuutta.

”He tajusivat, että ainoa asia joka meidät lopulta tuhoaa on luonto itse, ellei asialle olisi tehty jotain. Ihmisten välittäminen toisistaan ja luonnosta on siis lisääntynyt huomattavasti. Eläimiä on alettu kunnioittaa enemmän, sillä nekin ovat osa meidän elämäämme.” (17A/N16).

”Yli puolet eliölajeista on kadonnut kokonaan tai lähes kokonaan” (20B/N15).

”Koska ihmiskunta kävi 2020-luvun alussa lähellä sekä luonno[n] että tuhansien lajien massiivista katoamista, metsät ovat maailmassa harvinaistuneet ja pohjola onkin yksi ainoista säilyneistä luontokohteista, joka kerää turisteja ympäri maailmaa katsomaan, miltä vanha Maa näytti.” (25A/M15).

Eläimiin liittyen utooppista ja innovatiivista ajattelua edusti yksi kirjoitus:

”Eläimiä suojellaan sukupuutolta ja kerätään kaikilta eläimiltä DNAta jotta ne saataisiin palautettua jos jostain syystä jokin laji kuolisi sukupuuttoon” (30A/M16).

Ilmastonmuutoksen nähtiin muuttavan radikaalisti sääolosuhteita ja vaikuttavan siten myös asuinympäristöihin ja elinolosuhteisiin:

”Jäätiköiden sulaminen on kiihtynyt entisestään ja osa rannikkokaupungeista on vaarassa hukkua. Talvet ovat poissa etelä-Suomesta – –” (20B/N15).

”Vaikkakin rajoitettu, ilmastonmuutos aiheuttaa siltikin suuria tuhoja riskialtteilla alueilla (satojen menetys kuivuudesta, juomaveden puuttuminen jne.) sekä pahentaa ennustettua luonnonkatastrofeja (tsunamit, pyörremyrskyt jne.)” (25A/M15).

”Luonto on muuttunut jonkin verran: keskilämpötila on hieman korkeampi kuin 2010-luvulla, sadetta tulee jonkin verran harvemmin, mutta voimakkaammin ja silloin tällöin talvet ovat joko olemattomia tai suhteellisen kylmiä.” (26A/M19)

”Luonto on muuttunut; Sateita ei tule kesänä kuin ehkä kuukauden välein jos silloinkaan. Kesällä pitää olla todella varovainen ettei auringonpistos tai vedenhukka tapa. Ihmisiä kuolee kesällä melkein joka päivä. – – Talvella ei ole lunta muutakuin yhden viikon helmikuussa. Hiihto ja luistelu ja muut talviurheilulajit ovat poissa.” (28(B)/M18.)

Nuorten kirjoituksista välittyy arvostus ja huoli luontoa kohtaan. Luonto ja siitä huolehtiminen koetaan tärkeäksi. Ilmastonmuutoksella koetaan olevan selkeästi vaikutuksia asuinympäristöihin ja toisaalta vahvasti tiedostetaan ihmisen osuus ilmastonmuutoksen aiheuttamisessa sekä torjumisessa. Luonnon läheisyyttä ja sen lisäämistä toivotaan myös asuinympäristöihin, sillä luonto koetaan voimavaratekijänä, ei pelkästään hyödykkeenä ja raaka-ainelähteenä.

5.1.5. Palvelut

Eniten nuoria puhutti palveluihin liittyen joukkoliikennepalvelujen paraneminen tai vastaavasti heikkeneminen, mitä käsittelin tarkemmin liikennettä koskevassa kappaleessa. Palvelujen näkökulmasta mainittiin myös digitalisaation ja tekoälyn kehittymisen suomat mahdollisuudet (24A/M15). Vastavoimana kuitenkin näyttäytyi ”digitalisaatioähky”. Ubiikkius voi myös ahdistaa:

”Länsimainen kulttuuri on muutosasteessa ”alemman intensiteetin kulttuuria” kohti. Tavalliset ihmiset ovat vähentäneet teknologian kanssa viettämänsä aikaa muutamalla kymmenellä prosentilla.” (26A/M19.)

Yksi kirjoittaja oli pohtinut palvelujen keskittämistä yksityisautoilun ja joukkoliikenteen solmukohtiin, joiden kautta ihmismassat virtaavat tiettyihin aikoihin päivästä:

”Joukkoliikennettä on kehitetty, työmatkakyydit sisältäen kauppareissut ovat vähentäneet liikenteen kuormitusta. Toisella paikkakunnalla on helppo käydä töissä kun omaa kulkuneuvoa tarvitsee vaan työmatkareitin varteen pääsemiseen. Palvelut ovat samoissa paikoissa mutta kattavana verkostona. Esim pankki, lääkäri, päivittäistavarakauppa sekä apteekki ovat lähes poikkeuksetta samassa pihapiirissä, ja näitä pihapiirejä löytyy joka kunnasta ja kaupunginosasta. On helppo hoitaa päivän asioinnit työpäivän päätteeksi. 8 tunnin sykleissä saapuvat isommat ihmisjoukot vakauttavat myös palveluiden tarjontaa, työpäivän loppuajoina henkilökuntaa on enemmän palvelemissa, kun taas ”väliajat” on aikaa keskittyä ajanvauksella palveltaviin ja järjestelyihin.” (9A/M25.)

Toisaalta kaupan alan nähtiin jonkin verran supistuvan tai korvautuvan kiertotalouteen ja aineettomiin hyödykkeisiin liittyvillä palveluilla:

”Maakuntakeskukseen tultaessa huomaa, kuinka monet shoppailukeskukset ovat saaneet väistyä kirpputorien ja elämyksiä tarjoavien palvelujen tieltä. Turha kuluutus on vähentynyt ja ihmiset ovat vähemmän materialisteja.” (27A/M19.)

Sosiaalipalveluiden ja yleisesti julkisten palvelujen osalta tulevaisuutta ennakoitiin sekä toiveikkaasti että pessimistisesti:

”Sosiaalipalveluita on pystytty edistämään mm. ilmastoverotuksen ansiosta ja kansallisesti on siirrytty perustuloon. Kela, terveyspalvelut yms. valtion omisteiset virastot on sulautettu yhden talon alle ja byrokratiaa on leikattu. Armeija on en[ä] olemassa muodollisesti, sillä ainoat paikat, mitkä eivät eroa maailmanjärjestyksestä ovat tietyt köyhät maat jossa konfliktit puhtaasta vedestä ja resursseista ovat jatkuneet jo vuosikymmeniä.” (25A/M15.)

”Valtion menot on minimoitu. Eläkkeet ovat minimissään. Sosiaaliturva on mitä tönä. Suomessa on paljon nälkää näkeviä. Kansa on tyytymätön vihreään hallitukseen.” (3A/M15.)

Kovin pitkästi palvelujen tulevaisuutta ei ollut teksteissä pohdittu ja maininnat palveluista jäivät melko vähäisiksi. Mielenkiintoisia ovat kuitenkin paradoksit ja kontrastit, jotka teksteistä välittyvät. Narratiivit ovat hyvin erilaisista näkökulmista kirjoitettuja ja niiden taustalta voi jonkin verran tulkita nuoren arvostuksia. Toisaalta erityisesti palveluihin liittyen teksteissä on viittauksia tehokkuus- ja keskittämisaajatteluun. Palveluverkosto ehkä harvenee, mutta asioiminen palvelukeskittymissä on entistä tehokkaampaa ja jouhevampaa. Yhdessäkään analysoidussa tekstissä ei käsitelty kaupan alan siirtymistä kivijalkaliikkeistä verkkokauppaan, mikä on hieman yllättävää. Toisaalta myös julkishallinnossa vahva suuntaus on siirtää palveluja ja asiointia verkkoon. Koronapandemian myötä koulujen ja oppilaitosten palveluja ja opetusta on siirretty ainakin tilapäisesti verkon

välityksellä tapahtuvaksi. Voisi ennakoida, että ilmiö tulee jossain määrin jäädäkseen ainakin perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen.

5.1.6. Työ ja elinkeinot

Nuorten teksteissä ei tullut esiin täysin uusia ammatteja tai elinkeinoja, joiden syntyneeseen ilmastonmuutos olisi vaikuttamassa. Yksi suora viittaus ammattien murrokseen löytyi tekstistä, joka käsitteli jätteiden lajittelua:

”Roskakuski on muuttanut haisevasta työstä siistiksi ja arvostetuksi ammatiksi. Jätteet on lajiteltu hyvin joka puolella ja lajitteluastiat ovat tiivi[i]itä ja oikein mitoitettuja jolloin roskakuski ei tarvitse liata käsiään. Hänkään ei varsinaisesti ole roskakuski, vaan raaka-ainekuski. Lajitellut jätteet kierrätetään tehokkaasti, ja tämä on tuonut paljon työpaikkoja ympäri Suomea. Lajittelukeskukset ovat pieniä, mutta kattavana verkkona kuljetuksien kustannusten ja kuormituksen pitämiseksi pieninä.” (9A/M25)

Maatalouselinkeinon supistumiseen viitattiin kolmessa tekstissä (3A/M15; 25A/M15; 17A/N16). Lihansyönnin nähtiin vähenevän ihmisten omista valinnoista käsin, mutta myös taloudellisen ohjauksen seurauksena:

”Monet ihmiset ovat ryhtyneet kasvissyöjiksi omasta tahdostaan” (17A/N16).

”Muutokset arkielämässä ovat olleet näkyviä: Ilmaston nimissä lihansyönti on rajoittunut rikkaimpien etuoikeudeksi koska sen tuotantomäärät ovat laskeneet kannattavuuden ja aggressi[ivi]sen verotuksen takia.” (25A/M15.)

Työllisyyteen ja työttömyyteen otettiin kantaa hieman epäsuorasti:

”Taluskriisi, joka johtuu mm. liian vihreästä politiikasta, eurosta ja heikosta syntyvyydestä. Valtion menot on minimoitu. Eläkkeet ovat minimissään. Sosiaaliturva on mitätöntä. Suomessa on paljon nälkää näkeviä. Kansa on tyytymätön vihreään hallitukseen.” (3A/M15.)

”Ulkomaankauppaa ei myöskään käydä yhtä paljoa enää tullien ja verojen nousun takia, vaan kotimaisia tuotteita käytetään kaikkialla Maapallolla enemmän. Tämän takia arkinen elämäntaso (materialistisesta näkökulmasta) on hieman laskenut kaikkialla, mutta henkinen hyvinvointi on jonkin verran lisääntynyt. – – Länsimainen kulttuuri on muutosasteessa ”alemman intensiteetin kulttuuria” kohti.” (26A/M19.)

Nuoret näkivät globaaliin talous- ja tuotantojärjestelmään liittyvät muospaineet sekä uhkina että mahdollisuuksina yhteiskunnalliselle hyvinvoinnille. Molemmissa em. teksteissä voi nähdä myös protektionismin kannatuksen kasvun ennakkointia.

5.1.7. Teollisuus ja tuotanto

Teollisuuden ja tuotantoon viitattiin yhdeksässä tekstissä. Teollisuuden osalta näkökulmat jakautuivat kehystomuksesta riippuen teollisuuden kasvuun ja vähenemiseen:

”Teollisuus lisääntyy, väkiluku lisääntyy, hiilidioksidi lisääntyy, ihmiset lisääntyvät, mutta luonnonvarat ovat lopussa. Keinot ovat käyttämättä, mutta nyt on myöhäistä. Asia olisi pitänyt hoitaa 2020-luvulla.” (20B/N15.)

”Monia suuria ja haitallisia tehtaita suljettiin ja suuret ilmansaasteet pienenevät hurjasti” (17A/N16).

Tuotannon osalta kantaa otettiin eniten energiantuotantoon (2A/N18; 17A/N16; 22(M)/N16; 30A/M16). Teksteissä viitattiin uusiutuviin energianlähteisiin, aurinkotuuli- ja vesien energian käyttöön. Hiilineutraaliutta pidettiin tavoiteltavana kahdessa tekstissä:

”He huolehtivat, ettei Suomi ole vain hiilineutraali, vaan että Suomi olisi maailman ensimmäinen hiilinegatiivinen valtio” (4A/N18).

”Iloitsen pienesti, koska Suomi on jo hetken ollut täysin hiilineutraali” (2A/N18).

Kotimaisen tuotannon suosiminen maailmanlaajuisesti oli mainittu yhdessä tekstissä (26A/M19). Pakkausmateriaalien ekologisuuden lisääminen huomioitiin kahdessa tekstissä (9A/M25; 23(A)/N15). ”Kertakäyttökulttuuria” kritisoitiin yhdessä tekstissä:

”Halpojen vaatteiden teettäminen ja lennättäminen maailman toiselta puolelta kauppoihin rasittaa luontoa aivan liikaa. Varsinkin kun vaate ostetaan ja käytetään kerran ja sen jälkeen heitetään pois.” (22(M)/N16.)

Pikamuodin hiilijalanjälkeen nuoret voivat vaikuttaa kulutustottumuksillaan, ja kuten aiemmin todettiin, ostopäätöksillä vaikuttaminen on nuorille tärkeä vaikuttamisen kanava. Viime aikoina mediassa on muistutettu, että pikamuodin hiilijalanjälki on suurempi kuin lento- ja laivaliikenteen hiilijalanjälki yhteensä. Erityisesti nuorille trendien seuraaminen ja sosiaalisiin ryhmiin pukeutumisen kautta kuuluminen ovat tärkeitä. Mitä

useampi nuori alkaa suosia kestäviä ja ekologisia vaatemerkkejä sekä vaatteiden kierräystä, sitä enemmän vaateollisuudelle kasautuu positiivista painetta muuttaa tuotantotapoja kestävämpää ja ekologisempaan suuntaan.

5.2. Nuorten ilmastonmuutokseen ja asuinympäristöihin vaikuttaminen

Lukiessani ensimmäisiä kertoja eläytymistarinoita, tuntui vaikealta löytää niistä mitään kovin konkreettisia viittauksia siihen, miten nuoret ovat vaikuttaneet ilmastonmuutokseen ja asuinympäristöihin. Teksteissä oli kyllä kerrottu yhteiskunnassa ja asuinympäristössä tapahtuneista muutoksista, mutta kokonaisvaltaiset kuvaukset siitä, miten muutokset ovat tapahtuneet tai miten niihin on päästy, puuttuivat lähes tyystin. Kuvaukset olivat lyhyitä ja sirpaleisia, ja paljon jäi lukijan tulkittavaksi.

Kertomukset ovat sirpaleisuudestaan huolimatta autenttisia kokemuksia ja olettamuksia tulevaisuudesta. Ne ovat tärkeitä subjektiivisina narratiiveina, vaikka ne eivät muodostaisikaan loogista ja eheää kokonaisuutta. Hajanaiset, rosoiset, lyhyet ja sirpaleiset kertomukset saattavat välittää tiheämpää kokemusta kuin huolellisesti koostetut kokonaiset tarinat. Lyhyt ja yksinkertainenkin kertomus pitää sisällään maailmaa ja ihmisiä koskevia odotuksia ja arviointeja. Kertomus on aina jonkinlainen kannanotto maailmaan, se on heijastuma ja subjektiivinen representaatio, sillä neutraali ja täysin objektiivinen todellisuuden raportoiminen on mahdotonta. Sirpaleiset ja hajanaiset tarinat myös täydentävät toisiaan. (Hyvärinen 2006: 6, 19; Hänninen 2018: 176.) Kertomusten kokonaisuuden tarkasteleminen auttaa siten luomaan moninäkökulmaisen kuvan tulevaisuuden todellisuudesta. Juuri näiden hajanaisten, epävarmojen ja fragmentoituneiden todellisuuskuvien kautta nuoret antisipoivat tulevaisuutta nykyhetkessä.

”Voi kuinka maailma onkaan muuttunut lapsuudestani, kun jouduin taistelemaan oman tulevaisuuteni puolesta. Nyt kaikilla on tulevaisuus ja maapallo” (2A/N18).

Tekstissä ei avata, miten taistelua on käyty, mutta ilmastonmuutokseen ja asuinympäristöihin vaikuttamiseen on tarvittu ’taistelua’. Nykyisen tilanteen saavuttaminen ei ole siis ollut helppoa. Taistelu viittaa siihen, että on jouduttu kohtaamaan monenlaisia ristiriitoja,

joiden ratkaiseminen on ehkä vaatinut uhrauksia, ja ilman kolhuja ei ole selvitty. Tekstistä välittyy kuitenkin se, että lopputulos on ollut vaivan arvoinen: *”Nyt kaikilla on tulevaisuus ja maapallo.”* Tekstistä voisi päätellä, että ilman käytyä taistelua tulevaisuus ja maapallo olisivat olleet mennyttä.

”Sukupolveni edustajat ovat vaikuttaneet muutokseen suuresti. Meidän keskuudessamme on noussut monia uusia innovaatioita muun muassa kierrätyksen helpottamiseksi. Sukupolvemme on myös ollut hyvin ympäristötietoinen ja osannut pohtia menettelytapoja ja tottumuksia ympäristön kannalta ja mahdollisuuksien mukaan muuttanut niitä.” (27A/M19.)

Edellisen kuvauksen kirjoittaja luottaa oman sukupolvensa tieto–taitoon ja kekseliäisyyteen, joka yhdistyy aiempia sukupolvia vahvempaan ympäristötietoisuuteen. Vaikuttaminen on siis mahdollista, kun tietoa ja osaamista on riittävästi tarjolla. Ilmastonmuutokseen vaikuttaminen näyttäytyi myös hyvin käytännönläheisesti kuluttamiseen liittyvinä valintoina ja toimintatapoina:

”Ruoan pois heittäminen kuluttaa paljon luonnonvaroja ja aiheuttaa turhia hiilidioksidipäästöjä. Samoin tämä nykyinen kertakäyttökulttuuri ja veden juoksuttaminen turhaan. Halpojen vaatteiden teettäminen ja lennättäminen maailman toiselta puolelta kauppoihin rasittaa luontoa aivan liikaa. Varsinkin kun vaate ostetaan ja käytetään kerran ja sen jälkeen heitetään pois. –– Jokaisen tässä maapallolla tulee tehdä töitä ilmastonmuutoksen eteen. Vähemmän puhetta ja enemmän tekemistä! Kiitos.” (22(M)/N16.)

Eräs eläytymistarinan kirjoittajista näki kuitenkin nuorten vaikuttamisen ja aktiivisuuden ilmastonmuutoksen suhteen aiheuttavan myös vakavaa haittaa yhteiskunnan taloudellisille rakenteille. Hän oli huolissaan nuorten suosimasta ”liian vihreästä politiikasta”, joka on aiheuttanut talouskriisin:

”Vuosi 2030. Talouskriisi, joka johtuu mm. liian vihreästä politiikasta, eurosta ja heikosta syntyvyydestä. Valtion menot on minimoitu. Eläkkeet ovat minimissään. Sosiaaliturva on mitätöntä. Suomessa on paljon nälkää näkeviä. Kansa on tyytymätön vihreään hallitukseen. –– Nuoret ovat vaikuttaneet tähän lakkoilemalla, ja muuttamalla yleistä mielipidettä vihreään suuntaan. Myös sillä on ollut vaikutuksia, että nuorisokulttuuri on muuttunut siihen suuntaan, että lapsia ja perhe-elämää ei arvosteta. Syntyvyys on heikkoa, ja se pahentaa entisestään talouskriisiä.” (3A/M15.)

Teksti on mielenkiintoinen, sillä vastaaja on valinnut kehyskertomuksen A, jossa nuoret ovat olleet aktiivisia ja vaikuttaneet. Kirjoittaja näkee kuitenkin muutokset hyvin synkinä. Vihreä politiikka on johtanut köyhyyteen ja kurjuuteen. Tekstistä välittyy pelko,

että vihreämpi politiikka johtaa ei-toivottuihin lopputuloksiin ja elämäntilanteen kurjistumiseen. Talouden pyörät eivät pyöri niin kuin niiden kuuluisi. Kirjoittaja tiedostaa syntyyden vaikutukset talouskriisiin ja uskoo talouskasvun vaatimiin lainalaisuuksiin; väestön on kasvettava tai vähintään pysyttävä ennallaan, jotta talous toimii.

Muutamissa teksteissä kiinnitin huomiota kirjoittajien sanavalintoihin, joissa he ulkoistivat itsensä ikään kuin ulkopuoliseksi, objektiiviseksi tarkkailijaksi, eivätkä esiintyneet kertomuksissa itse kovin aktiivisina toimijoina ja vaikuttajina.

”O[m]ja ikäpolveni, alkaa korvaamaan eduskunnassa istuvia setiä ja he ottavat ilmastonmuutoksen tosissaan. He huolehtivat, ettei Suomi ole vain hiilineutraali, vaan että Suomi olisi maailman ensimmäinen hiilinegatiivinen valtio.” (4A/N18.)

Tässä tekstissä juutuun muotoiluun ’he huolehtivat’. Kirjoittajan mukaan hänen oma sukupolvensa on ’alkanut korvaamaan eduskunnassa istuvia setiä’. Tuntuu loogiselta, että lause jatkuisi ’ja me otamme ilmastonmuutoksen tosissaan’. Pohdin, että olisiko tässä sittenkin viitattu ’eduskunnassa istuviin setiin’, jotka ottavat ilmastonmuutoksen tosissaan, mutta toisaalta ’setien korvaaminen’ viittaa kuitenkin siihen, että puhutaan ’omasta ikäpolvesta’, jotka ’ottavat ilmastonmuutoksen tosissaan’. ’He huolehtivat’ viittaisi myös siis ’omaan ikäpolveen’. Mutta miksi ’he’, miksi ei ’me’? Ehkä kirjoittaja ei näe itseään poliittisesti aktiivisena vaikuttajana eikä siten kykene identifioitumaan ’huolehtijoihin’, mutta uskoo, että tällaisia huolehtijoita löytyy omasta ikäpolvesta. Tekstistä välittyy myös näkökulma, että ’eduskunnassa istuvat sedät’ eivät ymmärrä ilmastonmuutoksen vakuutta eikä heihin päätöksentekijöinä voi luottaa. Heidät on korvattava oman sukupolven edustajilla, joiden ymmärrys on parempi.

” – – kuulen, kun nuoret huutavat takanani: ”Päätäjät! Huomioikaa nuoret ja niiden tulevaisuus!” Näen heidän kantavan kylttejä ja keräävän nimiä adressiin, jossa päätäjiltä pyydetään rosiksia ja kierrätystä. Myös huomaan allekirjoittaessani sanan puhdas ilma. Se olisi hienoa. Jatkan matkaani ja näen ystäväni skeittilaudan kanssa. Hänellä on vihreä liivi, jossa lukee ”Kierrätä.” Hän on mukana kaupungin ja maakunnan kierrätys Hankkeessa. Se pyrkii [edistämään] kierrätyksen lisäämistä ja vapaa-ajallaan hän pitää huolta muitten hankkeelaisten kanssa teiden ja puistojen siisteydestä. Olen ylpeä kaupungistamme! Ilmastonmuutos on tärkeää kaupunkimme nuorille. He haluavat selvästi paremman tulevaisuuden heille ja tuleville sukupolville. He tekevät kaiken sen eteen.” (16A/N16)

”Minun 2030-luvulla [paikkakunnalla] ollaan astuttu vastuun kenkiin ja tunneilla opetettu asiasta. – – [Paikkakunnan] nuoret ovat mukana Ilmastonmuutos vastaisessa aloitteessa ja pyrkivät noudattamaan uusi[a] ilmastoasetuksia.” (12A/N16.)

Sama etäännyttäminen toimijaryhmästä jatkuu näissä teksteissä. Kirjoittaja on ulkopuolinen tarkkailija eikä ryhmän sisällä toimiva. Miksi näin on? Kirjoittaja katselee muita nuoria, jotka toimivat aktiiveina, sen sijaan että hän itse kantaisi kylttejä, keräisi nimiä adressiin, pukeutuisi kierrätystä kannattavaan liiviin ja olisi mukana hankkeissa. Sana-
muotojen valinta vaivasi minua tehdessäni analyysia, mutta ymmärsin sen todennäköisesti johtuvan kehyskertomuksen muotoilusta. On mahdollista ja jopa todennäköistä, että kirjoittajat ovat omaksuneet etäännytetyn näkökulman nimenomaan kehyskertomuksesta:

*”Eletään vuotta 2030. Suomessa ja muuallakin maailmassa on tunnistettu luontoympäristöä uhkaavat haasteet. Moniin toimenpiteisiin on ryhdytty esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja lajien joukkosukupuuuttoaallon pysäyttämiseksi. Sinun sukupolvesi nuoret ovat olleet merkittävässä roolissa ympäristöä koskevissa toimenpiteissä. Kerro, miten asuinympäristösi on muuttunut. Kuvaile esimerkiksi luontoa, asumista, liikennettä ja palveluja. Kerro myös, **miten nuoret ovat vaikuttaneet** [korostus lisätty] muutoksiin.”*

Kehyskertomuksen olisi voinut muotoilla myös esimerkiksi näin:

”Elät vuotta 2030. Suomessa ja muuallakin maailmassa on tunnistettu luontoympäristöä uhkaavat haasteet. Olet ryhtynyt/osallistunut moniin toimenpiteisiin esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja lajien joukkosukupuuuttoaallon pysäyttämiseksi. Te nuoret olette olleet merkittävässä roolissa ympäristöä koskevissa toimenpiteissä. Kerro, miten asuinympäristösi on muuttunut. Kuvaile esimerkiksi luontoa, asumista, liikennettä ja palveluja. Kerro myös, miten olet ollut vaikuttamassa muitten nuorten kanssa muutoksiin.”

Toisaalta tämä jälkimmäinen muotoilu voi olla ongelmallinen, koska se sisältää jo itsessään väitteen kirjoittajan omista, henkilökohtaisista valinnoista ja aktiivisesta osallistumisesta. Tutkimuksessa käytetty kehyskertomusmuotoilu on sävyltään neutraalimpi eikä ole kirjoittajasta mitään. Se ei estä kirjoittajaa asettumasta ja identifioitumasta aktiiviseksi toimijasubjektiksi, mutta toisaalta muotoilu saattaa kannustaa asettumaan ikään kuin ulkopuoliseksi tarkkailijaksi. Neutraali muotoilu mahdollistaa myös sen kaltaiset eläytymistarinat, joissa A ei ole automaattisesti hyvä vaihtoehto ja B huono vaihtoehto. Kehyskertomuksia laatiessani huomioin tämän näkökulman, joka myös tuotti yhden eläytymistarinan, jossa A-kehyskertomus toimi pohjana negatiiviselle skenaariolle.

On siis vaikeaa arvioida, johtuuko kirjoittajien vaikeus nähdä itsensä aktiivisena toimijana kehyskertomuksen muotoilusta vai siitä, että he tietoisesti tai tiedostamattaan ulkoistavat itsensä aktiivisesta toimijuudesta, sillä ”joku muu on aktiivinen ja toimii minunkin puolestani”. Suoraa johtopäätöstä ei voi tehdä, mutta tätä olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin käyttämällä kehyskertomuksesta eri versioita riittävän suurilla vastaajamäärillä sekä vertaamalla vastauksia keskenään. Jos jatkaisin ja laajentaisin tutkimusta myöhemmin, tekisin näin.

Kehyskertomuksen B valinneet näkivät nuorten vaikuttamattomuuden laiskuutena, välinpitämättömyytenä, voimattomuutena ja vastuuttomuutena. Tämä havainto voisi toisaalta tukea vastuun ulkoistamisen näkökulmaa myös em. A kehyskertomuksen vastauksissa.

”Sukupolveni nuoret ovat olleet ilmastonmuutoksen torjunnan suhteen passiivisia, vaikka vaikuttamiskeinot ovat olleet hyvin tiedossa. On ajateltu, että joku muu jossain muualla hoitaa torjumisen. – – Keinot ovat käyttämättä, mutta nyt on myöhäistä. – – Mitään ei ole tehty, mitään ei tulla tekemään, sillä kyllähän joku muu hoitaa sen. Se on jonkun muun tehtävä.” (20B/N15.)

”Kymmenen vuotta sitten olin vain 17. Ennen kuin ehdin kolmeenkymmeneen, oli maailma jo pilalla. Pilalla vain koska minä en tehnyt mitään. Koska me emme tehneet mitään. Tiedän, ettei yksi ihminen saa koko maailmaa pelastettua. Mutta koska me kaikki niin ajattelimme, eikä yksikään mitään tehnyt, olimme tuhoon tuomittuja. Poliitiikka oli pilalla, se oli vain turhia lupauksia pelastuksesta. Vaan mitään ei tehty, ja maailman valot sammuiivat yksi kerrallaan.” (29B/N16.)

Vaikuttamattomuus johtui myös siitä, että ilmastonmuutoksen todellisuuteen ja olemassaoloon ei yksinkertaisesti uskottu (28(B)/M18; 15B/M17). Vastauksissa B-kehyskertomukseen on nähtävissä nuorten asenteissa ja toiminnassa torjunnan ja kieltämisen defensimekanismeja. Torjuva on välinpitämätön eikä piittaa ongelmista, kieltäjä ei edes myönnä ongelman olemassaoloa.

Synteessä nuorten vaikuttamisesta ilmastonmuutokseen ja asuinympäristöihin voisi todeta näin: Vaikuttaminen on taistelua, sillä yhteiskunnassa vallitsevat vastavoimat. Toisen vastavoiman kannattajat suhtautuvat ilmastonmuutokseen todellisuutena, joka johtuu ihmisen toiminnasta ja edellyttää vastuullisia toimenpiteitä kiireellisesti. Toinen vastavoima torjuu ja kieltää ilmastonmuutoksen olemassaolon, tai ei pidä sitä uhkana, jolloin vaatimukset käyttäytymisen muutoksesta ja kulutuksen karsimisesta koetaan elämänlaatuuhkaavina tekijöinä. Vastavoimat taistelevat erityisesti politiikan kentällä, ja siihen

nuoret pyrkivätkin vaikuttamaan. Poliittisten päätösten ja lainsäädännön kautta käyttäytyminen muuttuu tehokkaimmin. Kyse on myös sukupolvien välisestä taistelusta. Vanhemmat ikäluokat kokevat ilmastonmuutoksen eri tavoin kuin nuoremmat sukupolvet. Nuoret haluavat, että vanhemmat, valtaa pitävät ikäluokat kuulisivat heidän äänensä ja vastaisivat huoleen. Epätietoisuus voi kuitenkin vaikeuttaa päätöstä asettua kummankaan vastavoiman puolelle. Nuoret odottavat saavansa relevanttia ja objektiivista tietoa ilmastonmuutoksesta. Tieto, osaaminen, arvot ja asenne yhdistyneenä joukkovoimaan ovat edellytyksiä vaikuttamisessa ilmastonmuutokseen ja asuinympäristöihin.

Eläytymistarinoista välittyy se, että nuorilla ei ole kovin selkeitä ja kokonaisvaltaisia visioita siitä, miten he pystyisivät vaikuttamaan ilmastonmuutokseen ja omiin tulevaisuuden asuinympäristöihinsä. Nuoret eivät ole kovin valtaistuneita tai emansipoituneita ilmastonmuutoksen suhteen, vaan epävarmoja ja pitkälti riippuvaisia aikuisten toimista ja päätöksistä. Nuoret ohjautuvat sen mukaan, mitä EU:ssa tai kansallisella tasolla päätetään. Tästäkin näkökulmasta käsin poliittisiin päätöksentekijöihin vaikuttaminen tuntuu nuorista toimivalta strategialta. Vaikuttamatta jättäminen aiheutti ahdistunutta katumusta: *"Oi rakas Maa, anna anteeksi"* (29B/N16).

5.3. Nuorten osallistumista ja vaikuttamista tukevat rakenteet

Nuorten eläytymistarinoita systemaattisesti lukiessani huomasin kertomuksista silmiinpistävän puutteen; yhdessäkään analysoidussa (n=21) eläytymistarinassa ei mainittu nuorisovaltuustoa nuorten vaikuttamiskanavana ilmastonmuutokseen ja asuinympäristöihin liittyen, vaikka vastaajat itse olivat nykyisiä ja entisiä nuorisovaltuutettuja. Dekonstruktivisessa lukemistavassa olennaista on löytää tekstistä myös vaikenemisiä, ristiriitaisuuksia ja piilosisältöä, jotka kertovat jotain olennaista tutkittavasta ilmiöstä (Niikko 2018: 96–97). Tämän tutkimuksen pohjalta olisi kuitenkin turhan rohkeaa vetää suoraa johtopäätöstä, että nuorisovaltuustot eivät ole konkreettinen vaikuttamisen kanava ilmastonmuutokseen ja asuinympäristöihin liittyen. Analyysin pohjalta heräsi kuitenkin perusteltu epäily nuorisovaltuustojen todellisesta merkityksestä paikallisen ja kansallisen ilmasto- ja ympäristöpolitiikan suunnittelussa. Eikö nuorisovaltuuston *pitäisi olla* edustuksellisen demokratian

legitiiminä, politiikoita valmistelevana ja päätöksiä tekevänä elimenä erityisen keskeinen tulevaisuuteen vaikuttavien alueellisten toimien suunnittelussa?

Osallistumista ja vaikuttamista tukevia rakenteita kartoittaessa eläytymistarinoista löytyy neljä suoraa viittausta konkreettiseen nuorten aktiiviseen toimijaryhmään, joista mielenkiintoinen on viittaus partiolaisiin: ”*Suomen Partiolaisten jäsenmäärä on noussut yli 100 000*” (24A/M15). Viittaus partiolaisiin voisi sisältää myös ajatuksen, että nuorten kiinnostus luonnossa liikkumista ja luontoa kohtaan ovat tulevaisuudessa kasvaneet. Yhdessä eläytymistekstissä viitataan kaupungin ja maakunnan kierrätys Hankkeeseen, jossa on mukana nuoria (16A/N16), nuoret myös osallistuvat mielenilmauksiin (16A/N16; 3A/M15), ovat mukana ilmastonmuutosta torjuvassa aloitteessa (12A/N16) ja keräävät nimiä adressiin puhtaamman luonnon puolesta (16A/N16). Yhdistys-, hanke- ja järjestötoiminta ovat luontevia osallistumista ja vaikuttamista tukevia rakenteita, sillä niiden puitteissa nuorten on mahdollista saavuttaa joukkovoimaa.

Aktiivisina toimijaryhminä nähdään myös vihreitä arvoja kannattavat poliittiset puolueet, joiden vaikutusvalta lisääntyy (25A/M15) sekä viitataan yleisen mielipiteen muutokseen vihreään suuntaan (25A/M15; 3A/M15) ja nuorisokulttuurin muutoksiin vähemmän lapsia ja perhe-elämää arvostavaksi (3A/M15). Lapsiin ja perhe-elämään liittyvä viittaus voisi sisältää ajatuksen vaihtoehtoisesta lapsettomuudesta ekologiisiin arvovalintoihin liittyen, mutta se jää hyvin implisiittiseksi ja tulkinnanvaraiseksi. Vihreän agendan ajaminen voisi saada aikaan jopa kovien keinojen käyttöönottoa, tekstissä ei kuitenkaan kerrota, ovatko toteuttajina nimenomaan nuoret;

”Ympäristömiehen sabotaa ja harvemmin jopa terrorismi ovat uusia ilmiöitä, joita radikaalimmat vihreät uusajattelijat ovat harjoittaneet. Suomessa näihin ei kuitenkaan olla vielä törmätty.” (26A/M19.)

Muut viittaukset osallistumista ja vaikuttamista tukeviin rakenteisiin liittyvät ennemminkin jo toteutuneisiin yhteiskunnallisiin uudistuksiin, kuten lainsäädännöllisiin ja verotuksellisiin ohjauskeinoihin sekä toisaalta sosiaalisiin ja kulttuurisiin toiminta- ja käyttäytymismalleihin. Nuoret siis ajattelevat, että yhteiskunnalliset rakenteet muuttuvat, mutta he eivät juurikaan osaa nimetä tai sijoittaa itseään osaksi *konkreettisia ja aktiivisia*

toimijaryhmiä, jotka muutoksen käytännössä toteuttavat. Muutos tulee ikään kuin ylhäältäpäin, annettuna.

”Ilmastonmuutoksen estämiseksi ollaan tehty töitä valtiollisellakin tasolla. Valtiot ja muut poliittiset toimijat, kuten EU ovat muokanneet prioriteettejään ja nostaneet ilmastonmuutoksen hidastamisen ja pysäyttämisen tärkeiksi tavoitteiksi.” (26A/M19.)

Ympäristöemansipoitumisen näkökulmasta oma konkreettinen toiminta (yksilönä toimijaryhmän kautta) ja sen vaikutukset ovat olennaisia. Jos aktiivista toimijuutta ei synny, ei ole mahdollista myöskään vaikuttaa ja muuttaa rakenteita. Vaihtoehtoiksi jää vallitseviin toimintarakenteisiin tyytyminen ja niiden mukaisessa kehikossa toimiminen tai passiivisuus. Poliittinen passiivisuus liitettiin nuorten eläytymistarinoissa vallitsevaan individualistiseen kulttuuriin, jossa ”yhden ihmisen teoilla ei ole merkitystä”, mutta myös relevantin tiedon puutteeseen ja epätietoisuuteen, ketä äänestää (20B/N15; 29B/N16).

Eläytymistarinoissa näyttäytyy koulun ja koulutuksen merkitys ilmastonmuutostiedon omaksumisessa ja näin ollen välillisesti vaikuttamista ja osallistumista tukevana rakenteena:

”Meitä sivistettiin koulussa tiedolla, vaikka se olisi ollutkin pelottavaa, sillä me tarvitsimme sitä avaamaan meidän silmämme.” (17A/N16.)

”Minun 2030-luvulla [paikkakunnalla] ollaan astuttu vastuun kenkiin ja tunneilla opetettu asiasta.” (12A/N16.)

”Kouluissa ilmasto-oppi on pakollinen oppiaine – jos niitä voi oppiaineiksi kutsua.” (25A/M15.)

Nuoret selkeästi kaipaavat sitä, että heille annetaan luotettavaa ja objektiivista ilmastonmuutostietoa juuri kouluopetuksen kautta. Ilman riittävää tietoa on mahdotonta muodostaa mielipiteitä ja arvoja, jotka puolestaan ohjaavat toimintaa ja aktiivisten toimijaryhmien syntyä. Nuorille ilmastonmuutos on teema, joka ansaitsee koulussa ihan oman oppiaineensa. Viimeksi mainittu poiminta eläytymistarinasta kiteyttääkin oivallisesti, miten merkityksellisestä ilmiöstä on kysymys nuorten ajatusmaailmassa.

Nuorten kirjoituksissa esiintyi jonkin verran vastakkainasettelua ja tiettyä stereotypisointia sukupolvien välisessä suhtautumisessa ja asenteessa ilmastonmuutosta kohtaan. Nuoret kokevat olevansa huolestuneempia ilmastonmuutoksesta kuin heitä vanhemmat

ikäpolvet ja he myös tiedostavat hyvin, että heillä on vähemmän valtaa vaikuttaa asioihin kuin vanhemmilla ikäpolvilla. Toisaalta tämän havainnon suhteen oli löydettävissä myös toiveikkuutta:

”Me silloin joskus nuorena eläneet olemme pääs[s]jeet mukaan vaikuttamaan yhteiskunnan suurimpiin muutoksiin. Meidän mielipiteitämme kuultiin. – – Kiitos siitä, että kuulitte meitä.” (17A/N16)

6. POHDINTA

Tulevaisuus on ennakoimaton. Tutkielmaprosessin venähtäessä suunniteltua pidemmäksi näkökulmat syvenivät ja laajenivat. Jos tänään keräisin eläytymistarinat samoilta henkilöiltä, ne voisivat olla hyvin erilaisia. Kompleksisessa maailmassa kompleksisuuskerroin tuntuu kasvavan kuten tietokonepelissä, jossa kentät ovat pelin edetessä yhä vaativampia. Enää emme kamppaile pelkästään ilmastonmuutoksen kanssa. Kuvaan on tullut mukaan maailmanlaajuinen pandemia, joka on hetkeksi raivannut kaikki muut huolenaiheet maton alle. Tapamme käydä kouluja, tehdä työtä, kuluttaa, liikkua ja esiintyä julkisilla paikoilla muuttui radikaalisti puolessa vuodessa. Samaan aikaan, kun 'paluu normaaliin' näyttää vielä kaukaiselta ajatukselta, olemme oppineet sopeutumaan vallitsevaan tilanteeseen. Vain harva osasi ennustaa, että näin voisi käydä.

Ympäristöemansipoituminen on mielikuvituksen vapauttamista, tulevaisuuden ennakoimista toiveikkaista lähtökohdista käsin. Koronaviruspandemia on kaikessa kauheudessaan tuonut mukanaan myös jotakin hyvää. Se on esimerkiksi osoittanut, että suuri osa työstä on tehtävissä ilman työmatkaliikennettä. Liikenteen ja teollisuuden tilapäisen vähenemisen myötä ihmiset eri puolilla maailmaa ovat saaneet maistiaisia siitä, millaista on nähdä sininen taivas ja hengittää raitista ilmaa. Vaikea sanoa, jäävätkö oivallukset tilapäisiksi, jos pandemia saadaan lopulta taltutettua. Koronaviruspandemia on opettanut myös sen, että uhkakuvat tuntuvat kaukaisilta niin kauan, kunnes ne toden teolla alkavat koskettaa omaa elinpiiriä. Valitettavasti tämä pätee myös ilmastonmuutokseen, olemme toivottoman hitaita ennakoimaan ennen kuin on pakko. Ehkä me kuitenkin tarvitsemme pandemian kaltaisia ”tönäisyjä” huomataksemme, että asioita voi tehdä myös toisin.

Nuorten kuva tulevaisuuden asuinympäristöistä, niiden muuttumisesta ja muutokseen vaikuttavista tekijöistä on melko suppea ja hyvin fragmentoitunut. Suhteellisen pieni tutkimusaineisto ja toisaalta melko vapaa kysymyksenasettelu osoitti, että ilmastonmuutokseen ja tulevaisuuden asuinympäristöihin liittyvät narratiivit ovat hyvin subjektiivisia ja kirjavia, vaikka yhdistäviäkin tekijöitä löytyy. Voisi myös sanoa, että tulevaisuuskuvat olivat pääosin melko realistisia, maltillisia ja arkeen kiinnittyneitä, eivät kovinkaan mielikuvituksellisia, lennokkaita tai utooppisia. Nuorilla ei ole myöskään kovin selkeää näkemystä siitä, miten he pystyvät vaikuttamaan tulevaisuuden asuinympäristöihin.

Monissa kertomuksissa muutoksia oli tapahtunut, mutta vain harvoissa kertomuksissa otettiin kantaa kysymykseen, miten nuoret itse ovat olleet osallisina muutosten toteuttamiseen. Vaikuttamista mahdollistavien rakenteiden luomisen merkitys siis korostuu. Teppo Eskelisen (2018; 2019) havainto nuorten kapeutuneesta kyvystä kuvitella vaihtoehtoisia tulevaisuuksia jäi tämän tutkielman jälkeen kaiheartamaan. Tulevaisuudessa tarvitsemme entistä ketterämpää kykyä käyttää luovaa mielikuvitusta, jotta voimme löytää ratkaisuja lokaaleihin ja globaaleihin ilmastonmuutoksen aiheuttamiin muutoksiin.

Olisi mielenkiintoista toteuttaa vastaavanlainen tutkimus hankkeena, johon haettaisiin ilmastonmuutoksen torjumisesta ja asuinympäristöjen kehittämistä kiinnostuneita nuoria. Hanke alkaisi tulevaisuuteen sijoittuvien eläytymistarinoiden keräämisellä, kuten tässäkin tutkimuksessa. Seuraavaksi nuorille jaettaisiin relevanttia, paikalliseen kontekstiin sovellettua ilmastonmuutostietoa monista eri näkökulmista. Nuoret saisivat myös itse etsiä tietoa ja vastauksia kysymyksiin esimerkiksi haastatteleamalla tutkijoita, paikallisia asiantuntijoita, päättäjiä ja ympäristöasioiden kanssa työskenteleviä yrittäjiä. Tietoa kartuttavan vaiheen jälkeen nuoret voisivat osallistua asuinympäristöä koskeviin päätöksentekoprosesseihin tai tuottaa jonkin oman ympäristöhankkeen, jonka kautta olisi mahdollista kasvattaa taitoja ja itsetuottamusta kansalaistoimijoina, asiantuntijoina ja vaikuttajina sekä saada valtaistumisen kokemuksia. Viimeisessä vaiheessa kerättäisiin uudelleen tulevaisuuteen sijoittuvat eläytymistarinat ja verrattaisiin niitä alussa kerättyihin kertomuksiin. Tällaisella tutkimuksella olisi mahdollista selvittää, voidaanko nuorten mielikuvitusta ja innovointikykyä lisätä, kun heille luodaan olosuhteita ja rakenteita, joiden kautta he saavat lisää asiantuntemusta ja pääsevät vaikuttamaan ympäristöönsä koskevissa asioissa. Hankkeen alussa ja lopussa valtaistumisen ja ympäristöemansipoitumisen kokemuksia voisi kartoittaa myös haastattelujen ja kyselyjen avulla. Toimintatutkimuksen menetelmät soveltuisivat myös hyvin tämän tyyppiseen tutkimukseen.

Paikkaperustaisuuden hyödyntäminen ilmastonmuutosantisipoinnissa on aihepiiri, joka ansaitsisi lisätutkimusta. Jäin pohtimaan erityisesti kysymystä siitä, miten hallinnollisen ja poliittisen päätöksenteon pohjana olevan luonnon diversiteettiä koskevan tiedon ehtyminen korvataan, kun tietoa tuottavien luontoharrastajien joukko harvenee. Voisiko ratkaisuna olla esimerkiksi systemaattinen havaintotiedon kerääminen paikallisesta

luontoympäristöstä, joka olisi sisällytetty esimerkiksi peruskoulu- ja lukio-opetukseen? Tämän tyyppinen opetukseen liitetty luonnon havainnoiminen ja tiedon kerääminen vahvistaisi nuorten kosketusta lähiseudun luontoympäristöihin ja auttaisi konkreettisesti näkemään muutoksia, joita ilmaston muuttuminen aiheuttaa luonnossa. Sanna Koskisen (2010) kehittämä osallistuva ympäristökasvatus täydentää oivallisesti havainnointiin ja tiedon keräämiseen liittyvää nuorten osaamista yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja ympäristövastuulliseen kansalaisuuteen, kunhan sitä hyödynnetään konkreettisesti kuntasektorilla työkaluna nuorten osallistamisessa.

Ilmastonmuutos on jatkuvasti esillä mediassa, mutta se ei vaikuta Suomessa vielä niin voimakkaasti, että yhteiskunnan rakenteet alkaisivat ohjautua sen mukaisesti laajemmassa mittakaavassa. Vaikka ehkäisevät ja ennakoivat toimenpiteet olisivat tarpeellisia, ne konkretisoituvat usein vasta sitten, kun lainsäädäntö edellyttää ryhtymään toimenpiteisiin. Talousvaikeuksien kurimuksissa painivilla kunnilla ei ole juurikaan pelivaraa, panoja eikä resursseja mihinkään ylimääräiseen lakisääteisten tehtäviensä lisäksi. Nuorten valtaistuminen ja osallisuuden lisääminen ovat edellytyksiä, jotta nuoret pystyvät tulevaisuudessa kohtaamaan ilmastonmuutoksen tuomat lokaalit ja globaalit haasteet. Kunnissa on kuitenkin vielä paljon tehtävää yleisestikin kansalaisyhteiskunnan aktivoimisessa ja osallistamisessa omaa ympäristöään koskeviin toimiin ja päätöksentekoon. Nuorten on vaikeaa valtaistua elleivät vanhemmat ikäpolvet näytä mallia ja anna nuorille tarvittavia resursseja. Yhteisöllisyys ja osallisuus yhteiskunnassa eivät toteudu enää niin paikkaperustaisesti kuin aiemmin historiassa, vaikka moni käytännön asia tapahtuukin lokaalisti. Ilmastonmuutokseen liittyviä agendoja edistetään verkostoissa, sosiaalisen median alustoilla ja yli paikallisissa organisaatioissa. Tämä asettaa omat haasteensa paikallisen ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävän yhteisöllisen toiminnan organisoitumiselle.

Tutkimuksen empiirinen aineisto on suhteellisen pieni näyte, mutta sen perusteella nuorisovaltuustotoiminnalla ei ole tällä hetkellä roolia paikallisten tai kansallisten ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävien politiikoiden ja strategioiden luomisessa. Tätä havaintoa olisi hyödyllistä pohtia ja tutkia tarkemmin. Voi miettiä, miten laajalti ilmastonmuutokseen liittyvät teemat ovat ylipäätään kunnallispolitiikan agendalla. Suuremmissa kaupungeissa todennäköisesti enemmän kuin pienemmissä kunnissa. Poliittisen päätöksenteon

valmistelu on usein hyvin virkamiesvetoista ja asiat viedään melko valmiina poliittisen johdon päätettäviksi. Aidosti kansalaisia osallistavat päätöksentekoprosessit vaativat valvutuneisuutta ennen kaikkea poliitikoilta. Halua käydä syvällisempää keskustelua siitä, mitä kuntalaiset aidosti haluavat. Taloudellinen niukkuus ohjaa helposti asioiden valmistelua suuntaan, jossa poliittisille päättäjille, kansalaisille ja kuntalaisille tarjotaan vain valmiita vaihtoehtoja, joista valita. Osallistavat päätöksentekoprosessit vaativat myös virkamieskunnalta panostusta ja osaamista. Nuorten osallistaminen poikkeaa aikuisten kansalaisosallistamisesta ja vaatii erityisosaamista asian parissa työskenteleviltä virkamiehiltä.

Toisaalta nuorten fasilitoiminen kansalaisosallistujiksi voi olla haastavaa hallinnollis-byrokraattisten prosessien kautta. Olisi tärkeää löytää sellaisia yhteisöllisen osallistumisen muotoja, joista mahdollisimman moni nuori voisi olla kiinnostunut. Osallistumisen pitäisi tukea aktiivista toimijuutta ja toiminnan tulokset olla nähtävissä kohtuullisella aikajännteellä. Tulevaisuuden asuin ympäristöjen tutkimusta ja utopioiden käyttöä metodina voisi yhdistää esimerkiksi taide- ja kulttuurisektorin tutkimukseen. Esimerkiksi mikroutopioita voisi hyödyntää tämän tyyppisessä tulevaisuudentutkimuksessa.

Mikroutopiat ovat alustoja, joilla voidaan tehdä kokeiluja vaihtoehtoisista todellisuuksista, yhteiskuntajärjestelmistä, prosesseista ja vuorovaikutuksen tavoista. Mikroutopioita on sovellettu usein osallistavissa yhteisötaideprojekteissa, joissa on visualisoitu tai konkretisoitu millaiselta vaihtoehtoinen todellisuus voisi näyttää, tai siihen voi kokemuksen kautta eläytyä. Mikroutopioiden tavoitteena on herätellä ihmisiä kyseenalaistamaan valitsevaa todellisuutta ja ruokkia heidän mielikuvitustaan luomaan vaihtoehtoisia tapoja järjestää yhteisöllistä elämää. Usein tämän tyyppiset projektit ja kokeilut saavat näkyvyyttä tiedotusvälineissä ja voivat toimia myös poliittisesti kantaa ottavina julkilausumina. (Mahoney 2017.) Mikroutopioiden rakentaminen yhdessä taiteilijoiden ja tieteilijöiden kanssa voisi olla nuorten näkökulmasta innostava tapa visualisoida tulevaisuuskuvia. Jo pelkästään keskustelun herättäminen ja keskustelu tulevaisuudesta, toiveista ja pe-loista on osa ongelmien ratkaisua.

Mielikuvitus on ainoa väline, jonka avulla voimme ratkaista reaali maailman kompleksisia, nopeasti ilmaantuvia ja ennen kohtaamattomia ongelmia. Luova mieli edellyttää tilaa toimia. Se edellyttää lupaa kyseenalaistaa vallitsevia instituutioita ja niiden toimivuutta. Luova mieli kasvaa maaperässä, jossa sille tarjotaan riittävän ravinteikasta ja monipuolista tietoa sekä mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin. Mahdollisuuksia yrittää ja epäonnistua, ja yrittää uudelleen. On kokeiltava rohkeasti kaikkea käteen sopivaa, yhdisteltävä asioita ennakkoluulottomasti, visioitava villisti. Ilman mielikuvitusta ja luovuutta olemme pulassa. Tiedolla johtaminen ja tehokkuusajattelu ovat tärkeitä, mutta nopeasti realisoituvissa tilanteissa tarvitaan ennen kaikkea luovuutta ja resilienssiä. Kysymys kuuluukin, miten vahvistamme näitä valmiuksia nuorissamme nyt ja tulevaisuudessa?

LÄHDELUETTELO

Adams, Paul C. & Astrid Gynnild (2013). Environmental Messages in Online Media: The Role of Place. *Environmental Communication* Vol. 7, No. 1, 113–130. Saatavissa 13.10.2020: <https://doi-org.proxy.uwasa.fi/10.1080/17524032.2012.754777>.

Agyeman, Julian (2008). Toward a 'just' sustainability? *Journal of Media & Cultural Studies*. Vol. 22, No. 6, December 2008, 751–756. Saatavissa 28.4.2019: <http://web.a.ebscohost.com.proxy.uwasa.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=f7d9951f-d387-4b7f-9621-c9f45c6c4191%40sdc-v-sessmgr01>.

ALL-YOUTH (2019). Kaikki nuoret haluavat määrätä elämästään -tutkimushanke 2018–2023. Saatavissa 8.5.2019: <https://www.allyouthstn.fi>.

Ameel, Lieven & Alekski Neuvonen (2016). Utopioiden jälkeen: vaihtoehtoisia tulevaisuusvisioita kirjallisuudessa ja kaupunkistrategioissa. *Terra* 128: 4, 215–220. Saatavissa 11.10.2019: <http://elektra.helsinki.fi.proxy.uwasa.fi/se/t/0040-3741/128/4/utopianj.pdf>.

Benestad, Rasmus E., Dana Nuccitelli, Stephan Lewandowsky, Katharine Hayhoe, Hans Olav Hygen, Rob Van Dorland & John Cook (2016). Learning from mistakes in climate research. *Theoretical and Applied Climatology* Vol. 126, Issue 3–4, 699–703. Saatavissa 3.10.2019: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs00704-015-1597-5.pdf>.

Chenoweth, Erica (2013). The success of nonviolent civil resistance: Erica Chenoweth at TEDxBoulder. TEDx Talks, Youtube 4.11.2013. Saatavissa 4.10.2019: <https://www.youtube.com/watch?v=YJSehRIU34w>.

Denniss, Rebecca Joy & Aidan Davison (2015). Self and world in lay interpretations of climate change. *International Journal of Climate Change Strategies and Management* Vol. 7 No 2, 140–153. Saatavissa 3.10.2019: <https://www-emerald->

com.proxy.uwasa.fi/insight/content/doi/10.1108/IJCCSM-03-2014-0046/full/html.

Ehrnrooth, Jari (2019). Jari Ehrnroothin kolumni: Turha pyhittää luontoa. Yle 21.10.2019. Saatavissa 6.11.2019: <https://yle.fi/uutiset/3-11019130>.

Elokapina Extinction Rebellion Finland (2019). Julistamme Suomeen ilmastohätätilan. Saatavissa 10.10.2019: <https://extinctionrebellion.fi>.

Eskelinen, Teppo (2019). Demokratia utopiana & sen vastavoimat. Tampere: Vastapaino.

Eskelinen, Teppo (2018). Utopioiden ajankuva: voiko poliittisen mielikuvituksen pelastaa? Alusta! Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Saatavissa 16.1.2019: <https://alusta.uta.fi/2018/09/26/utopioiden-ajankuva-voiko-poliittisen-mielikuvituksen-pelastaa/>.

Eskelinen, Teppo, Keijo Lakkala, Alekski Lohtaja Olli-Pekka Moisio ja Miikka Pyykkönen (2017). Utopia on yhteiskunnallisten vaihtoehtojen etsimisen menetelmä. Futura 1/17: 36–37. Saatavissa 27.11.2020: <http://elektra.helsinki.fi.proxy.uwasa.fi/se/f/0785-5494/36/1/utopiaon.pdf>.

Eskola, Jari (1998). Eläytymismenetelmä sosiaalitutkimuksen tiedonhankintamenetelmänä. Tampereen yliopiston julkaisujen myynti.

Eskola, Jari & Juha Suoranta (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari, Sanna Karayilan, Terhi Kaski, Tiina Lehtola, Tiina Mäenpää, Oshie Nishimura-Sahi, Anu-Maarit Oede, Mari Rantanen, Sirkku Saarinen, Päivi Toivikko, Marianna Valtonen & Anna Wallin (2017). Eläytymismenetelmä 2017: Ohjeita ja kokemuksia menetelmästä kiinnostuneille. Teoksessa: Eläytymismenetelmä 2017: Perusteema ja 11 muunnelmaa, 266–293. Toim. Jari Eskola, Tiina Mäenpää

& Anna Wallin. Tampere University Press. Saatavissa 30.12.2019:
<https://trepo.tuni.fi/handle/10024/102485>.

Frank, Kathryn I. (2006). The Potential of Youth Participation in Planning. *Journal of Planning Literature*, Vol. 20, No. 4. Saatavissa 13.10.2020: <https://journals-sagepub-com.proxy.uwasa.fi/doi/pdf/10.1177/0885412205286016>.

Friedmann, John (2000). The Good City: In Defence of Utopian Thinking. *International Journal of Urban and Regional Research* Vol. 24.2 June 2000, 460–472. Saatavissa 3.3.2019: <https://onlinelibrary-wiley-com.proxy.uwasa.fi/doi/epdf/10.1111/1468-2427.00258>.

Haynes, Katharine & Thomas M. Tanner (2015). Empowering young people and strengthening resilience: youth-centred participatory video as a tool for climate change adaptation and disaster risk reduction. *Children's Geographies* Vol. 13(3), 357–371. Saatavissa 18.10.2019: https://eprints.soas.ac.uk/30496/1/4_4_2019_Empowering.pdf.

Hedrén, Johan & Björn-Ola Linnér (2009). Utopian thought and the politics of sustainable development. *Futures* 41 (2009), 210–219. Saatavissa 10.3.2019: <https://doi-org.proxy.uwasa.fi/10.1016/j.futures.2008.09.004>.

Heikkinen, Hannu L. T. (2018). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, 170–187. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikura, Minna (2017). Kymmenet kunnat rikkovat lakia jättämällä nuoret pois päätöksenteosta – ”Ei nähdä tärkeänä”. *Yle* 9.6.2017. Saatavissa 21.10.2019: <https://yle.fi/uutiset/3-9657181>.

Heikkinen, Hannu L. T. & Leena Syrjälä (2008). Tutkimuksen arviointi. Teoksessa: Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat, 144–162.

Toim. Hannu L. T. Heikkinen, Esa Rovio ja Leena Syrjälä. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Hjerpe, Mattias & Björn-Ola Linnér (2009). Utopian and dystopian thought in climate change science and policy. *Futures* 41, 234–245. Saatavissa 8.10.2019: <https://www-sciencedirect-com.proxy.uwasa.fi/science/article/pii/S0016328708001791>.

Hoch, Charles (2016). Utopia, scenario and plan: A pragmatic integration. *Planning Theory* Vol. 15(1), 6–22. Saatavissa 2.3.2019: <https://journals-sagepub-com.proxy.uwasa.fi/doi/pdf/10.1177/1473095213518641>.

Hyvärinen, Matti (2006). Kertomuksen tutkimus. Tampereen yliopisto. Saatavissa 3.10.2019: <http://www.uta.fi/yky/yhteystiedot/henkilokunta/mattikhyvarinen/index/Kerronnallinen%20tutkimus.pdf>.

Hämeen Sanomat (2019). Riihimäen nuorisovaltuuston vaali peruttiin – Kaikki ehdokkaiksi ilmoittautuneet valittiin. 19.11.2019. Saatavissa 19.11.2019: <https://www.hameensanomat.fi/kanta-hame/riihimaen-nuorisovaltuuston-vaali-peruttiin-kaikki-ehdokkaiksi-ilmoittautuneet-valittiin-949402/>.

Hänninen, Vilma (2018). Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, 170–187. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ilmastonuoret haastavat poliitikot (2019). A-Studio, 13.2.2019. Yle. Saatavissa 13.2.2019: <https://areena.yle.fi/1-4584722>.

Ilmastobarometri 2019. Tulokset. Ympäristöministeriö, VTT, SYKE, Maa- ja metsätalousministeriö, Työ- ja elinkeinoministeriö, Kuntaliitto, Motiva, Liikenne- ja viestintäministeriö, Valtioneuvoston kanslia, Suomen Akatemia, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ilmatieteen laitos, Ulkoministeriö, Sitra, Elinkeino-, liikenne- ja

ympäristökeskus, Demos Helsinki, Business Finland & Luke. Saatavissa 7.5.2019: <https://www.ym.fi/download/noname/%7B85477EF4-C481-4BDE-804D-A0D0F2D6A820%7D/144778>.

Itä-Suomen yliopisto (2017). Nuoret pääsevät visioimaan kestävää tulevaisuutta laajassa tutkimushankkeessa. Saatavissa 8.5.2019: <https://www.uef.fi/-/nuoret-paasevat-visioimaan-kestavaa-tulevaisuutta-laajassa-tutkimushankkeessa>.

Järvelä, Marja, Timo Lanki, Ilkka Ratinen, Teea Kortetmäki, Suvi Huttunen & Anni Turunen (2018). Osallistaminen ilmastopolitiikassa. Raportti 1/2018. Suomen ilmastopaneeli. Saatavissa 29.4.2019: https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2018/10/Osallistaminen-ilmastopolitiikassa-loppuraportti_final_220818.pdf.

Joutsenvirta, Maria, Tuuli Hirvilammi, Marko Ulvila & Kristoffer Wilén (2016). Talouskasvun jälkeen. Helsinki: Gaudeamus.

Järvensivu, Paavo, Tero Toivanen, Tere Vadén, Ville Lähde, Antti Majava & Jussi T. Eronen (2018). Governance of Economic Transition. Global Sustainable Report 2019 drafted by the Group of independent scientists. Invited background document on economic transformation, to chapter: Transformation: The Economy. Saatavissa 29.11.2018: http://bios.fi/bios-governance_of_economic_transition.pdf.

Kallio, Kirsi Pauliina & Pia Bäcklund (2012). Oletettu alueellisuus, kuviteltu osallisuus – tilalliset sidokset julkishallinnon lapsi- ja nuorisopoliittisessa retoriikassa. Terra 123: 4, 245–258. Saatavissa 20.10.2019: http://www.uta.fi/jkk/yhteystiedot/hallintotiede/kallio_kirsi/publications/Terra_Kallio_Backlund_2012.pdf.

Karhu, Mikko (2018). Utopismi ja utopiat aluetieteessä. Luentomateriaali Utopiatutkimus aluetieteessä -kurssilta. Vaasan yliopisto.

- Karhu, Mikko (2019). Utopia, utopismi ja paikan tutkimus. *Alue ja ympäristö* 48:1, 117–123. Saatavissa 26.9.2019: <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/75179>.
- Koskinen, Sanna (2010). Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina: Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 98. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.
- Kujala, Tiina (2007). Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa: *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*, 13–39. Toim. Eija Syrjäläinen, Ari Eronen & Veli-Matti Värri. Tampere University Press.
- Kurtakko, Kyösti (2015). Kokemuksia ympäristön käytöstä kasvatuksen ja koulutuksen resurssina. Teoksessa *Ihmisiä luonnossa: Luonnonvaratutkimuksen pohjoisia näkökulmia*, 106–111. Toim. Seija Tuulentie, Leena Suopajärvi & Pertti Sarala. *Acta Lapponica Fenniae* 26. Lapin tutkimusseura. Saatavissa 23.4.2019: <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/62302>.
- Kuula, Arja (2006). *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Lahtinen, Mikko (2017). Utopiat ja niiden vastakuvat. *Futura* 1/17. Saatavissa 2.3.2019: <http://elektra.helsinki.fi.proxy.uwasa.fi/se/f/0785-5494/36/1/utopiatj.pdf>.
- Lakkala, Keijo (2018). Johdanto: Utopioiden yhteiskuntakriittisestä potentiaalista. Teoksessa: *Utopia työkaluna: Irti vaihtoehdottomuuden valheesta*, 12–26. Toim. Minna Mentula, Keijo Lakkala, Simo Suominen ja Hanna Era. Helsinki: Demokraattinen sivistysliitto.
- Lasten ja nuorten säätiö, Tieto & Tulevaisuuskoulu (2019). *Selvitys: Nuorista vain kuusi prosenttia uskoo, että ilmastonmuutoksen hillitseminen onnistuu*. Saatavissa 15.8.2020: <https://www.tieto.com/fi/uutishuone/kaikki-uutiset-ja->

tiedotteet/yritysuutiset/2019/07/selvitys-nuorista-vain-kuusi-prosenttia-uskootta-ilmastonmuutoksen-hillitseminen-onnistuu/.

Lettenmeier, Michael, Lewis Akenji, Viivi Toivio, Ryu Koide ja Aryanie Amellina (2019). Asteen elämäntavat: Miten voimme pienentää hiilijalanjälkemme ilmastotavoitteiden mukaiseksi? Sitran selvityksiä 148. Sitra. Saatavissa 13.10.2020: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/304771/1o5_asteen_elamantavat_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Levitas, Ruth (2010). Back to the future: Wells, sociology, utopia and method. *The Sociological Review*, 58:4, 530–547. Saatavissa 15.8.2020: <https://journals-sagepub-com.proxy.uwasa.fi/doi/full/10.1111/j.1467-954X.2010.01938.x>.

Limnéll, Jarno (2019). Tulevaisuuden arvioissa unohtuu helposti kaikkein tärkein ja vaikutusvaltaisin tekijä – ihminen. *Yle* 20.2.2020. Saatavissa 23.2.2020: <https://yle.fi/uutiset/3-11202778>.

Limnéll, Jarno, Susanna Gardemeister & Harri Raisio (2018). Podcast: Turvallisuutta tuotetaan yhdessä. Kausi 2, osa 7. Keva – Julkisen alan työeläkeosaaja. Saatavissa 23.2.2020: https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=xzJr-i4OmSU&feature=emb_logo.

Mahoney, Tara (2017). Micro-utopias. *Participedia*. Saatavissa 16.1.2019: <https://participedia.net/en/methods/micro-utopias>.

Mambrol, Nazrullah (2016). Claude Levi Strauss' Concept of Bricolage. *Literary Theory and Criticism*. Saatavissa 27.11.2020: <https://literariness.org/2016/03/21/claude-levi-strauss-concept-of-bricolage/>.

Mansikka-aho, Anette, Antti Saari, Johanna Lähti & Jari Eskola (2018). ”Se vaikkenee, joka pelkää”: Ilmastonmuutos traumaattisena tietona. Teoksessa: *Aikamme kasvatus: vain muutos on pysyvää?* – 14 eläytymismenetelmätutkimusta, 187–209.

Toim. Jari Eskola, Ilona Nikanto & Satu Virtanen. Tampere University Press. Saatavissa: 10.10.2019: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105003/se_vaikenee_joka_pelkaa.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Manuel-Navarrete, David (2010). Power, realism, and the ideal of human emancipation in a climate change. *Wiley Interdisciplinary Reviews Climate Change* 1 (6): 781–785. Saatavissa 27.11.2020: <https://onlinelibrary-wiley-com.proxy.uwasa.fi/doi/full/10.1002/wcc.87>.

Mattila, Risto (2019). Brittifuturisti ennustaa autojen määrän rajua kasvua: ”Maailmassa on miljardi lasta ja nuorta, jotka haaveilevat omasta autosta”. Yle 20.11.2019. Saatavissa 28.11.2019: <https://yle.fi/uutiset/3-11078198>.

Metelinen, Sami (2019). Elämänmuutoksen empijät: Suomalainen on valmis ilmastotoimiin, kunhan naapurikin on. Saatavissa 16.7.2019: https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2019/06/eva_analyysi_no_73-5.pdf.

Morgan, Alun (2012). Inclusive place-based education for ‘Just Sustainability’. *International Journal of Inclusive Education*, 16:5–6, 627–642. Saatavissa 13.10.2020: <https://doi-org.proxy.uwasa.fi/10.1080/13603116.2012.655499>.

Niikko, Anneli (2018). Dekonstruktio kvalitatiivisessa tutkimuksessa: Piilomerkitysten ja ristiriitojen etsintää ja tulkintaa. Teoksessa: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 170–187. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nuorten Agenda2030 (2019a). Mediatiedote: Nuorten ilmastokokous kokoaa yhteen 500 nuorta ympäri Suomen – tähtäimessä radikaaleja ilmastotoimia ja parempaa politiikkaa. Saatavissa 29.4.2019: <http://www.nuortenagenda.fi/ilmastokokous/mediatiedote/>.

Nuorten Agenda2030 (2019b). Meidän Ilmasto2030 -Julkilausuma. Saatavissa 4.11.2019: <http://www.nuortenagenda.fi/julkilausuma/>.

Nuva ry. (2019). Mikä nuorisovaltuusto? Saatavissa 21.10.2019: <http://www.nuva.fi/mika-nuorisovaltuusto>.

Ojala, Maria & Yuliya Lakew (2017). Young People and Climate Change Communication. Oxford Research Encyclopedia of Climate Science. Online Publication Date: 15.6.2017. Saatavissa 6.3.2019: https://www.researchgate.net/publication/314672232_Young_People_and_Climate_Change_Communication.

Ottelin, Juudit & Seppo Junnila (2015). Tiedeykkönen: Tiivis asuminen ei aina säästää energiaa. Yle 18.8.2015. Saatavissa 26.10.2019: <https://areena.yle.fi/1-2869702#autoplay=true>.

Pekkarinen, Elina & Sami Myllyniemi (toim.) (2019). Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla: Nuorisobarometri 2018. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto & opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavissa 6.5.2019: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf.

Penna (2019). Penna-palvelun käyttöohjeet aineistonkeruuseen osallistuvalla. Tampereen yliopisto. Saatavissa: 7.10.2019: <https://services.fsd.uta.fi/penna/ohje>.

Pihkala, Panu (2018). Johdatus ympäristöahdistukseen: Ympäristöongelmien psyykkiset vaikutukset. Tieteessä tapahtuu 6/2018, 31–38. Saatavissa 6.5.2019: <https://journal.fi/tt/article/view/76489/37766>.

Pyörälä, Eeva (1995). Kvalitatiivisen tutkimuksen metodologiaa. Teoksessa: Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla, 11–25. Toim. Jaakko Leskinen. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

- Santaoja, Minna (2013). Rakkaudesta luontoon: luontoharrastajat luonnonsuojelun toimijoina. *Alue ja ympäristö* 42:2 (2013), 83–86. Saatavissa 23.4.2019: <https://aluejajymparisto.journal.fi/article/view/64791>.
- Sargent, Lyman Tower (2010). *Utopianism: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Siikström, Hanne, Sinikka Rantalainen & Pia Tasanko (2013). Lasten ja nuorten osallisuusopas maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialalle. Vantaan kaupungin maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimiala. Vantaan kaupunki. Saatavissa 13.10.2020: https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/125792_Osallisuusopas_MATOn_toimialalle_I.pdf.
- Siitonen, Juha (1999). *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua*. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Saatavissa 26.9.2019: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn951425340X.pdf>.
- Sokero, Mikael, Aleks Neuvonen, Inka Lähteenaro & Minea Koskinen (2017). *Puoliksi tehty: Nuorten antisipaatiot ilmastonmuutoksessa*. Demos Helsinki. Saatavissa 5.3.2019: <https://www.demoshelsinki.fi/wp-content/uploads/2017/12/raportti2-1-1.pdf>.
- Stammeier, Jenni (2019). Tässä keino maailman muuttamiseen: Vain 3,5 prosenttia ihmiskunnasta riittää kääntämään kelkan. *Yle* 26.9.2019. Saatavissa 26.9.2019: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/09/26/tassa-keino-maailman-muuttamiseen-vain-3-5-prosenttia-ihmiskunnasta-riittaa>.
- Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. (2019). *Mikä nuorisovaltuusto?* Saatavissa 6.6.2019: <http://www.nuva.fi/mika-nuorisovaltuusto>.
- Särkelä, Elina & Juha Suoranta (2016). Nuorten tulevaisuuskertomukset ja refleksiivinen oppiminen. *Nuorisotutkimus* 34:3, 19–38. Helsingin yliopisto. Saatavissa 5.7.2019:

<https://www.uef.fi/documents/364780/1432611/Särkelä+ja+Suo-ranta+2016+Nuurisotutkimus+3+2016+%28ID+6534%29.pdf/8311b0b7-8f0a-4b9e-bb2c-5b8583dbcfel>.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuorila, Helena & Katri Koistinen (2010). Kokemuksia eläytymismenetelmän käytöstä elinympäristön tutkimisessa. Yhdyskuntasuunnittelu vol. 48:2, 8–23. Saatavissa 6.6.2019: http://www.yss.fi/yks2010-2_tuorila_koistinen.pdf.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Saatavissa 16.12.2019: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf.

Valtioneuvoston kanslia (2019). Nuorten Agenda 2030 ryhmä. Kestavakehitys.fi. Saatavissa 29.4.2019: <https://kestavakehitys.fi/nuorten-agenda2030-ryhma>.

Valtonen, Elina (2018). Nuorisovaltuusto ei kiinnosta virolahtelaisia nuoria – Lakisääteinen valtuusto puuttuu kunnasta yhä. Kymen Sanomat 18.9.2018. Saatavissa 21.10.2019: <https://kymensanomat.fi/uutiset/lahella/09d71b53-970d-4276-8367-bfb4ad4c227a>.

Wood, John (2007). Design for Micro-Utopias: Making the Unthinkable Possible. Hampshire, England: Gower.

LIITE 1. Tutkimustiedote

Nuoret, ympäristö ja ilmastonmuutos -tutkimus

Miten juuri Sinä 15–25-vuotias nykyinen tai entinen nuorisovaltuutettu olet muuttamassa Suomea? Ilmastonmuutos vaatii toimenpiteitä. Miltä tulevaisuuden asuinympäristöt näyttävät? Onko tulevaisuus täynnä uhkakuvia vai voisiko se olla myös täynnä mahdollisuuksia? Osallistu tutkimukseen, sillä juuri Sinun näkemyksilläsi ja osallistumisellasi on merkitystä.

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on selvittää, miten nuoret hahmottavat ilmastonmuutosta ja tulevaisuuden asuinympäristöjä, ja miten he kokevat voivansa vaikuttaa ilmastonmuutokseen ja ympäristöön. Tutkimus lisää ymmärrystä siitä, miten julkishallinto voi tukea nuorten osallistumista oman asuinympäristön kehittämiseen.

Tutkimuksen aineisto kerätään eläytymismenetelmällä, jossa tarjotaan kaksi lyhyttä kehyskertomusta. Voit valita toisen kehyskertomuksesta, eläytyä siihen ja kirjoittaa sen pohjalta pienen esseetyyppisen tarinan. Tarinan kirjoittamiseen kannattaa varata aikaa n. 15–20 minuuttia. Oikeaa tai väärää tapaa vastata ei ole, kirjoita niin kuin hyvältä tuntuu.

Tutkimukseen osallistuminen on anonymia ja täysin vapaaehtoista. Vastauksiin sisällytetään taustatiedoksi vastaajan ikä, sukupuoli ja asuinmaakunta, mutta ei henkilötietoja. Aineisto kerätään Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston sähköisellä aineistonkeruulomakkeella Pennalla. Kirjoituksia käsitellään ja säilytetään luottamuksellisesti ja huolellisesti tutkimuksen aikana sekä sen jälkeen.

Kirjoittamasi tarina on arvokas ja autenttinen tutkimuslähde, kädenjälki ja ajankuva. Siitä voi olla hyötyä tieteellisessä tutkimuksessa vielä myöhemminkin. Kirjoituksista muodostettava sähköinen tutkimusaineisto arkistoidaan pysyvästi Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon myöhempää tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöä varten. Henkilötietoja käsitellään tietosuoja-asetuksen mukaisesti akateemisen ja kirjallisen ilmaisun tarkoitukseen. Oma vastauksesi arkistoidaan vain, jos annat siihen luvan.

Tutkielmassa voidaan käyttää lainauksia teksteistä, kuitenkin niin, että yksittäinen kirjoittaja ei ole tunnistettavissa. Kirjoittajien henkilötietoja on mahdotonta selvittää, joten säilytä kopio omasta tekstistäsi, jos jostakin syystä haluat esimerkiksi peruuttaa osallistumisesi tutkimukseen.

Tutkielman arvioitu valmistumisaika on 31.10.2019.

Linkki tutkimuslomakkeeseen:

<https://services.fsd.uta.fi/penna/nuoretjajymparisto/19>

Lisätietoja tutkimuksesta:

Tiina Taipale
Hallintotieteiden kandidaatti, maisteriopiskelija (aluetiede)
Johtamisen yksikkö, Vaasan yliopisto
tiina.taipale (at) student.uwasa.fi

Nuoret, ympäristö ja ilmastonmuutos

Alla on kaksi kehyskertomusta. Valitse niistä toinen (A tai B, kerro kumman valitsit) ja kirjoita vastaukseksi tarina/esse.

KEHYSKERTOMUS A: Eletään vuotta 2030. Suomessa ja muuallakin maailmassa on tunnistettu luontoympäristöä uhkaavat haasteet. Moniin toimenpiteisiin on ryhdytty esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja lajien joukkosukupuuttoaalton pysäyttämiseksi. Sinun sukupolvesi nuoret ovat olleet merkittävässä roolissa ympäristöä koskevissa toimenpiteissä. Kerro, miten asuinympäristösi on muuttunut. Kuvaile esimerkiksi luontoa, asumista, liikennettä ja palveluja. Kerro myös, miten nuoret ovat vaikuttaneet muutoksiin.

KEHYSKERTOMUS B: Eletään vuotta 2030. Suomessa ja muuallakaan maailmassa luontoympäristöä uhkaavat haasteet eivät ole herättäneet laajaa kiinnostusta. Toimenpiteet esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumisessa ja lajien joukkosukupuuttoaalton pysäyttämässä ovat jääneet melko vähäisiksi. Sinun sukupolvesi nuoret eivät ole olleet kovin aktiivisia ympäristöä koskevissa toimenpiteissä. Kerro, miten asuinympäristösi on muuttunut. Kuvaile esimerkiksi luontoa, asumista, liikennettä ja palveluja. Kerro myös, miksi nuoret ovat olleet passiivisia.

Lähetä kirjoituksesi alla olevalla lomakkeella. Kirjoituksen lähettämisen yhteydessä sinulta kysytään muutamia taustatietokysymyksiä. Kirjoituksestasi voidaan julkaista otteita tutkimuksissa ja niiden yhteydessä voidaan julkaista antamiasi taustatietoja. Vältä oikeiden nimien käyttöä, kun kerrot muista elämäsi vaikuttaneista yksityisistä henkilöistä.

Kirjoituksista muodostettava sähköinen tutkimusaineisto arkistoidaan pysyvästi Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon myöhempää tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöä varten. Oma vastauksesi arkistoidaan vain, jos annat siihen luvan. Arkistoitavia tekstejä muokataan tarvittaessa esimerkiksi poistamalla kolmansien henkilöihin liittyviä tunnistetietoja. Henkilötietoja käsitellään tietosuojasetuksen mukaisesti akateemisen ja kirjallisen ilmaisun tarkoitukseen. Ennen vastaamista tutustu Pennan [käyttöohjeisiin](#).

Vastaathan viimeistään 31.8.2019 mennessä.

HUOM! Pennassa on huoltoikkuna torstaisin kello 7.00–10.00, jolloin palvelussa voi olla käyttökatkoja. Tietoaarkisto ei takaa Pennan käytettävyyttä kyseisenä aikana.

Lisätietoja keruusta:

Tiina Taipale
Hallintotieteiden kandidaatti, maisteriopiskelija (aluetiede)
Johtamisen yksikkö, Vaasan yliopisto
tiina.taipale@student.uwasa.fi

Sukupuoli *

- nainen
- mies
- muu

Ikä * (1-3 merkkiä)

Asuinmaakunta *

Oletko nykyinen vai entinen nuorisovaltuutettu? *

- nykyinen nuorisovaltuutettu
- entinen nuorisovaltuutettu

Arkistointilupa *

- Kirjoitukseni ja siihen liittyvät taustatiedot SAA arkistoida Tietoaarkistoon ja luovuttaa tutkimus, opetus ja opiskelukäyttöä varten.
- Kirjoitustani ja siihen liittyviä taustatietoja EI SAA arkistoida Tietoaarkistoon eikä luovuttaa tutkimus, opetus ja opiskelukäyttöä varten.

Kirjoita tekstisi tähän. Voit suurentaa tekstikentän kokoa vetämällä kursorilla alaspäin kentän oikeasta alakulmasta. * (0-100000 merkkiä)

Halutessasi voit palata muokkaamaan lomaketta lähettämisen jälkeen keruun ollessa käynnissä.